

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ЕМАРАГДОВА МЕРЕЖА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

**ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
Департамент екології та природних ресурсів**

**Василюк О.В., Спінова Ю.О., Садогурська С.С.,
Бронскова О.М., Казарінова Г.О., Бронсков О.І.,
Гончаров Г.Л., Чусова О.О., Яроцька М.О, Куземко А.А.,
Вашеняк Ю.А., Щерба Ю., Залевський В.Д.**

**СМАРАГДОВА МЕРЕЖА
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Колектив авторів:

Василюк О.В., Спінова Ю.О., Садогурська С.С., Бронскова О.М., Казарінова Г.О., Бронсков О.І., Гончаров Г.Л., Чусова О.О., Яроцька М.О., Куземко А.А., Вашеняк Ю.А., Щерба Ю., Залевський В.Д.

- С-50 Смарагдова мережа Донецької області / Василюк О.В., Спінова Ю.О., Садогурська С.С., Бронскова О.М., Казарінова Г.О., Бронсков О.І., Гончаров Г.Л., Чусова О.О., Яроцька М.О., Куземко А.А., Вашеняк Ю.А., Щерба Ю., Залевський В.Д. — Харків: ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус», 2018. — 104 с.

ISBN 978-966-7083-79-3

«Смарагдова мережа Донецької області» є першим в своєму роді регіональним виданням, присвяченим формуванню Смарагдової мережі. Передусім, книжка містить базову інформацію про саму мережу, процедури її створення та функціонування. Також, у виданні зібрана інформація про всі існуючі території Смарагдової мережі, території, що знаходяться на етапі проектування, та ті, що лише розглядаються як перспективні, але до цього часу робота щодо них ще не почалась. Ця інформація в узагальненому вигляді публікується вперше.

Видання розраховане на широке коло читачів: науковців, природоохоронців, працівників установ природно-заповідного фонду, студентів та викладачів природничих спеціальностей, вчителів, учнів та краєзнавців. Також, без сумніву, видання буде корисним для представників об'єднаних територіальних громад, в межах яких розміщені «смарагдові» території.

Картографія: Марія Савченко

Фото: Олена Бронскова, Олександр Бронсков, Ганна Казарінова, Ольга Чусова; матеріали, опубліковані авторами під вільною ліцензією CC-BY-SA-4.0 в рамках конкурсу «Вікі любить Землю» (Ядвига Вереск, Alf600, Таврия-Херсон, Віктор Єпішин, Сергій Лиманський, Дмитро Балховітін, Микита Перегрим, Олександр Бачурин, Alexxx1979, Denis Vitchenko, Сергій Рижков, Олександр Ільїн, Fototraveller, Natalia Mykhalchenko, Анрій Бутко, Savitar, Олександр Чергинський, Ярослав Андріанов, Башкатов Віталій, Алевтина Пономарьова, Олексій Василюк). Авторство фотографій, доступних під вільною ліцензією зазначено відповідно до імен акаунтів, що завантажили фотографії до Вікісховища. Фото на обкладинці: Дмитро Балховітін.

УДК: 502.211:553.832(477)

© Василюк О.В., Спінова Ю.О., Садогурська С.С.,
Бронскова О.М., Казарінова Г.О., Бронсков О.І.,
Гончаров Г.Л., Чусова О.О., Яроцька М.О.,
Куземко А.А., Вашеняк Ю.А., Щерба Ю., Залевський В.Д., 2018
© ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус», 2018

ISBN 978-966-7083-79-3

ЗМІСТ

Вітальне слово	4
Від укладачів	5
Словник головних термінів	6
Смарагдова мережа — сучасний інструмент охорони природи у Європі	7
Затверджені території Смарагдової мережі в Донецькій області	13
Проектовані і перспективні території Смарагдової мережі в Донецькій області	54
Реєстр видів Резолюції № 6 Бернської конвенції, що зустрічаються у затверджених територіях Смарагдової мережі Донецької області	75
Реєстр оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції, що зустрічаються у затверджених територіях Смарагдової мережі Донецької області. Описи цих видів	77
Характеристика оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції, що зустрічаються в Донецькій області	78
Реєстр оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції, що хибно зазначені в базі даних Смарагдової мережі	101
Обґрунтування включення до Резолюції № 4 нових оселищ, поширених в Донецькій області	102
Список використаної літератури	103

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

У своїх руках Ви тримаєте видання, яке ознайомить Вас з новою системою збереження природних територій Донеччини, що мають важливе значення для охорони природних комплексів, більшості видів рідкісних тварин і рослин.

Ви дізнаєтесь, яка роль Донеччини в розбудові системи природоохоронних територій, що відштовхується безпосередньо від потреб самих видів тварин і рослин, а також рідкісних типів оселищ.

Це території з притаманною їм цінністю та великим потенціалом для підтримки або відновлення природних оселищ, тих видів флори і фауни, які знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних, мігруючих і захищених Бернською конвенцією, тих типів природних оселищ, які знаходяться під загрозою зникнення та є зникаючими, а також мозаїки різних типів оселищ, мігруючих видів, які є загальним надбанням європейських країн.

Формування Смарагдової мережі відбувається у відповідності до Бернської конвенції, яку Україна ратифікувала у 1995 році. Тому, для України створення цієї мережі є не лише важливим завданням з точки зору охорони природи, а і безпосередньо частиною євроінтеграційного процесу.

Видання розраховане на науковців, фахівців природоохоронних структур, освітніх закладів та їх вихованців, краєзнавців та громадськості. Сподіваюся, що інформація знайдена у цьому виданні допоможе суспільству дати новий поштовх у напрямку створення нових об'єктів природно-заповідного фонду та збереження біорізноманіття. Безумовно, ми повинні пам'ятати про найважливіше: зберігаючи ландшафтне та біологічне різноманіття нашого регіону — ми бережемо природне надбання нашої держави!

Директор департаменту екології
та природних ресурсів Донецької
облдержадміністрації

С.П. Натрус

ВІД УКЛАДАЧІВ

Смарагдова мережа (англ. *Emerald Network* — *мережа Емеральд*) — новий інструмент охорони природи в Європі, який сьогодні запроваджується в Україні на законодавчому рівні. В процесі розробки знаходиться національне законодавство про Смарагдову мережу, активно готуються обґрунтування для включення у мережу нових територій, розпочалась розробка перших менеджмент-планів сайтів Мережі. Ця мережа розробляється як частина імплементації Бернської конвенції, а також в рамках виконання вимог Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Інакше кажучи, Смарагдова мережа стає реальною частиною природоохоронної справи в Україні. Дивлячись на те, яким чином розвивалась історія охорони природи всіх країн Західної Європи, можемо стверджувати, що найближчими роками цей механізм обіцяє стати одним з основних шляхів охорони природи в Україні.

Наше видання є першим в своєму роді. До цього часу для жодної області не проводилось узагальнення інформації про затверджені, проєктовані та перспективні території Смарагдової мережі, про характерні оселища Резолюції 4 Бернської конвенції, поширені в цій області та ін.

У книжці автори зібрали базову інформацію про Смарагдову мережу Європи, проєктування її в Україні і Донецькій області зокрема. Подано перелік і опис всіх затверджених територій мережі на Донеччині, та вперше опубліковані описи проєктованих та перспективних територій. Під час підготовки відповідних розділів, авторами проаналізовано офіційну базу Смарагдової мережі та виявлено хибні моменти, внесені у офіційні характеристики «смарагдових» територій за первинною науковою помилкою. Ця інформація також вперше публікується у цьому виданні. Крім того, вперше публікуються описи оселищ Резолюції 4 Бернської конвенції, які зустрічаються на Донеччині.

До підготовки цього видання залучились багато авторів, які вже зараз першими почали роботу над імплементацією Смарагдової мережі в Україні. Також, для сприяння впровадженню мережі була створена спеціальна наукова організація — «Українська природоохоронна група», до якої долучилось чимало науковців. Сподіваємось, що це видання допоможе зацікавленим посадовим особам, науковцям та громадам Донеччини у їхній діяльності. Більше того, ми сподіваємось, що фахівці з інших областей підготують подібні видання, присвячені Смарагдовій мережі інших регіонів, а також зацікавлять науковців з інших областей до вивчення територій Смарагдової мережі Донеччини.

СЛОВНИК ГОЛОВНИХ ТЕРМІНІВ

Деякі основні терміни, що багаторазово вживаються у цій книжці, можуть бути мало знайомі читачу. Від правильного їх розуміння залежить розуміння всієї інформації, викладеної у виданні. Просимо Вас уважно переглянути словник головних термінів, перш ніж продовжити читання книжки.

Мережа Емеральд (англ. *Emerald Network* — *Смарагдова мережа*) —природоохоронна (екологічна) мережа територій, що включає Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI), визначені та затверджені на загальноєвропейському рівні. Для спрощення тексту, у книжці ми також скорочуємо цей термін до слова «Мережа».

Мережа Натура 2000 (англ. *Natura 2000 Network*) — це мережа територій, визначених згідно з Пташиною Директивою (Special Protection Areas, SPAs) і Оселищною Директивою (Special Areas of Conservation, SACs) Європейського Союзу, щодо яких розроблені менеджмент-плани охорони видів і оселищ, включених до додатків цих директив. Мережа Натура 2000 є основним інструментом збереження біорізноманіття у Європейському Союзі¹.

Оселище (англ. *habitat*)² — термін, що потребує особливо глибокого усвідомлення в роботі з мережею Емеральд та Бернською конвенцією в цілому, адже цей термін вживається одночасно в двох зовсім різних значеннях в різних документах Конвенції.

1. В розумінні Резолюції №6 Бернської конвенції, Пташиної директиви і Додатку II (а також Додатків IV та V) Оселищної Директиви, оселище виду — середовище, визначене певними абіотичними й біотичними факторами, в яких вид (природної фауни або флори) існує на будь-якій стадії свого життєвого циклу. *Наприклад, оселища птахів — це місця їх гніздування, харчування, зимівлі, міграційних скупчень; оселища риб — це місця їх нересту, нагулу, постійного мешкання тощо.*
2. В розумінні Резолюції №4 Бернської конвенції та Додатку I Оселищної директиви, природне оселище (біотоп) — це суходільна або водна ділянка, природна або напівприродна, яка визначається за географічними, абіотичними та біотичними особливостями. *Приклади типів природних оселищ: «Чагарники на приморських дюнах», «Постійні континентальні солоні та солонуваті озера, ставки та водойми», «Рівнинні та низькогірні сінокосні луки» (згідно затвердженої класифікації).*

¹ Електронний ресурс - <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/natura-8>

² Наводиться визначення у розумінні Резолюцій Бернської конвенції, а також Додатків Пташиної та Оселищної директив.

СМАРАГДОВА МЕРЕЖА — СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОХОРОНИ ПРИРОДИ У ЄВРОПІ

Останнім часом все частіше можна почути термін «Смарагдова мережа», або «Мережа Емеральд». Це словосполучення фігурує у наукових статтях, у повідомленнях міністерств і обласних адміністрацій. Смарагдовій мережі також присвячено цілий розділ в Угоді про асоціацію України з Європейським Союзом. Що це за мережа і чому вона прийшла у наше життя у зв'язку з євроінтеграцією — про це йтиметься у нашому виданні.

Традиційно, в Україні охорона природи здійснювалась двома основними шляхами:

1. Створення територій природно-заповідного фонду.
2. Запровадження відповідальності за знищення рідкісних видів.

Більшість країн світу і, зокрема, всі країни Європи розвивали природоохоронну справу на своїй території аналогічним чином. Проте, рідкісні види тварин і рослин поширені не в окремо взятих країнах. Вони зустрічаються там, де є придатні оселища; вільно мігрують через державні кордони. Це означає, що планувати охорону рідкісних видів необхідно щонайменше в межах цілого континенту, поєднуючи зусилля всіх держав. Більше того, лише на міжнародному рівні можна сказати, які види дійсно рідкісні і потребують охорони. Види, що рідко зустрічаються, скажімо, у нас, в Україні, можуть виявитись звичайними у сусідніх державах. Наприклад, метелик пістрянка весела, що занесений до Червоної книги України, є одним з найбільш поширених видів у державах Центральної Європи.

З іншого боку, в нашій країні, на Донеччині, в заповіднику «Кам'яні Могили» зростають два види рослин, які, крім як тут, не зустрічаються ніде на планеті. Це означає, що охороняти їх в Європі і Світі можна лише вживаючи потрібні заходи тут — на Донеччині.

Водночас є й такі види, які дійсно дуже рідкісні, і при цьому їх збереження потребує спільних дій багатьох держав. Наприклад, на Азово-Чорноморському узбережжі зимує рідкісна качка савка, яких в усьому світі лишилось не більше 15 000 особин. Для водоплавних птахів таку чисельність можна порівняти до критично низької. А кучерявих пеліканів, які поодинокі гніздують в Україні, на планеті лишилось кілька тисяч. Щоб зберегти такі види, необхідні правильні і своєчасні дії в усіх державах, де вид зустрічається на гніздуванні, міграції або зимівлі.

Зволікання з охороною рідкісних видів не примушує очікувати на трагічні результати. Наприклад, такий вид, як кульон тонкодзьобий, що занесений до Червоної книги України і більшості міжнародних охоронних списків, останніми роками розглядається науковцями як вимерлий.

Поряд з рідкісними видами, в світі є чимало рідкісних оселищ — відмінних «типів природи», що відрізняються специфічним набором видів, умовами їх мешкання і зростання, ґрунтами, гірськими породами. Рідкісні оселища також знаходяться під охороною.

Європейські держави намагаються підвести природоохоронну справу під спільний знаменник зусиллями міжнародної Конвенції про дикі види флори та фауни і середовища існування у Європі (далі — Конвенція). Конвенція була підписана 1992 року в м. Берн (Швейцарія), тому спрощено її називають Бернською. Перш за все, Конвенція визначила за єдиними критеріями переліки видів та оселищ, які потребують охорони на рівні всієї Європи. Для цього був використаний новий, біогеографічний підхід, про що буде детально сказано далі. Крім того, Конвенція визнала, що охороняти види і оселища можна лише в тих місцях, де вони зустрічаються. Лише зберігши придатні умови для існування рідкісних видів і оселищ, ми зможемо зберегти їх. Тому, Конвенцією було започатковано створення нової, єдиної для всієї Європи мережі природоохоронних територій, які створюються з метою запровадження в них конкретних заходів по охороні видів і оселищ, визначених Конвенцією. Мережа отримала назву «Emerald», в українському перекладі була проголошена назва «Смарагдова мережа» (далі — Мережа). Саме цій мережі присвячене наше видання.

Як працює Смарагдова мережа? Які зміни це має принести рідкісним видам, оселищам та населенню територій, прилеглих до Смарагдової мережі? Чим ці об'єкти відрізняються від природно-заповідного фонду? Де такі «смарагдові» території є на Донеччині і де планується оголошення додаткових? Відповіді на ці питання ви зможете знайти у цій книжці.

Лишається додати, що створення Смарагдової мережі впроваджується в нашій державі в рамках євроінтеграційних процесів і є, фактично, підготовкою до переходу України на європейське законодавство. Працююча Смарагдова мережа є одним з завдань Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом.

Проектування Смарагдової мережі

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі¹ була відкрита до підписання 19 вересня 1979 року у м. Берн (Швейцарія). Конвенція має на меті охорону рідкісних видів дикої флори та фауни та природних оселищ у Європі. Особливу увагу Конвенція приділяє охороні тих видів, дії щодо яких вимагають співробітництва декількох держав². До цього часу до Конвенції приєдналась 51 сторона, в тому числі Європейський Союз³. 29 жовтня 1996 року, із певними застереженнями⁴ до Сторін Бернської Конвенції приєдналась і Україна. Для нашої країни Конвенція набрала чинності 1 травня 1999 року.

Керівним органом Бернської конвенції є Постійний комітет, який під час щорічних засідань оцінює, наскільки успішно діють в державах положення Конвенції та вирішує, які додаткові заходи необхідні для досягнення її цілей. В час між засіданнями Постійного комітету, керівництво роботою Конвенції здійснює Секретаріат Конвенції. До його функцій належить скликання засідань Постійного комітету та підготовка довідкових матеріалів та проектів рекомендацій для розгляду ним⁵. Рекомендації, затверджені Постійним комітетом, зазвичай вимагають від Сторін вжити заходів на національному рівні⁶.

Саме таким чином у 1989 році було започатковане створення Смарагдової мережі, коли на засіданні Постійного комітету була прийнята Рекомендація № 16 «Про Території Особливого Природоохоронного Інтересу» (далі по тексті згадується також як ASCI — Areas of Special Conservation Interest)^{7,8}, в якій зазначається, що Договірні Сторони мають прийняти законодавчі або інші заходи для визначення ASCI та забезпечити їх збереження. Що таке ASCI та за якими критеріями їх виділяти — також визначено у Рекомендації № 16.

ASCI — це територія, яка відповідає одному або одночасно декільком критеріям, названим нижче:

- а) значно сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів або будь-яких видів, що перелічені в додатках I і II до Конвенції;
- б) підтримує значну кількість видів на території з високим видовим різноманіттям або підтримує важливі популяції одного або декількох видів;
- в) містить важливий та/або репрезентативний приклад типів оселищ, що знаходяться під загрозою зникнення;

1 На превеликий жаль, в час коли робився офіційний переклад конвенції на українську мову, автори перекладу орієнтувалися на існуючий ще в радянський час російський варіант тексту. Тому в назві конвенції аналогічним чином було вжито термін «середовище існування». Хоча з оригінальної назви конвенції «Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats» зрозуміло, що дійсна її назва повинна звучати як «Конвенція про охорону диких видів і природних оселищ у Європі».

2 Електронний ресурс - http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_032

3 Електронний ресурс - https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/104/signatures?p_auth=RTF4uRyl

4 Електронний ресурс - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436/96-%D0%B2%D1%80>

5 Електронний ресурс - <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/institutions>

6 Електронний ресурс - <http://www.coe.int/en/web/bern-convention/group-of-experts>

7 Починаючи звідси і до кінця розділу, при підготовці тексту використаний документ T-PVS/PA (2016) 4 The Emerald Network: A Network of Areas of Special Conservation Interest for Europe — Explanatory document and compilation of relevant texts <https://rm.coe.int/168074669d> ; далі по тексту посилання на нього повторно не буде вказуватись.

8 У деяких публікаціях перекладається як Території Особливого Природоохоронного Значення, скорочено ТОПЗ, наприклад: <https://rm.coe.int/16806a6d07>

- г) містить видатний приклад конкретного типу оселища або мозаїки різних типів оселищ;
- д) являє собою важливе місце для одного або декількох мігруючих видів;
- є) іншим способом істотно сприяє досягненню цілей Конвенції.

Наявність на певній території важливих або чисельних популяцій видів Резолюції № 6 та площ оселищ із Резолюції № 4, порівняно з їх загальним національним ресурсом, дозволяє визначити відповідність цієї території критеріям ASCI.

Відбір територій, що відповідають цим критеріям докорінно змінив підхід до особливо цінних природних територій, що існував до цього часу. Рішення які саме території слід включити до Мережі приймається на рівні Конвенції і лише на основі оцінки важливості цієї території для збереження видів і оселищ на рівні всієї Європи. В результаті, кожна країна охороняє ті території, збереження яких матиме найбільший ефект на рівні континенту і робить першочерговий внесок в охорону тих видів, які першочергово потребують заходів охорони саме в цій країні. Відповідно, до Мережі не можна включити будь-яку територію, хай навіть із вже існуючим природоохоронним статусом, що визначений національним законодавством, якщо ця територія не відповідає критеріям, встановленим для ASCI.

У 1996 році Постійним комітетом Бернської конвенції були прийняті Резолюція № 3 щодо створення Пан-Європейської екологічної мережі та у 1998 році Резолюції № 5 стосовно Правил для ASCI (фактично — для Смарагдової мережі).

Згідно з Резолюцією № 3, Постійний комітет вирішив заснувати мережу Emerald, яка буде складатись з ASCI, визначених згідно його Рекомендації № 16. Для нагляду за цими роботами була створена група експертів мережі при Постійному комітеті. Всім Сторонам Конвенції та державам-спостерігачам рекомендовано визначати ASCI та подавати їх на розгляд Секретаріату Конвенції. Таким чином, прийняття цих резолюцій встановило правила і дало старт створенню Мережі.

Головний висновок, який ми можемо зробити з цього — відповідальність за визначення територій Мережі лежить на урядах відповідних держав. Створення Смарагдової мережі на національному рівні вважається одним з основних інструментів держав для виконання своїх зобов'язань за Бернською конвенцією.

Етапи створення Смарагдової мережі

У 2010 році Постійний комітет Бернської конвенції затвердив Критерії для оцінки Національних списків запропонованих ASCI та процедуру перевірки та затвердження територій-кандидатів Мережі.

Включення територій у Смарагдову мережу не є швидким процесом. Держава, яка готує пропозиції про включення територій, повинна пройти три етапи підготовки.

Етап I: Країна визначає види і оселища, які охороняються згідно відповідних резолюцій Бернської конвенції та оцінює їх поширення і чисельність на своїй території. Після цього обираються потенційні території, які підходять для забезпечення довготривалого виживання видів з Резолюції № 6 та оселищ Резолюції № 4 і дані про них подаються до Секретаріату Конвенції, в базу даних, що містить наукову інформацію про запропоновані території. Завдяки базі даних експерти Конвенції можуть зробити висновок про те, яку частину національної популяції включають запропоновані території та наскільки ця пропозиція важлива з огляду на європейський обсяг виду чи оселища.

Етап II: Оцінка ефективності запропонованих територій. Для того щоб оцінити на міжнародному рівні доцільність пропозицій про включення територій у Мережу, проводяться міжнародні біогеографічні семінари. Під час таких семінарів в межах кожного біогеографічного регіону проводиться оцінка достатності мережі окремо для кожного з видів або оселищ. Якщо цінність запропонованих територій науково підтверджена під час семінарів, дані щодо них надаються Постійному комітету Конвенції і, врешті-решт, затверджуються як території Мережі.

Етап III: Після прийняття рішення Постійним комітетом Конвенції на національному рівні затверджується перелік територій, включених у Мережу, а також під відповідальністю національних органів влади для них запроваджуються заходи по менеджменту та моніторингу.

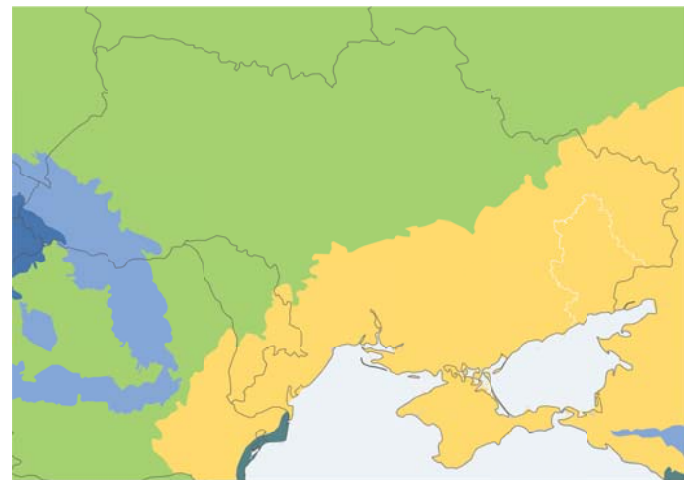
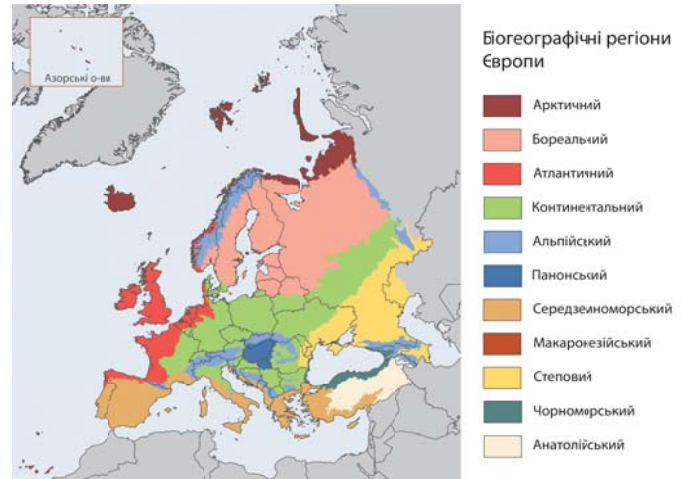
Біогеографічний процес

Обговорення на біогеографічних семінарах відбувається окремо по кожному біогеографічному регіону. Схема таких регіонів затверджена для усієї Європи. В межах кожного з них зустрічаються характерні саме для цієї території види і оселища. І навіть коли вид одночасно зустрічається в різних біогеографічних регіонах, то в кожному з них він займає специфічні оселища. Наприклад багато водоплавних і навколоводних видів гніздують на півночі Європи у тундрі, а зимують на Азово-Чорноморському узбережжі в Україні.

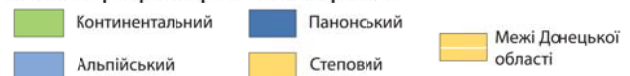
Оцінювання окремо для кожного з регіонів дозволяє не занижувати чисельність національної популяції через невелику частину ареалу в межах країни. Так, наприклад, види, які в Україні є лише у Карпатах, оцінюються в рамках альпійського регіону і це означає, що під час оцінки можна сказати яку частину Українських Карпат охоплюють території Мережі, запропоновані для кожного з видів. Якби така оцінка проводилась для всієї України одночасно, помилково здавалось би, що такі території вкрай малі, адже самі Карпати займають незначну площу України. Оцінювання ж лише в межах специфічного регіону, де поширені види, дозволяє об'єктивно побачити, яка частина потенційного регіону поширення виду включена до Мережі або запропонована до включення.

Через біогеографічний процес, може бути прийняте рішення про те, що для окремих видів і оселищ мережа не є достатньою. Це означає, що необхідна подальша робота з виявлення потенційних територій для включення у Мережу.

Втім, коли території Мережі вже визначені державами, це не кінець роботи, а лише початок, тому що надалі на кожній з таких територій необхідно запровадити менеджмент-план, тобто комплекс заходів, виконання яких буде покращувати умови існування кожного з видів і оселищ, розміщених на території.

Біогеографічні регіони України

Смарагдова мережа та Натура 2000

В країнах Європейського Союзу для них діє спільне законодавство, яке запроваджується лише в межах ЄС. В тому числі специфічні директиви ЄС прийняті і для втілення завдань Бернської конвенції та названих нами вище резолюцій. В країнах ЄС ведеться розбудова подібної мережі до Смарагдової, яка має назву Натура 2000. Ця мережа будується на виконання Оселищної Директиви (92/43/ЄЕС). Проте цілі Бернської конвенції та Оселищної Директиви (92/43/ЄЕС) повністю збігаються. Обидва документи є міжнародними законодавчими актами, спрямованими на збереження дикої флори, фауни та природних оселищ. Їх основні відмінності полягають переважно у тому, що Директива діє у державах-членах Європейського Союзу, а Конвенція — у всій Європі (та частині Африки). Оселищна Директива є частиною законодавства, призначеного для реалізації Бернської конвенції в Європейському Союзі, шляхом

створення мережі Натура 2000. Варто зазначити, що всі країни ЄС також є сторонами Конвенції і виконання її резолюцій для них обов'язкове.

Створення Смарагдової мережі підтримали колишні країни-кандидати у приєднанні до Європейського Союзу, оскільки таким чином ними було заздалегідь виконано частину підготовчої роботи, необхідної для дотримання Оселищної Директиви. Якщо держава визначає узгоджену Смарагдову мережу, то вона фактично здійснює підготовку до запровадження мережі Натура 2000, коли приєднається до Європейського Союзу. Така можливість призвела до тісної співпраці між Радою Європи та Європейською Комісією у технічних та фінансових питаннях, що виникають при формуванні обох мереж. Сьогодні зусилля, спрямовані на створення Смарагдової мережі, зосереджені на Сторонах конвенції у регіоні, сусідньому з ЄС. У певному сенсі Смарагдова мережа поширює природоохоронні стандарти ЄС за межами її кордонів. По цій причині проектування Мережі в Україні здійснюється в рамках виконання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом та фінансується ЄС.

Принциповим моментом є те, що Резолюція № 5 Бернської конвенції, що стосується Правил для виділення ASCI, говорить, що «для Договірних Сторін, які є державами-членами Європейського Союзу, території Смарагдової мережі — це території мережі Натура 2000». Починаючи з 2010 року, оцінка запропонованих територій Смарагдової мережі базується на тих самих правилах і процедурах, які розроблено для мережі Натура 2000. Передусім йдеться про використання біогеографічного підходу.

Проектування Смарагдової мережі в Україні

Україна, приєднавшись до держав-сторін Конвенції, зобов'язалась здійснювати заходи з охорони видів та оселищ, в тому числі і шляхом створення Смарагдової мережі. Відповідальним органом за виконання зобов'язань, визначених Бернською конвенцією в Україні, є Міністерство екології та природних ресурсів України (далі — Мінприроди), в його складі питаннями проектування Мережі опікується Департамент екомережі та природно-заповідного фонду.

У 2009-2011 рр. реалізовувалась перша Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи щодо підтримки розширення принципів мережі Натура 2000 через мережу Емеральд у Східній Європі та Південному Кавказі (далі — Спільна програма). Проект, що реалізовувався з 16.12.2008 р. до 15.04.2012 р. у рамках зазначеної Спільної програми, надавав допомогу семи цільовим країнам (Україна, Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Російська Федерація) в оцінці їх природних ресурсів та визначенні видів і оселищ для захисту у рамках Мережі, а також у виборі потенційних ASCI, придатних для забезпечення довготривалого виживання видів, що охороняються Бернською конвенцією.

В результаті проекту, станом на кінець 2011 року, офіційними розробниками Мережі в Україні до включення було запропоновано 151 територію¹. Подальші проекти (10.2012 — 10.2016), реалізовувалися на виконання другої Спільної програми, «Підготовка мережі природоохоронних територій Емеральд — Фаза II», що фінансувалась Європейським Союзом і здійснювалась Радою Європи².

У 2015-2016 роках пройшов перший тур біогеографічних семінарів з оцінки достатності Мережі в Україні для збереження оселищ і видів з Резолюцій №4 та №6 Бернської конвенції.

18 листопада 2016 року Постійний комітет Бернської конвенції затвердив Оновлений перелік офіційно прийнятих територій мережі Емеральд, який для України включає 271 територію. Проте сучасний склад Мережі не може вважатися остаточним, адже висновками всіх біогеографічних семінарів у 2015-2018 роках була вказана необхідність включення до Мережі багатьох нових територій. Тому робота над проектуванням Мережі активно триває.

В рамках процесів євроінтеграції 27 червня 2014 року було підписано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом³, (далі — Угода), яку було ратифіковано Україною 16 вересня

1 Електронний ресурс - http://eng.menr.gov.ua/docs/activity.../Smarahdova%20merezha%20v%20Ukrai_ni.pdf

2 Електронний ресурс - <http://pip-eu.coe.int/en/web/emerald-network/home>

3 Повна назва — Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; текст Угоди: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011

2014 року¹. Угода набрала чинності 1 вересня 2017 року, після того як 11 липня 2017 року Рада ЄС ухвалила остаточне рішення про укладення Угоди про асоціацію з Україною від імені Європейського Союзу².

Відповідно до Угоди, Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства ЄС, у терміни, визначені у Додатках до Угоди. Зокрема, мають бути впроваджені положення Директиви № 2009/147/ЄС про захист диких птахів³ (Пташина Директива) та Директиви № 92/43/ЄС про збереження природного середовища існування, дикої флори та фауни (Оселищна Директива) а також до 1 вересня 2021 року не лише розробити Смарагдову мережу, а й запровадити на ній дієві заходи менеджменту.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 371-р «Про схвалення розроблених Міністерством екології та природних ресурсів планів імплементації деяких актів законодавства ЄС»⁴, було схвалено плани імплементації Пташиної⁵ та Оселищної Директив⁶.

План заходів з імплементації розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди на 2017-2019 роки затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. № 503-р⁷.

Кінцевою метою розробки Мережі є підготовка України до переходу на європейське природоохоронне законодавство після приєднання до Європейського Союзу.

З часом очікується збільшення кількості територій Смарагдової мережі внаслідок поглиблення наукових знань та наявних змін у природі. Сучасна схема Мережі — лише початок роботи, яка може поєднати та захопити цікавою працею багатьох фахівців та ентузіастів.

Протягом останніх років науковцями з різних областей України були підготовлені матеріали для включення нових територій до Смарагдової мережі в Україні. Сьогодні ці пропозиції знаходяться на різних етапах затвердження. Одні лише готуються для подання на розгляд Постійного комітету Конвенції, інші — вже затверджені і включені до переліків територій Смарагдової мережі.

На подальших сторінках нашого видання подана інформація про існуючі та проєктовані території Смарагдової мережі, розміщені в межах Донецької області.

Корисні посилання

Веб-сторінка Бернської конвенції:

<http://www.coe.int/en/web/bern-convention>

Довідковий веб-портал Смарагдової мережі:

<http://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-network-reference-portal>

Інтерактивна мапа Смарагдової мережі із SDF-ами на кожен територію:

<http://emerald.eea.europa.eu/>

Інтерактивна мапа мережі Натура 2000 із SDF-ами на кожен територію:

<http://natura2000.eea.europa.eu>

Інтерактивна мапа проєктованих територій Смарагдової мережі України

<https://goo.gl/G75dC5>

Інтерактивна мапа бази даних Смарагдової мережі України

<https://goo.gl/1fahL8>

1 Електронний ресурс - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/paran2#n2>

2 Електронний ресурс - <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=333600>

3 Електронний ресурс - <http://old.minjust.gov.ua/file/33346.docx>

4 Електронний ресурс - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/371-2015-%D1%80>

5 Електронний ресурс - http://www.kmu.gov.ua/document/248103080/Dir_2009_147.pdf

6 Електронний ресурс - http://www.kmu.gov.ua/document/248102940/Dir_92_43.pdf

7 Електронний ресурс - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503-2017-%D1%80>

ЗАТВЕРДЖЕНІ ТЕРИТОРІЇ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

У 2015-2016 роках пройшов перший тур міжнародних біогеографічних семінарів з оцінки достатності Смарагдової мережі України для збереження видів і оселищ із Резолюцій № 4 та № 6 Бернської конвенції. Головним результатом біогеографічних семінарів для України стало визнання, що багато рідкісних оселищ та видів охоплені мережею недостатньо. По мірі проведення цих семінарів також подавались додаткові пропозиції.

За результатами трьох біогеографічних семінарів 18 листопада 2016 року Постійний комітет Бернської конвенції затвердив Перелік офіційно прийнятих територій Смарагдової мережі, який для України включає 271 територію. Всі ці території, разом узяті, складають 8 % від площі України. Серед них, 10 територій розміщено в межах Донецької області. Такі території складають 3,2 % площі Донецької області. В першу чергу до Смарагдової мережі увійшли найбільш вивчені природоохоронні території Донеччини, робота над створенням яких тривала ще з початку 20 століття. Десятиліття зусиль вітчизняних природоохоронців та біологів дозволили зберегти ці території у непорушеному стані. Їхні зусилля були визнані на міжнародному рівні, коли саме такі, найдавніші природоохоронні території Донеччини першими увійшли до складу СМ. З 13 природоохоронних територій Донеччини, що зберігають свій статус з 1928 року і до нашого часу, 11 — увійшли до Смарагдової мережі і ще одна — запроєктована до включення у неї нами (у цьому виданні). В свою чергу, з 10 сайтів Смарагдової мережі Донеччини, 6 створені на основі найдавніших заповідних об'єктів області.

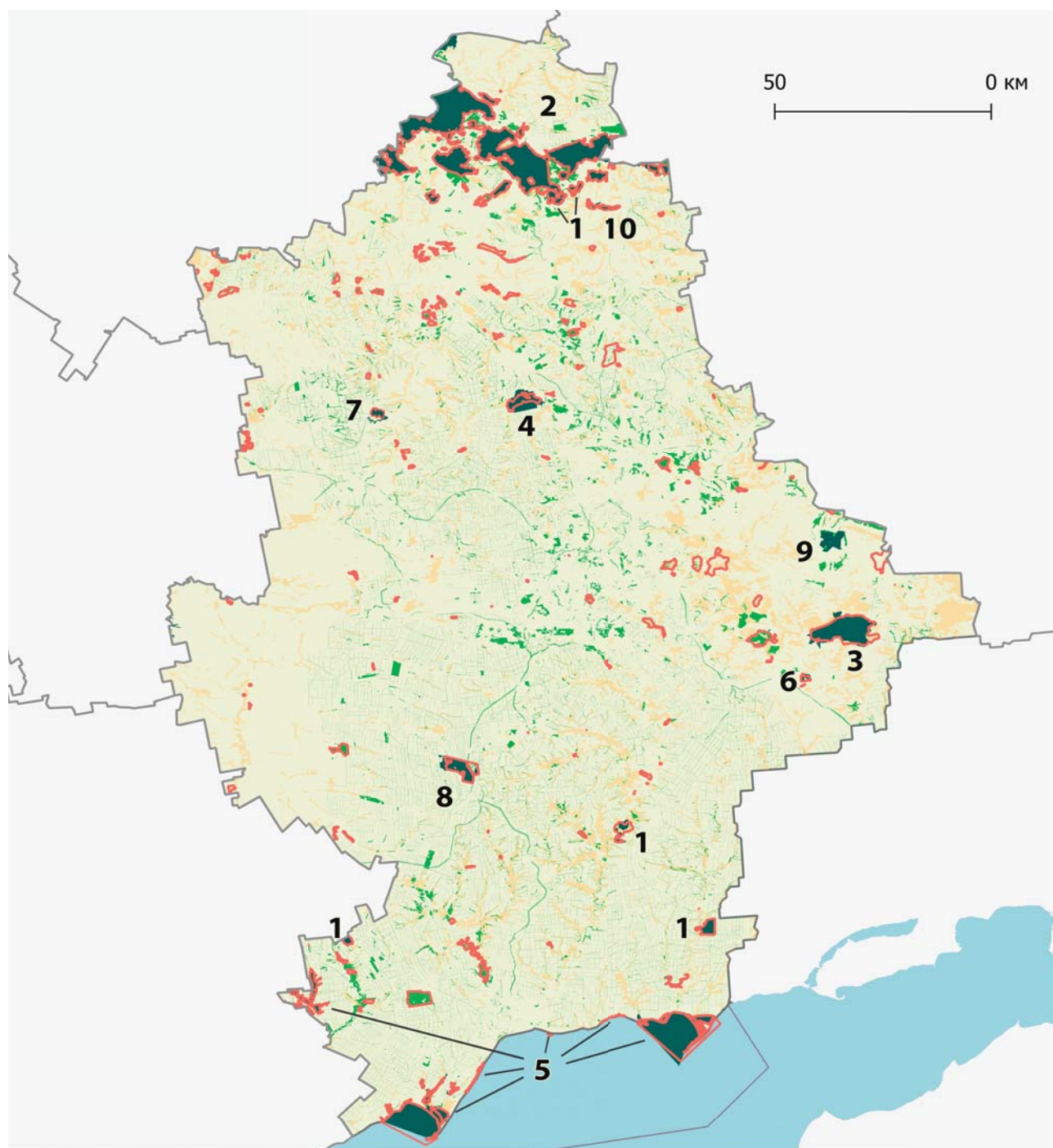
При цьому, висновками всіх трьох біогеографічних семінарів (2015-2016 рр.) вказана необхідність включення до Мережі багатьох нових територій. Серед них найчастіше з усіх в Україні фігурувала пропозиція оголошення територією Смарагдової мережі долини р. Кальміус.

На даний час триває розробка додаткових територій Смарагдової мережі.

Описи існуючих, а також проєктованих територій Смарагдової мережі Донецької області розміщені у цій книжці.

Затверджені території Смарагдової мережі у Донецькій області

	Код території	Назва в реєстрі територій Смарагдової мережі	Назва українською	Площа (га)
1	UA0000019	Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve	Український степовий природний заповідник	3355
2	UA0000029	Sviati Hory	Національний природний парк «Святі Гори»	43437
3	UA0000063	Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park	Регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж»	7451
4	UA0000064	Kleban-Byk Regional Landscape Park	Регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик»	2912
5	UA0000065	Meotyda	Національний природний парк «Меотида»	22199
6	UA0000066	Prystenske Zakaznyk	Заказник «Пристенське»	358
7	UA0000067	Nykanorivskyi	Никанорівський	652
8	UA0000096	Velykoanadolskyi	Великоанадольський	2672
9	UA0000157	Hrabova Balka	Грабова балка	1905
10	UA0000219	Riznykivskyi	Різниківський	547

Об'єкти Смарагдової мережі Донецької області

 території об'єктів Смарагдової мережі

 межі об'єктів ПЗФ

- 1 - Ukrainyski Stepovyi Nature Reserve
- 2 - Sviati Hory
- 3 - Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park
- 4 - Kleban-Byk Regional Landscape Park
- 5 - Meotyda
- 6 - Prystenske Zakaznyk
- 7 - Nykanorivskyy
- 8 - Velykoanadolskyy
- 9 - Hrabova Balka
- 10 - Riznykivskyy

Сайт UA0000019 — Український степовий природний заповідник¹ — Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve

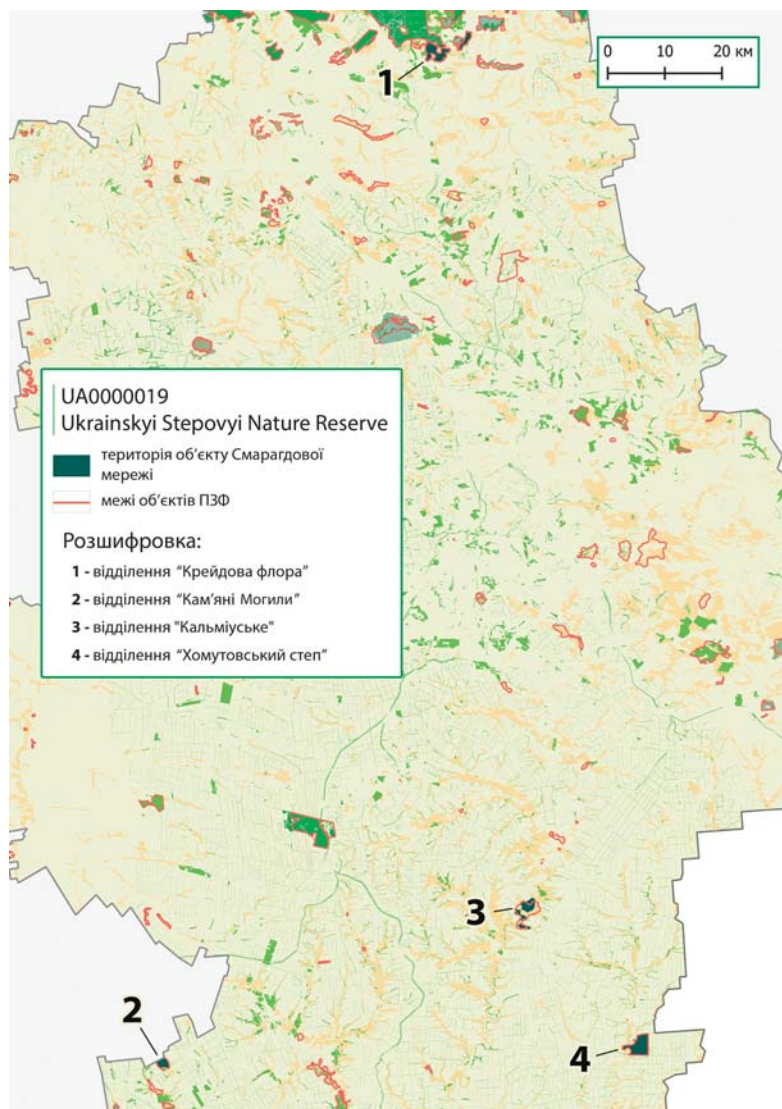

Схема розміщення частин сайту UA0000019 — Український степовий природний заповідник

Площа 3355 га.

Складається з чотирьох частин, розташованих у різних районах Донецької області.

До складу сайту входить територія існуючого Українського природного степового заповідника.

Український державний степовий заповідник в сучасному вигляді отримав цей статус 1961 року шляхом об'єднання кількох заповідників — Хомутовського степу (заснований у 1926 р.), Кам'яних Могил (1927), Михайлівської цілини (1928 р., тепер — окремий заповідник) на Сумщині і Стрілецького Степу (1948 р.; згодом, 1968 року, був переданий Луганському природному заповіднику). У 1988 р. розпорядженням Ради Міністрів УРСР створено четверте відділення заповідника — Крейдова флора. У 2008 р. видано Указ Президента України про утворення п'ятого відділення — «Кальміуське». Заповідник перебуває

¹ Зазначено унікальний номер сайту Смарагдової мережі, який був присвоєний йому Постійним комітетом Бернської конвенції, під час включення його до переліку затверджених територій Смарагдової мережі у листопаді 2016 року.

у віданні Національної академії наук України. Кожне з відділень заповідника має складну цікаву історію, окремі сторінки якої подані нижче в описах окремих відділень.

Метою створення заповідника є збереження первісної степової рослинності та ділянок природних екосистем Приазовської рівнини. Кожне з відділень заповідника репрезентує окремий тип екосистем, що наразі є рідкісним, або й повністю унікальним. Так, «Кам'яні Могили» репрезентують унікальне геологічне утворення, яке є єдиним місцезростанням двох видів рослин, які зустрічаються лише тут (обидва включені у Резолюцію № 4 Бернської конвенції). «Крейдова флора» є найбільшою ділянкою крейдових відслонень в Україні та першим (і найбільшим) природним лісом сосни, виявленим науковцями на крейдових відслоненнях. «Кальміуське» репрезентує природу найбільшого гранітного каньйону східної України (нами пропонується до включення у Смарагдову мережу весь каньйон р. Кальміус; див. відповідний розділ книжки). І, нарешті, «Хомутовський степ» є останнім залишком природної рослинності плакору приазовського регіону, і зокрема — геоботанічного району № 132 Жданівський геоботанічний округ різнотравно-типчакково-ковилових степів і рослинності гранітних відслонень [6].

Загальна кількість видів судинних рослин становить 1065. З них у «Хомутовському степу» зростають — 604, у «Кам'яних могилах» — 468, «Крейдовій флорі» — 490. Серед цих рослин хвощоподібних — 3 види, папоротеподібних — 8 видів, голонасінних — 4 види, покритонасінних — 1050 видів. Із несудинних рослин у заповіднику зростають 103 види мохоподібних, 145 видів лишайників. До Червоної книги України віднесено 58 видів рослин: волошки несправжньооблідолускова і Талієва, шафран сітчастий, дельфіній яскраво-червоний, дворяник крейдовий, коручка темно-червона, рябчик руський, косарики тонкі, гісоп крейдовий, зморшок степовий, гніздівка звичайна, півонія тонколиста, сосна крейдова, ранник крейдовий тощо. У заповіднику охороняються 45 ендемічних видів рослин.

Щодо фауни, загалом у заповіднику мешкає близько 7300 видів тварин. Найбільш різноманітні — комахи, яких тут налічується близько 6000 видів, та павукоподібні — близько 1000 видів. З хребетних тварин у заповіднику відмічено близько 15 видів риб, 9 — земноводних, 6 — плазунів, 190 — птахів та 54 види ссавців. До Європейського червоного списку занесено 12 видів місцевих тварин: сліпак звичайний, перев'язка звичайна, могильник, дрофа (пролітний вид), деркач, п'явка медична, коник-товстун степовий, дибка степова, мнемозина, поліксена та ін.; до Червоної книги України — 45 видів: тхір степовий, їжак вухатий, гадюка степова, полоз жовточеревий, мідянка, горностай, норка звичайна, борсук, вівсянка чорноголова; дуже багато безхребетних тварин: бражник мертва голова, ведмедиця Гера, вусач земляний хрестоносець, джміль глинистий, джміль пахучий, дибка степова, коник-товстун степовий, ксилокопа фіолетова тощо.

Значна кількість рідкісних птахів трапляється лише взимку або при перельотах навесні та восени (сокопуд сірий, дрофа, підорлик великий, орел степовий, орел-карлик, лунь польовий, кроншнеп великий, змієїд, журавель степовий). Тут важливо відмітити, що всі відділення заповідника розміщені у долинах річок, що відіграють роль міграційних шляхів.

Крім того, в Українському степовому природному заповіднику представлено 23 еталонні типи та відміни ґрунтів.

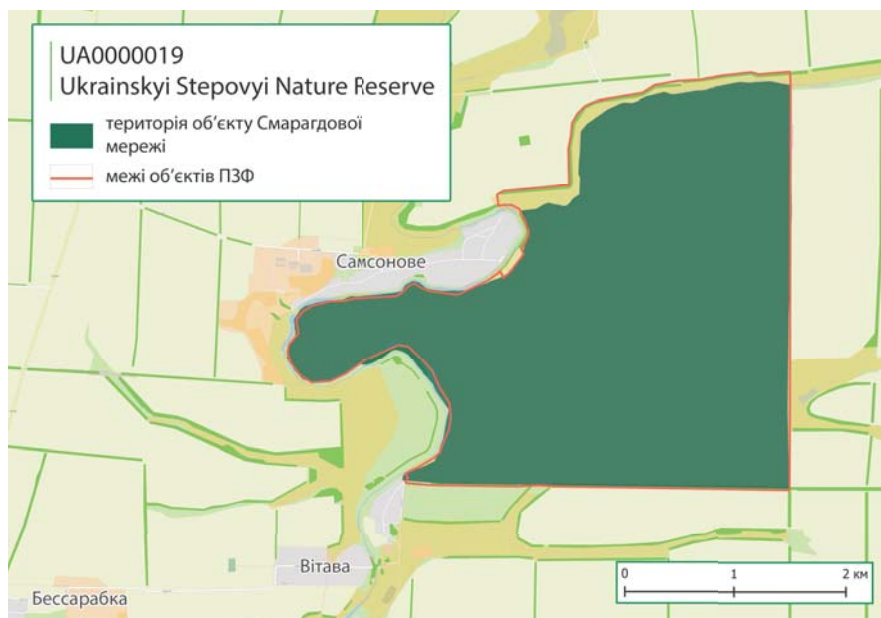
Розглянемо відділення заповідника і, відповідно, частини сайту Смарагдової мережі, окремо.

Хомутовський степ

Хомутовський степ — відділення Українського степового природного заповідника, розташоване в Новоазовському районі Донецької області, за 20 км від узбережжя Азовського моря, в долині р. Грузький Сланчик, в околицях с. Хомутове. Площа — 1 030,4 га.

Територія Хомутовського степу є ділянкою хвилястої Приазовської рівнини, що поступово знижується до поділу річки Грузький Сланчик, на лівому березі якої протягнулися заповідні землі. Місцевість перерізують розгалужені балки Клімушевська, Брандтова, Красна, в складі рослинності яких домінують ковила Лессінга, ковила волосиста і типчак. Реакліматизований бабак, що був винищений у 20 столітті.

Історія заповідання пам'ятки бере початок у 1925 році. Влітку 1925 року київський ботанік Ю. Клеопов виїхав до Маріуполя для ботанічного обстеження округи (в Гербарії Інституту ботаніки

Відділення УСПЗ «Хомутовський степ» у схемі Смарагдової мережі

ім. М.Г. Холодного НАН України збережені збори, датовані 12.05.1925 року¹). «Я думав обмежитися районом Надозівської кристалічної смуги й не переступати на схід р. Кальміюса. Але завідувач місцевим музеєм краєзнавства І. П. Коваленко звернувся до мене з пропозицією обстежити велику Хомутовську цілину (в басейні р. Грузького Єланчика) для з'ясування її наукової вартості, щоб почати клопотання про утворення заповідника», — писав Ю. Клеопов, — «на правобережжі Кальміуса цілини таких розмірів не збереглися, тож я з охотою поїхав разом з Коваленком до с. Хомутового» [13]. Тож ініціатива створення заповідника належала директорові Маріупольського музею краєзнавства І. П. Коваленку [8].

Рішення президії Маріупольського окрвиконкому «Про передачу Музею краєзнавства Хомутівського цілинного вигону в Буденівському районі під заповідник» було оголошено 24 серпня 1926 року, у протоколі засідання президії Окрвиконкому зазначалось: «Зарахувати площу 1112 дес. степового масиву Хомутовської цілинної толоки в Буденівському районі за науковим відділом Маріупольського музею краєзнавства в його постійне користування, залишивши толоку в нерозораному стані. 500 десятин повинні залишитись поза всяким господарським використанням як абсолютний заповідник»². Тодішній краєвий інспектор охорони пам'яток природи Є. Лавренко пропонував створити тут державний заповідник та заснувати в ньому науково-дослідну станцію [22], проте, заповідник існував лише силами працівників музею, не маючи власного штату.

Чому «Хомутівський степ» приваблював науковців ще на початку минулого століття, зрозуміло з будь-яких найкоротших згадок у публікаціях. Автор єдиного тодішнього огляду пам'яток природи України, М. Шалит у 1932 році описував заповідник наступним чином: «єдиний цілинний степ в межах району, що лежить на Надозівських чорноземлях. Рослинність: типчини, піон, ковили, катран. З птахів — дрохва, хохітва, степовий журавель, тощо» [35]. Найбільш змістовні описи «Хомутовського степу» за перші роки його існування містяться у публікаціях Є. Лавренка 1925 року [24], Ю. Клеопова 1927 року [13] та М. Котова 1940 року, зроблені за наслідками експедицій 1934 року та 1939 року [21].

У 1947 році територія отримала статус державного заповідника республіканського значення. І, врешті, 1961 року заповідник «Хомутовський степ» увійшов до складу Українського державного степового заповідника і став науково-дослідною базою Інституту ботаніки АН УРСР [9]. В цьому статусі заповідник існує до нашого часу. На цей момент знаходиться на тимчасово окупованій території.

1 KW, Клеопов Ю., 12.07.1925, *Allium flavescens* Bess.

2 ЦДАВО. - Ф.166. — Оп. 6/VI. — Спр.9446. — Арк. 229

Кам'яні могили

Василюк Олексій. CC BY-SA 4.0

Дмитро Балховітін. CC BY-SA 4.0

Розташування відділення УСПЗ «Кам'яні Могили» у схемі Смарагдової мережі

Відділення Українського степового природного заповідника «Кам'яні Могили» заснований 5 квітня 1927 року як пам'ятка природи місцевого значення. Площа 399 га.

Велика розчленованість місцевості обумовила неоднорідність ґрунтового і рослинного покриву, а різний ступінь зволоження створює умови для існування скельної, степової, лучної рослинності тощо. На рівнинних ділянках заповідника розташовані справжні різнотравно-типчаково-ковилові степи, у підніжжя гранітних гряд розвиваються кам'яністі степи, на гранітах поширена скельна рослинність, у долині річки Каратиш — лучно-болотна, а місцями і деревинно-чагарникова. Виділяються деревій голий і волошка несправжньооблідолускова — вузькоареальні реліктові ендеміки, які крім території заповідника більш ніде не зустрічаються. Скелі вкриті мохами та папоротями, серед яких є представники північної флори вудсія альпійська й багатоніжка звичайна. Найближчий з сусідніх осередків вудсії альпійської розташований за 1000 км від території заповідника. На невеликих луках можна зустріти косарики тонкі та орхідеї.

Перша ініціатива надання охоронного статусу «Кам'яним Могилам» відома ще з часів Української Народної Республіки. 6-8 серпня 1918 року у Києві був скликаний Перший З'їзд природників України під час якого представник Кримського товариства природознавців і любителів природи О. А. Яната у доповіді «Забутки природи Таврії й Криму» запропонував передати під охорону ділянки, що репрезентуватимуть всі типи екосистем півдня України, в тому числі «гранітні могили Бердянського повіту» [32]. Справа зрушилась вже 1924 року, коли урочище відвідали ботаніки М. Клоков і Є. Лавренко. М. Клоков справедливо припускав ще 1927 року, згадуючи про цю першу публікацію: *«незабаром, очевидножки, довкола Кам'яних Могил буде утворено цілу літературу»* [14].

У березні 1927 року, напередодні весняно-польових робіт, з метою запобігти розорюванню цілинних степів, Народний комісаріат земельних справ звернувся до місцевих земельних органів з дорученням оберігати степи: *«Ці цілини з цього часу пропонуються Вам залишити неораними до часу, коли їх буде обслідувано та вирішено справу про те, чи слід їх залишити неораними назавжди, оголосивши заповідними»*¹. Відповідно

¹ ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 7 (1927 р.), арк. 78; 81

до одного з таких листів, від оранки зберегли і Кам'яні могили². Того ж року оголосили місцевий заповідник, прийнявши відповідну постанову президії Маріупольського окрвиконкому від 5 квітня 1927 року [35].

Ще в той час біологи бачили реальний успіх природоохоронної справи в продуманому менеджменті території. Перший менеджмент-план для Кам'яних могил склали 16-18 червня 1928 року Є. Лавренко та І. Коваленко. Зокрема, у складеному ними Акті про охорону заповідника зазначалось, що *«Прогін худоби через заповідник треба негайно припинити. Охорона «Кам'яних Могили» повинна полягати в забороні ламати каміння, орати, випасувати, косити сіна, полювати. Сінокіс можна провадити тільки в невеличкій частині заповідника (біля трьох гектарів), по долині р. Коротиша. Бажано обсадити «Кам'яні Могили» по межі берестом та терном, а також відновити ставок по струмку в південній частині цього заповідника»* [15].

Описуючи природу «Кам'яних могил» після обстеження, Є. Лавренко писав: *«Флора надзвичайно своєрідна. Окрім звичайних родів рослин, що на Україні сполучені з відслоненнями граніто — гнейсів, тут трапляються два роди, відомі тимчасом лише для цього місця, а саме: деревій *Achillea glaberrima* Klokov та волошка *Centaurea pseudoleucolepis* Kleopov»*. М. Шалит описував у 1932 році заповідник наступним чином: *«Кам'яні Могили» можна справедливо вважати за одну з найкращих та найоригінальніших місцевостей України. Тут... відкривається ціла мініатюрна гірська країна зі скелями та горами, проваллями та осипами. Цей кам'яний острів серед рівного степу має своєрідну рослинність та тварин. Тут утворилися свої види рослин, які поза межами «Кам'яних могил» ніде більше не трапляються. Поміж камінням, в щілинах ростуть папороті, що їх ближче місцезнаходження буде північна частина Союзу, або навіть Швейцарія. Взагалі, тут знаходимо багато рослин властивих лише кам'янистим місцям та гранітам. В Заповіднику гніздяться численні рожеві іпаки, зупиняються хохітви (стрепети) тощо. Навколо «Кам'яних могил» лежить невеличкий клптик цілинного первісного степу, що його підстилають граніти. Поруч з «Кам'яними могилами» та степом проходить невеличка річка Коротиш, доплив р. Берди. В долині Коротиша простяглася неширока смужка плавневої та лучної рослинності; тут гніздяться та зупиняються вже водяні та болотні птахи»*.

26 вересня 1936 року, рішенням Сталінського облвиконкому «Кам'яні могили» отримали статус заповідника обласного значення [8], а 25 березня 1938 року статус заповідника змінили рішенням обласної ради на «обласний», а 15 квітня того ж року — скасували³. Поновлення заповідника в статусі республіканського значення відбулось у 1947 році [11]. І нарешті, 1961 року заповідник «Кам'яні могили» увійшов до складу Українського державного степового заповідника і став науково-дослідною базою Інституту ботаніки АН УРСР [9]. В цьому статусі заповідник існує до нашого часу.

Крейдова флора

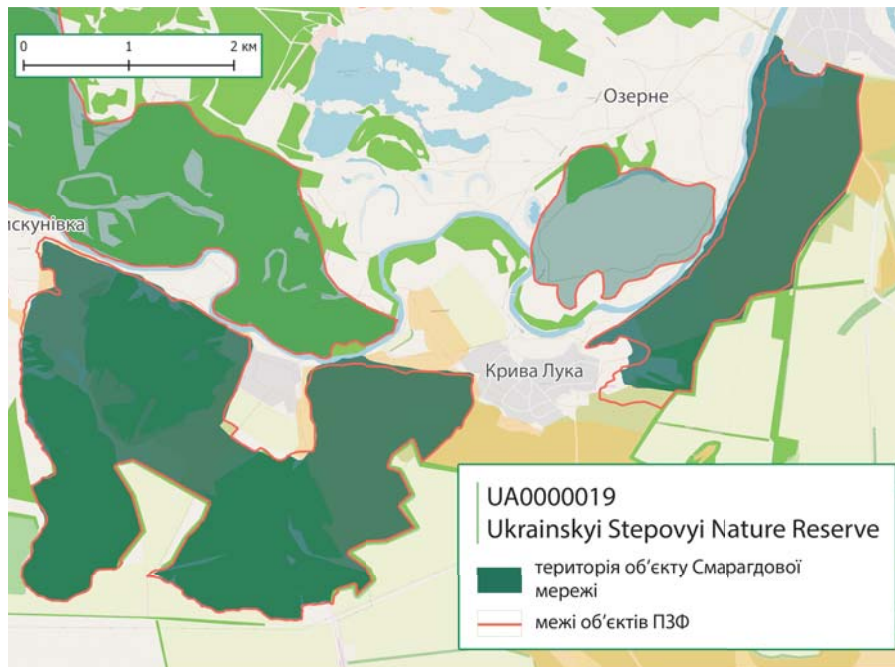
Заповідник розташований на правому крутому березі річки Сіверський Донець на межі Лиманського та Слов'янського району, між селами Закітне та Пискунівка. Площа — 1134 га.

«Крейдова флора» — фактично єдина значна за розмірами заповідна ділянка кретофільної флори в Україні, що збереглася в задовільному стані. Лісові угруповання у відділенні займають площу: 120 га — байрачні діброви, та понад 450 га — крейдовососнові бори, разом з первинними поселеннями сосни крейджаної. З кретофільних видів виділяються дворядник крейджаний, дрік донський, гісоп крейджаний, громовик донський, дзвінець крейджаний, ранник крейджаний, шоломниця крейджана.

Історія заповідання пам'ятки бере початок 1927 року. Як згадував Є. Лавренко у публікації 1928 року, за повідомлення аспіранта науково-дослідної кафедри загального лісознавства В. І. Аكوпова, *«останньому пощастило знайти 3-4 ділянки невеличких природних насаджень сосни біля с. Лаврент'ївки, вище с. Крива Лука, по крейджаних відслоненнях правого берега долини Донця (тепер Артемівська окр., давніше Озюмський пов.). За відомостями, одержаними від місцевої людності, ці крейджані борки природні. В цих*

2 ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 7 (1927 р.), арк. 85–88

3 Постанова Президії Донецького Обласного Виконавчого Комітету «Про збереження та охорону пам'яток історії та природи» від 15.04.1938 р. — МКМ. № 5674 — Д.

Розташування відділення УСПЗ «Крейдова флора» у схемі Смарагдової мережі

насаджень спостерігається добре природне поновлення сосни» [23]. Таким чином були знайдені перші достовірні докази того, що сосна дійсно може природним чином рости на крейдах. До цього суперечки про феномен крейдових борів точились між науковцями не одне десятиліття.

Пам'ятка природи була оголошена орієнтовно в 1928 році та мала республіканське значення. У післявоєнний період охоронний статус пам'ятки був відновлений лише у 1988 році, коли Розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 310-Р від 14.07.1988 року на площі 1134,0 га було оголошено відділення Українського степового природного заповідника «Крейдова флора».

Територія заповідника постраждала під час військових дій у 2014 році.

Відділення «Кальміуське»

Розміщене в Бойківському районі Донецької області. Загальна площа відділення складає 579,6 га.

Територія заснованого у 2008 році заповідника являє собою кам'янистий степ із відслоненнями гранітів, що присутні не тільки у вигляді скель на схилах долини річки Кальміус, але також як плоскі гранітні відслонення на вододільних височинах. Вік гранітів становить 560 млн років.

Ширина русла річки на території заповідника становить 20-30 метрів. Долина річки через вихід гранітів нагадує каньйон. Правий берег Кальміусу крутіший і обривистий. Тут зустрічаються високі гранітні стовпи та стіни, прорізані ущелинами. На території відділення заповідника зростають лучно-степові, степові, петрофітні степові, лучно-болотні та водні види.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve

D5.2	E1.13	
E1.2	E2.2	
F3.247	F9.1	
G1.11	G1.7	
H2.6	H3.1	X18

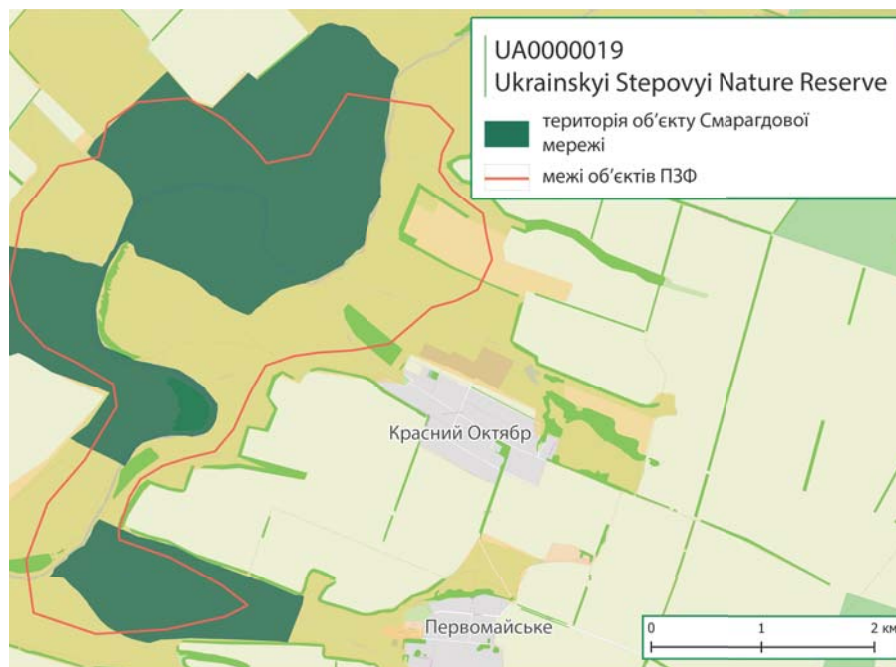

Схема відділення УСНП «Кальміуське» у схемі Смарагдової мережі

Типи оселищ Е3.4, Е5.4. під час розробки стандартної форми даних для цього сайту були зазначені хибно.

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000019 *Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve*

Рослини

- Р 1477 *Pulsatilla patens* — Сон розкритий
- Р 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста
- Р 2136 *Astragalus tanaiticus* — Астрагал донський
- Р 2238 *Achillea glaberrima* — Деревій голий
- Р 2256 *Centaurea pseudoleucolepis* — Волошка несправжньооблідолускова
- Р 2271 *Serratula tanaitica* — Серпій донський
- Р 4067 *Echium russicum* — Синяк руський
- Р 4091 *Crambe tataria* — Катран татарський
- Р 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

Тварини

Комахи

- І 1060 *Lycaena dispar* — Дукачик непарний
- І 1065 *Euphydryas aurinia* — Рябець Авринія
- І 1078 *Callimorpha quadripunctaria* — Ведмедиця чотирикрапкова
- І 1088 *Cerambyx cerdo* — Вусач дубовий великий
- І 1923 *Mesosa myops* — Вусач жовтоплямистий (Вусач окатий плямистий)
- І 4013 *Carabus hungaricus* — Турун угорський
- І 4022 *Probiticus subrugosus* — Чорнотілка зморшувата
- І 4028 *Catopta thrips* — Червиця трипс
- І 4043 *Pseudophilotes bavius* — Синявець Бавій

Риби

- F 1130 *Aspius aspius* — Білизна звичайна
F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (*Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський
F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн звичайний
F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна
F 2484 *Eudontomyzon mariae* — Мінога українська*

Рептилії

- R 1298 *Vipera ursinii* — Гадюка степова

Птахи

- B A021 *Botaurus stellaris* — Бугай
B A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик
B A029 *Ardea purpurea* — Чапля руда
B A030 *Ciconia nigra* — Лелека чорний
B A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
B A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний
B A080 *Circaetus gallicus* — Зміїд
B A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
B A089 *Aquila pomarina* — Підорлик малий
B A090 *Aquila clanga* — Підорлик великий
B A122 *Crex crex* — Деркач
B A129 *Otis tarda* — Дрохва
B A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
B A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
B A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша
B A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
B A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
B A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
B A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
B A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
B A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий
B A404 *Aquila heliaca* — Орел-могильник
B A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Ссавці

- M 2021 *Sicista subtilis* — Мишівка південна
M 2633 *Mustela eversmanii* — Тхір степовий
M 2635 *Vormela peregusna* — Перегузня звичайна

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000019 *Ukrainyskyi Stepovyi Nature Reserve*

Рослини

1. *Astragalus cretophilus* — Астрагал крейдолюбний
2. *Calophaca wolgarica* — Калофака волзька
3. *Onosma tanaitica* — Громовик донський
4. *Rhinanthus cretaceus* — Дзвінець крейдяний

Тварини**Комахи**

1. *Acherontia atropos* — Бражник мертва голова
2. *Calosoma sycophanta* — Красотіл пахучий
3. *Carabus bessarabicus* — Турун бесарабський
4. *Carabus hungaricus* — Турун угорський
5. *Catocala fraxini* — Стрічкарка блакитна
6. *Catocala sponsa* — Стрічкарка орденська малинова
7. *Coenagrion ornatum* — Стрілка прикрашена
8. *Dorcadion equestre* — Вусач-коренеїд-хрестоносець
9. *Emus hirtus* — Стафілін волохатий
10. *Hemaris tityus* — Бражник скабіозовий
11. *Iphiclides podalirius* — Подалірій
12. *Lixus canescens* — Ліксус катрановий
13. *Marumba quercus* — Бражник дубовий
14. *Neolycaena rhymnus* — Синявець римнус
15. *Nymphalis xanthomelas* — Ванесса чорно-руда
16. *Papilio machaon* — Махаон
17. *Parnassius mnemosyne* — Мнемозина
18. *Polyommatus daphnis* — Синявець Мелеагр
19. *Proserpinus proserpina* — Бражник прозерпіна
20. *Purpuricenus kaehleri* — Вусач пурпурнонадкрил Кеглера
21. *Saturnia pavonia* — Сатурнія мала
22. *Sympecma paedisca* — Сіролютка кільчаста
23. *Zerynthia polyxena* — Поліксена

Риби

1. *Alburnoides bipunctatus* (= *Alburnoides rossicus*) — Бистрянкa російська*
2. *Eudontomyzon mariae* — Мінога українська*
3. *Leuciscus danilewskii* — Ялець Данилевського*

Птахи

1. *Falco tinnunculus* — Боривітер звичайний
2. *Saxicola rubetra* — Трав'янка лучна

Види, внесені до *Reference list*, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000019 *Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve*, перебування яких можливе на території сайту:

Риби

- 1141 *Chalcalburnus chalcoides* (= *Alburnus leobergi*) — Шемая (= Селява) азовська
- 1146 *Sabanejewia aurata* (= *Sabanejewia baltica*) — Золотиста щипавка балтійська

* У стандартній формі даних зазначене перебування на території сайту видів мінога українська — *Eudontomyzon mariae*, рибець — *Abramis* (= *Vimba*) *vimba*, синець — *Abramis* (= *Ballerus*) *ballerus*, бистрянкa — *Alburnoides bipunctatus* (= *Alburnoides rossicus*), вівсянка — *Leucaspis delineates*, ялець Данилевського — *Leuciscus danilewskii*, бичок-пісочник — *Neogobius fluviatilis*, сом — *Silurus glanis*, що є сумнівною інформацією, принаймні до уточнення на місцевості ділянок акваторії водних об'єктів, на берегах яких розташовані сайти, що увійшли до складу території цих сайтів.

Сайт UA0000029 — Святі Гори — Sviati Hory

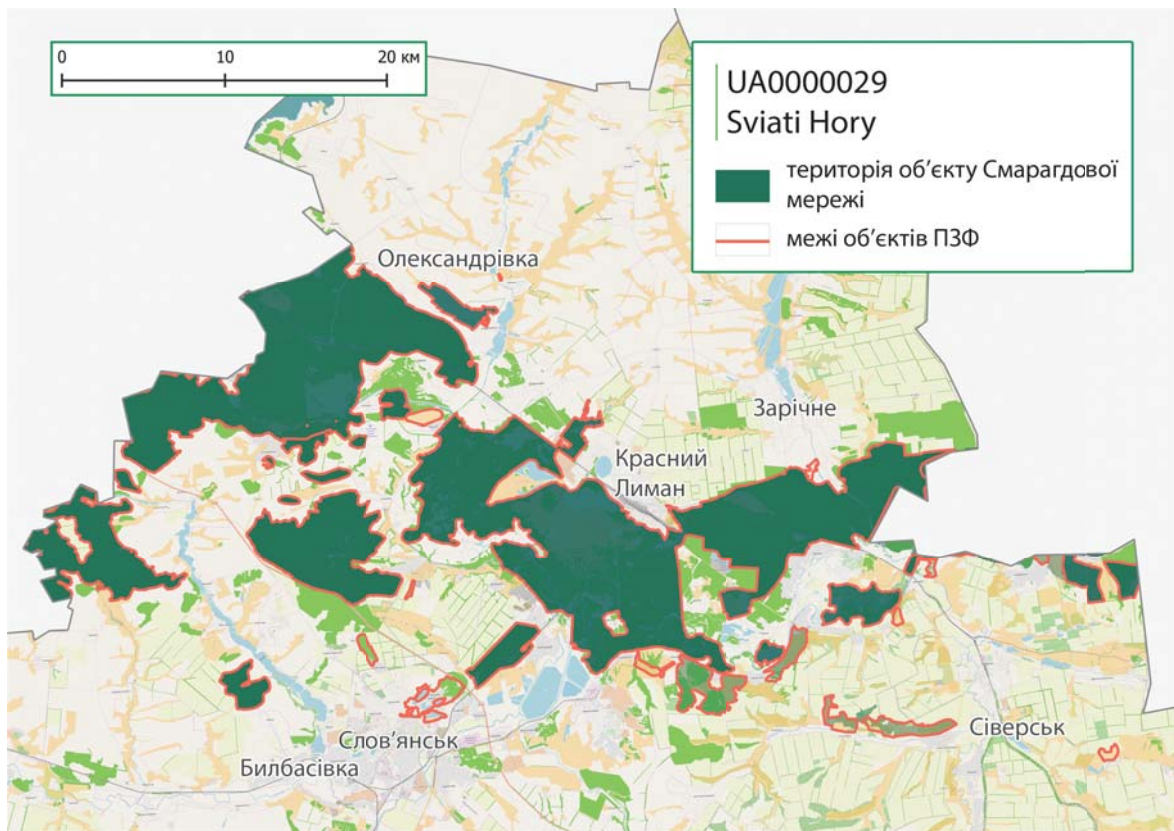

Схема Сайту UA0000029 — Святі гори у схемі Смарагдової мережі

Алехін 1979. CC BY-SA 3.0

Denis Vitchenko. CC BY-SA 3.0

Ryzhkov Sergey. CC BY-SA 3.0

Площа 43437 га.

До складу сайту входить територія існуючого національного природного парку «Святі Гори» (40589 га) та частина прилеглих територій (2848 га). Національний природний парк розташований в північній частині Донецької області, в Слов'янському (11 957 га), Лиманському (27 665 га) і Бахмутському районах. Створений 13 лютого 1997 року Указом Президента України № 135/97.

Загальна кількість видів рослин, що зростають на території парку — 943, з них 48 занесені в Червону книгу України. Охороняється рослинність долини річки Сіверський Донець: реліктові бори сосни крейдяної, реліктові та ендемічні рослинні угруповання на відслоненнях крейди, байрачні ліси, степи, лугова і болотна рослинність заплави. Флора налічує 20 ендемічних видів.

На території парку відмічені 256 видів тварин, з них 50 занесені в Червону книгу України. Фауна налічує 43 види ссавців, 194 — птахів, 10 — плазунів, 9 — земноводних, 40 — риб.

Історія заповідання пам'ятки бере початок 1914 року. Перші ідеї заповідання Святих гір опубліковані відомими природоохоронцем, професором В.І. Талієвим ще 1914 року. *«Въ настоящее время, когда движения въ сторону защиты природы все шире и шире захватывает западную Европу и перебросилась уже къ намъ, является своевременнымъ, пока не поздно, наперечъ все силы къ тому, чтобы сделать научное значеніе и красоту Святыхъ Гор вечными, по крайней мере въ пределахъ историческаго масштаба и превратить местность въ «національный паркъ»... «Крайне важно при этомъ, чтобы при всякихъ хозяйственныхъ вмешательствахъ въ здешнюю природу, сознательно охранялись особенности последней, имеющія ценность для науки» — писав він [33].*

1918 року відомий природоохоронець М. Шарлемань у своїй першій природоохоронній книжці, надихаючись ідеями В. Талієва, також писав: *«Святі Гори на лівому березі р. Донця, хутір Коробів в Зміївському повіті на Харківщині... будем бажати щоб в цих місцевостях були утворені українські національні парки, або заповідники» [36].*

1919 року у Харкові була опублікована книжка Г. Бризгаліна та Б. Захарова *«Что такое национальные парки и для чего они учреждаются?»*, у якій, посилаючись на американський досвід, автори вперше запропонували перелік національних парків, бажаних для створення в Україні. Зокрема, серед них були названі *«Святі Гори» [5]. «Слід відмітити, що нині місцевості, що відповідають умовам національних парків, тобто такі що поєднують в собі красу ландшафту, багатство природи та ін. привабливі сторони, як наприклад Святі Гори на Донці в Харківській губ., давно стали улюбленими місцями для екскурсій» — писали автори [5].*

Пам'ятка природи «Бір на крейді» на площі 32 га була створена тут у 1928 році [8]. 26 вересня 1936 року, рішенням Сталінського облвиконкому, бір отримав статус заповідника обласного значення [20].

У післявоєнний час статус пам'ятки був частково відновлений у вигляді державних ландшафтних заказників «Гори Артема» (1000 га, створений в 1963 році в якості пам'ятки природи, у 1975 — в якості ландшафтного заказника [11]) в межах Теплинського лісництва та «Святогірський» (268 га) в межах Святогірського лісництва, хоча територія і постраждала під час війни (частково був вирубаний ліс) [11].

Згодом, в значно ширших межах, колишній «Бір на крейді» отримав статус національного природного парку. Указом Президента України № 135/97 від 13.02.1997 року «Про створення національного природного парку «Святі Гори», охоронний статус отримала ділянка загальною площею 40589 га. Згодом, Указом Президента України № 57/2010 від 22.01.2010 року «Про розширення території національного природного парку «Святі Гори» територія національного парку була розширена і на сьогоднішній день складає 40605,5 га.

До складу національного парку увійшла також інша пам'ятка природи, що знаходилась в полі уваги вчених ще з початку 20 століття. Це — «Маяцька дача». За описом М. Шалита (1932 р.) — *«листяний ліс з грабом. Острівне, найсхідніше на Україні, находище європейського граба» [35].*

Історія заповідання пам'ятки бере початок 1926 року. Ініціатива створення природоохоронної території тут належить лісознавцю В. Акопову. *«Літом 1926 р. я працював у Маяцькому Лісництві, на правому березі Донця, де мені довелося установити дійсне існування граба в Маяцькій засіці... Охорона цієї надзвичайно рідкої у нас рослини має велике наукове значення і вимагає радикальніших заходів» [3].*

У післявоєнний час статус природоохоронної території був відновлений у вигляді ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Граб, квартал 114» (18 га; рішення виконкому Донецької обласної ради № 310 від 21.06.1972 року «Про заходи з покращення заповідної справи»). Незабаром статус пам'ятки природи був підвищений до республіканського значення з перейменуванням в нову назву «Маяцька дача» (Розпорядження Ради Міністрів УРСР від 14.10.1975 року № 780-р). Указом Президента України № 135/97 від 13.02.1997 року «Про створення національного природного парку «Святі Гори» територія «Маяцької дачі» повністю увійшла до складу новоствореного національного парку із збереженням індивідуального статусу.

Національний парк зазнав пошкоджень під час війни на сході України 2014 року.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000029 *Sviati Hory*

C1.222	C1.223	C1.225	C1.34
C1.67	C2.33	D5.2	E1.13
E1.2	E1.9	E2.2	E6.2
F3.247	F9.1	G1.11	G1.21
G1.22	G1.414	G1.7	G1.A1
G3.4232	H2.6		

Під час проектування Смарагдової мережі України для сайту «Святі Гори» були хибно зазначені типи оселищ C3.51, E3.4, E5.4., G1.3, які в дійсності не зустрічаються на його території.

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000029 *Sviati Hory*.

Рослини

- P 1477 *Pulsatilla patens* — Сон розкритий
P 1805 *Jurinea cyanoides* — Юринія волошковидна
P 1902 *Cypripedium calceolus* — Зозуліні черевички справжні
P 2081 *Silene cretacea* — Смілка крейдяна
P 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста
P 4068 *Adenophora lilifolia* — Аденофора лілієлиста
P 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського
P 4098 *Iris humilis ssp. Arenaria* — Півники борові

Тварини

Комахи

- I 1014 *Vertigo angustior* — Завиток лівозакручений
I 1060 *Lycaena dispar* — Дукачик непарний
I 1078 *Callimorpha quadripunctaria* — Ведмедиця Гера, або ведмедиця чотирикрапкова
I 1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень
I 1088 *Cerambyx cerdo* — Вусач дубовий великий
I 1923 *Mesosa myops* — Вусач жовтоплямистий (Вусач окатий плямистий)
I 4026 *Rhysodes sulcatus* — Ризод борознистий
I 4028 *Catopta thrips* — Червиця трипс
I 4030 *Colias myrmidone* — Жовтوخ зіноватевий

Риби

- F 1130 *Aspius aspius* — Білизна звичайна
F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський
F 1141 *Chalcalburnus chalcoides* (= *Alburnus leobergi*) — Шемая азовська*
F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн звичайний
F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна
F 2484 *Eudontomyzon mariae* — Мінога українська

Амфібії

- A 1188 *Bombina bombina* — Кумка червоночерева

Репитилі

- R 1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська

Птахи

- В A021 *Botaurus stellaris* — Бугай
В A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик
В A023 *Nycticorax nycticorax* — Квак
В A026 *Egretta garzetta* — Мала біла чапля
В A027 *Casmerodius albus* — Чапля велика біла
В A029 *Ardea purpurea* — Чапля руда
В A030 *Ciconia nigra* — Лелека чорний
В A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
В A038 *Cygnus cygnus* — Лебідь-кликун
В A060 *Aythya nyroca* — Чернь білоока
В A068 *Mergus albellus* — Крех малий
В A072 *Pernis apivorus* — Осоїд
В A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний
В A075 *Haliaeetus albicilla* — Орлан-білохвіст
В A080 *Circus gallicus* — Зміїд
В A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
В A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
В A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний
В A089 *Aquila pomarina* — Підорлик малий
В A090 *Aquila clanga* — Підорлик великий
В A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик
В A094 *Pandion haliaetus* — Скопа
В A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
В A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий
В A103 *Falco peregrinus* — Сапсан
В A119 *Porzana porzana* — Погонич звичайний
В A120 *Porzana parva* — Погонич малий
В A122 *Crex crex* — Деркач
В A127 *Grus grus* — Журавель сірий
В A131 *Himantopus himantopus* — Кулик-довгоніг
В A151 *Philomachus pugnax* — Турухтан
В A154 *Gallinago media* — Баранець великий
В A166 *Tringa glareola* — Коловодник болотяний
В A170 *Phalaropus lobatus* — Плавунець круглодзьобий
В A177 *Larus minutus* — Мартин малий
В A193 *Sterna hirundo* — Крячок річковий
В A195 *Sterna albifrons* — Крячок малий
В A196 *Chlidonias hybridus* — Крячок білощокий
В A197 *Chlidonias niger* — Крячок чорний
В A198 *Chlidonias leucopterus* — Крячок білокрилий
В A215 *Bubo bubo* — Пугач звичайний
В A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
В A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
В A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка
В A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша
В A234 *Picus canus* — Жовна сива
В A238 *Dendrocopos medius* — Дятел середній
В A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
В A246 *Lullula arborea* — Жайворонок лісовий

- В А272 *Luscinia svecica* — Синьошийка
В А307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда
В А320 *Ficedula parva* — Мухоловка мала
В А321 *Ficedula albicollis* — Мухоловка білошия
В А338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
В А339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
В А397 *Tadorna ferruginea* — Галагаз рудий
В А404 *Aquila heliaca* — Орел-могильник
В А429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський
В А511 *Falco cherrug* — Балобан

Ссавці

- М 1337 *Castor fiber* — Бобер європейський
М 1352 *Canis lupus* — Вовк
М 1355 *Lutra lutra* — Видра річкова
М 2021 *Sicista subtilis* — Мишівка південна
М 2635 *Vormela peregusna* — Перегузня звичайна

**Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних
Смарагдової мережі для сайту UA0000029 *Sviati Hory*.**

Рослини

1. *Diplotaxis cretaceus* Kotov — Дворядник крейдяний
2. *Hyssopus cretaceus* — Ісоп крейдяний
3. *Onosma tanaitica* Klok — Громовик донський
4. *Pinus cretacea* — Сосна крейдова
5. *Rhinanthus cretaceus* — Дзвінець крейдяний

Тварини

Комахи

1. *Acherontia atropos* — Бражник мертва голова
2. *Aeshna juncea* — Коромисло очеретяне
3. *Aglia tau* — Сатурнія руда
4. *Apatura iris* — Мінливець великий
5. *Callimorpha dominula* — Ведмедиця-господиня
6. *Carabus zawadskii* — Турун Завадського
7. *Catocala fraxini* — Стрічкаря блакитна
8. *Catocala sponsa* — Стрічкаря орденська малинова
9. *Coenagrion ornatum* — Стрілка прикрашена
10. *Coenonympha hero* — Сінниця Геро
11. *Eudia pavonia* — Сатурнія мала
12. *Hamearis lucina* — Люцина
13. *Hemaris tityus* — Бражник скабіозовий
14. *Iphiclides podalirius* — Подалірій
15. *Limenitis populi* — Стрічкаря тополева
16. *Nymphalis xanthomelas* — Ванесса чорно-руда
17. *Papilio machaon* — Махаон
18. *Parnassius mnemosyne* — Мнемозина
19. *Pericallia matronula* — Ведмедиця велика

20. *Proserpinus proserpina* — Бражник прозерпіна
21. *Quedius transsilvanicus* — Кведій карпатський

Риби

1. *Acipenser ruthenus* — Стерлядь
2. *Alburnoides bipunctatus* (= *Alburnoides rossicus*) — Бистрянкa російська*
3. *Chalcalburnus chalcoides* (= *Alburnus leobergi*) — Шемая азовська*
4. *Eudontomyzon mariae* — Мінога українська
5. *Leuciscus danilewskii* — Ялець Данилевського

Рептилії

1. *Coronella austriaca* — Мідянка звичайна
2. *Vipera nikolskii* — Гадюка Нікольського

Птахи

1. *Buteo rufinus* — Канюк степовий
2. *Otus scops* — Совка або сплюшка

Ссавці

1. *Allactaga major* — Тушкан великий
2. *Eptesicus serotinus* — Кажан пізній
3. *Leuconoe daubentonii* — Нічниця водяна
4. *Mustela erminea* — Горностаї
5. *Mustela putorius* — Тхір лісовий
6. *Myotis mystacinus* — Нічниця вусата
7. *Myotis nattereri* — Нічниця війчаста
8. *Nyctalus leisleri* — Вечірниця мала
9. *Nyctalus noctula* — Вечірниця руда
10. *Pipistrellus kuhlii* — Нетопир білосмугий
11. *Pipistrellus nathusii* — Нетопир лісовий
12. *Pipistrellus pygmaeus* — Нетопир пігмей
13. *Plecotus auritus* — Вухань звичайний
14. *Vespertilio murinus* — Лилик двоколірний

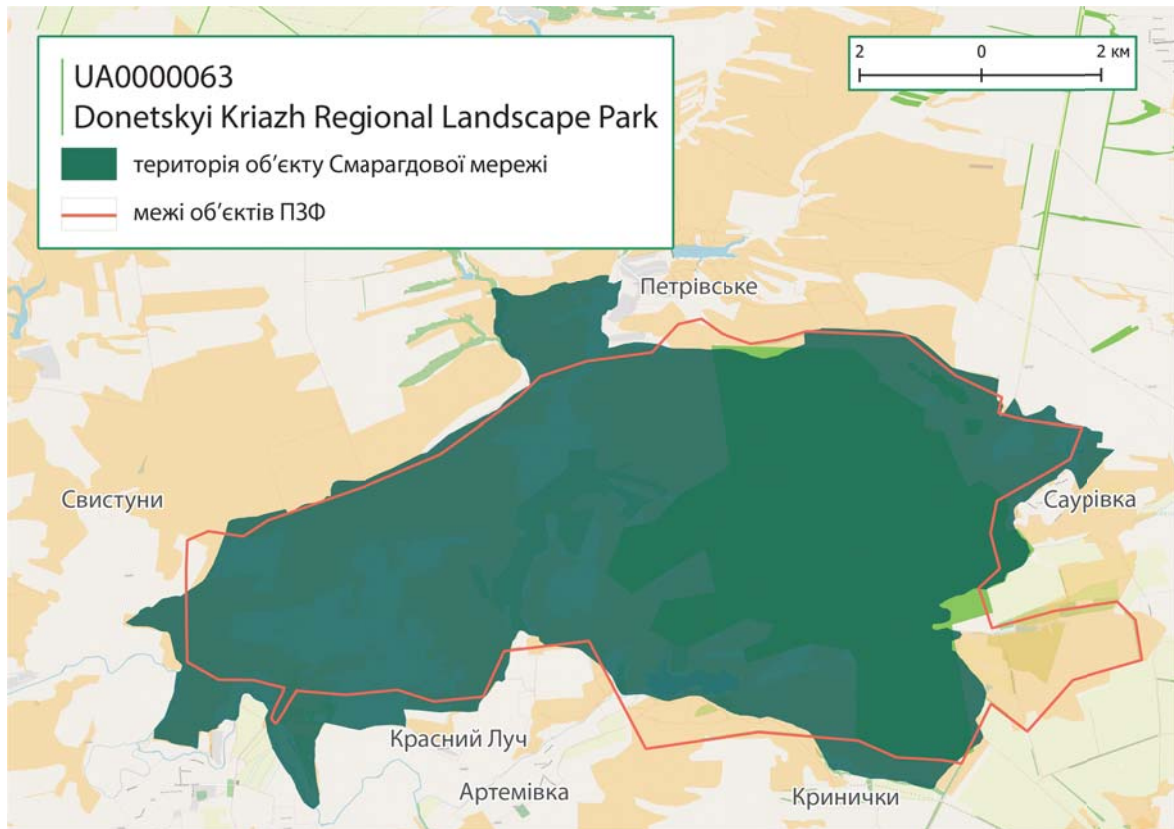
Види, внесені до *Reference list*, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000029 Sviati Hory, перебування яких можливе не території сайту

Риби

- 1124 *Gobio albipinnatus* (= *Romanogobio tanaiticus*) — Білоперий пічкур донський
- 1146 *Sabanejewia aurata* (= *Sabanejewia baltica*) — Золотиста щипавка балтійська

* У стандартній формі даних зазначене перебування на території сайту: видів рибець *Abramis* (= *Vimba*) *vimba*, шемая *Chalcalburnus chalcoides* (= *Alburnus leobergi*), бистрянкa *Alburnoides bipunctatus* (= *Alburnoides rossicus*), що є сумнівною інформацією, принаймні що стосується періоду декількох останніх десятиліть..

Сайт UA0000063 — Регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» — Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park

*Схема Сайту UA0000063 — Регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» у схемі
Смарагдової мережі*

Александр Ильин. СС BY-SA 4.0

Александр Ильин. СС BY-SA 4.0

Саур-Могила. 1912

Площа 7451 га.

Розташований у Шахтарському та Амвросіївському районах Донецької області.

До складу сайту входить територія існуючого регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж» (3952,2), геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка Журавльова» (2 га) та прилеглі території на площі 3496,8 га.

Об'єкт обмежений заплавою р. Кринка з притоками і асфальтовою дорогою через с. Петрівське — с. Григорівка — с. Кринички. Територія являє собою типову ділянку різнотравно-типчаково-ковилового степу з байрачними масивами в гирлах балок та штучними насадженнями лісових культур. До складу

парку входять степові ділянки та штучні масиви, які являють особливу наукову та природоохоронну цінність. Тут збереглися ділянки цілинних та різнотравно-типчаково-ковилових степів з байрачними лісовими масивами у гирлах балок та штучними насадженнями лісових культур у степах. Флористичний список включає понад 260 видів рослин, з яких 46 — ендемічних і 10 — занесених до Червоної книги України. Фауна включає понад 150 видів комах і 200 видів наземних хребетних, з яких 15 занесені до Червоної книги України. Ця територія є місцем зростання рідкісних видів рослин і тварин, в тому числі занесених до Червоної книги України, а мальовничі ландшафти і сприятливі умови для занять спортивною риболовлею і полюванням надають території регіонального ландшафтного парку значну рекреаційну цінність.

Неповторну своєрідність даній території надає оспіваний з козацьких часів ансамбль комплексу «Савур-Могила». Щорічно тисячі людей відвідували це місце, щоб віддати данину пам'яті героям-визволителям Донбасу. А з висоти оглядового майданчика відкривається неповторний пейзаж Донецького кряжа зі степовими ділянками, байрачними лісами, сільгоспугіддями та селами. Істотне зменшення пасовищних навантажень, що відбулося за останні роки, викликало швидкі відновлювальні процеси степового біорізноманіття, і тепер степова рослинність даної території знаходиться в задовільному стані.

Історія охорони цієї території також починається у 1928 році. На той час окремими пам'ятками природи вважались гора Савур-Могила та прилеглі до неї байрачні ліси.

Ліси урочища «Савур-Могила». Є. Лавренко 1928 року писав: *«На схилі гори є дубовий лісок. Савур-Могила — дуже висока гора, розташована на пологістому плато, на правобережжі р. Міуса. З нею сполучена ціла низка народніх переказів та пісень. Дуже бажано оголосити цю гору заповідною в цілому (вона ж бо, через каменистість, не має жадного практичного значіння)»* [23].

1929 року в листі¹ НКП до Сталінського окрвиконкому були рекомендовані заходи до охорони пам'ятки, а саме *«Встановити обороти рубки не менше, як 80 років, ліс не випасувати, траву не збирати»*.²

26 вересня 1936 року, разом з горою «Савур-Могила», рішенням Сталінського облвиконкому отримала статус заповідника обласного значення [20]. Під час Другої світової війни ліси біля підніжжя Савур-Могили майже повністю згоріли.

Гора «Савур-Могила». В документах початку 20 століття зазначалось: *«Одинокa, висока конусуватa гора на вододілі між р.р. Міусом та Кринкою, складена з кам'яновугільного пісковика. Типовa рослинність пісковикових відслонів та каменистого степу»*.³ 1936 року, разом з прилеглими лісами і була передана Святогірському будинку відпочинку для нагляду і боротьби з «шкідниками», хоча об'єктивно заповідник розміщений дуже далеко від зазначеного будинку відпочинку [20].

У післявоєнний період у наукових публікаціях відомі заклики до відновлення заповідника [4, 19]. Охоронний статус урочища був відновлений лише у 2000 році, коли рішенням Донецької обласної ради № 23/11-254 від 29.02.2000 року «Про створення регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж», був створений регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж», № 3/16-364 від 09.11.2000 року (згодом, розширений рішенням Донецької обласної ради № 5/18-561 від 26.09.2008 року «Про зміну меж регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж»).

Під час військових дій 2014-2015 років територія була суттєво пошкоджена. На сьогодні це найбільш пошкоджений заповідний об'єкт серед усіх, що зазнали руйнівного впливу військових дій.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000063 Donetsk Regional Landscape Park

E1.2	E2.2	F3.247
G1.7	X18	

Під час проектування Смарагдової мережі України для сайту були хибно зазначені типи оселищ E3.4, E5.4, G1.414, які в дійсності відсутні на його території.

1 ЦДАВО. — Ф.166. — Оп. 6/VI. — Спр.9387. — Арк. 634

2 Там само.

3 Там само.

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000063 *Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park*

Рослини

- P 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста
P 4067 *Echium russicum* — Синяк руський
P 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

Тварини

Комахи

- I 1060 *Lycaena dispar* — Дукачик непарний
I 1065 *Euphydryas aurinia* — Рябець Авринія
I 1078 *Callimorpha quadripunctaria* — Ведмедиця чотирикрапкова
I 1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень
I 1088 *Cerambyx cerdo* — Вусач дубовий великий
I 1923 *Mesosa myops* — Вусач жовтоплямистий
I 4013 *Carabus hungaricus* — Турун угорський
I 4026 *Rhysodes sulcatus* — Ризод борознистий
I 4028 *Catopta thrips p* — Червиця трипс

Риби

- F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна
F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський*

Рептилії

- R 1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська
R 1279 *Elaphe quatuorlineata* — Полоз чотирилінійний
R 1298 *Vipera ursinii* — Гадюка степова

Птахи

- B A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
B A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий
B A103 *Falco peregrinus* — Сапсан
B A122 *Crex crex* — Деркач
B A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
B A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
B A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка
B A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша
B A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
B A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
B A307 *Sylvia nisoria* — Кропіїв'янка рябогруда
B A338 *Lanius collurio* — Дятел середній
B A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
B A379 *Emberiza hortulana* — Галагаз рудий
B A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий
B A511 *Falco cherrug* — Балобан
B A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Ссавці

М 1355 *Lutra lutra* — Видра річкова

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000063 *Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park*

Рослини

1. *Centaurea donetzica* — Волошка донецька
2. *Genista scythica* — Дрік скіфський
3. *Tulipa schrenkii* — Тюльпан Шренка

Тварини

Комахи

1. *Anax imperator* — Дозорець-імператор
2. *Calosoma sycophanta* — Красотіл пахучий
3. *Carabus bessarabicus* — Турун бессарабський
4. *Carabus hungaricus* — Турун угорський
5. *Catocala sponsa* — Стрічка ордєнська малинова
6. *Coenagrion ornatum* — Стрілка прикрашена
7. *Dorcadion equestre* — Вусач-коренїд-хрестоносець
8. *Emus hirtus* — Стафілін волохатий
9. *Hamearis lucina* — Люцина
10. *Iphiclides podalirius* — Подалірій
11. *Papilio machaon* — Махаон
12. *Parnassius mnemosyne* — Мнемозина
13. *Periphanes delphinii* — Совка сокиркова
14. *Purpuricenus kaehleri* — Вусач пурпуронадкрил Кеглера
15. *Saturnia pyri* — Сатурнія велика
16. *Sympecma paedisca* — Сїролютка кільчаста
17. *Proserpinus proserpina* — Бражник прозерпіна

Риби

1. *Carassius carassius* — Карась звичайний

Види, внесені до *Reference list*, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000063 *Donetskyi Kriazh Regional Landscape Park*, перебування яких можливе не території сайту:

Риби

F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн

* У стандартній формі даних зазначене перебування виду F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*), що є сумнівною інформацією, принаймні до уточнення на місцевості ділянок акваторії водних об'єктів, на берегах яких розташовані сайти, що увійшли до складу території цих сайтів.

Сайт UA0000064 — Регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик» — Kleban-Byk Regional Landscape Park

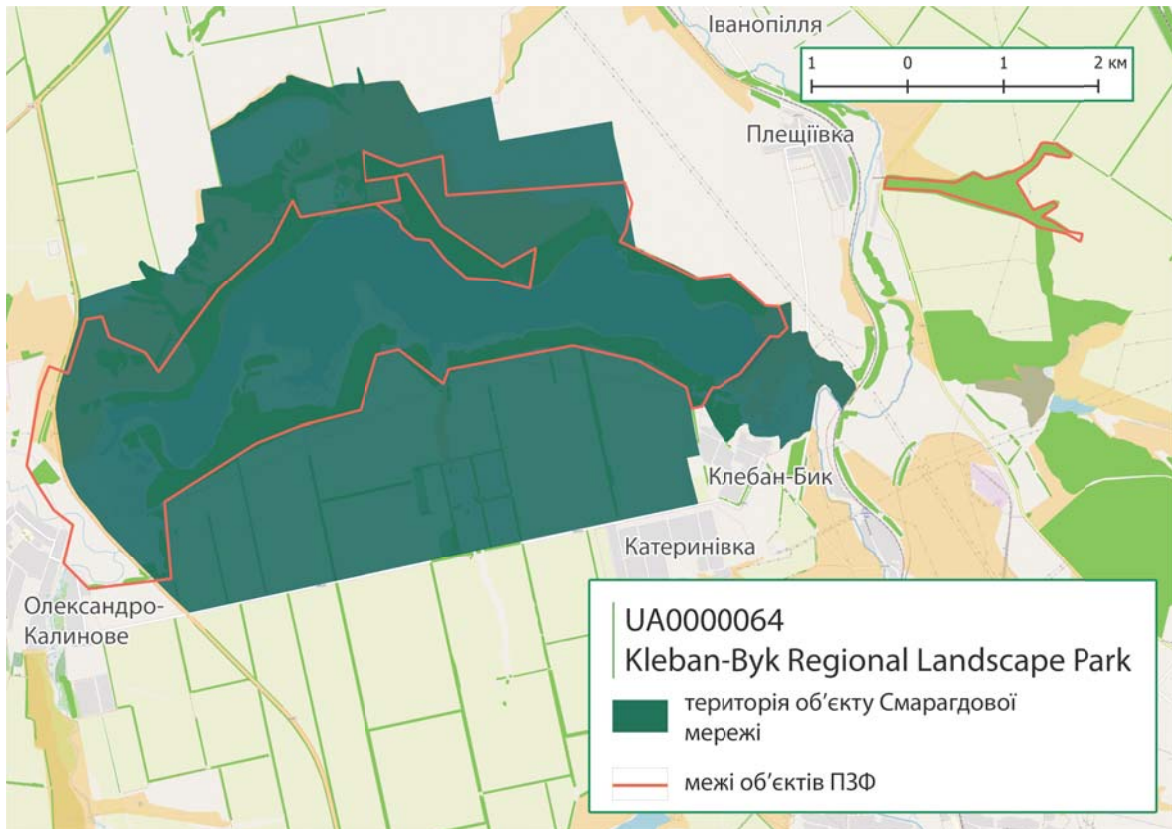

Схема Сайту UA0000064 — Регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик» у схемі Смарагдової мережі

Площа 2912 га.

Об'єкт розташований у Костянтинівському районі Донецької області.

До складу сайту входить територія існуючого регіонального ландшафтного парку «Клебан-Бик» (1974 га) та прилеглі території (938 га). Сайт є прикладом невдалого планування меж, адже майже всі території, додатково включені у його склад, окрім РЛП «Клебан-Бик» не є природними ділянками і зайняті оброблюваними полями.

Рішення про створення регіонального ландшафтного парку прийнято в 2000 році (рішення Донецької обласної ради від 29.02.2000 року № 23/11-256).

До складу території регіонального ландшафтного парку «Клебан-бик» входять інші об'єкти природно-заповідного фонду України.

1. Пам'ятка природи загальнодержавного значення «Дружківські скам'янілі дерева», геологічна.
2. Пам'ятка природи загальнодержавного значення «Клебан-Бицьке відслонення», геологічна.
3. Пам'ятка природи загальнодержавного значення «Балка Кровецька», геологічна.

Територія сайту запропонована також до включення у перелік водно-болотних угідь міжнародного значення.

Клебан-Бик» розташовується на акваторії та на обох берегах річки Клебан-Бик і Клебан-Бицького водосховища. Територія РЛП складається з відслонень гірських порід із значною щільністю та глибиною ерозійного розгалуження, великим оголенням корінних порід, що виступають суцільними грядами. Особливий інтерес має пам'ятка загальнодержавного значення «Клебан-Бицьке відслонення», площа якої 60 га. Тут знаходиться вихід на денну поверхню давніх гірських порід, що утворилися в прибережних ділянках старовинного Пермського моря. У кам'яновугільний період (понад 300 млн років тому) це було неглибоке море, на дні якого мешкали численні безхребетні. Також, мілководдя того часу були оселищем деревовидних папоротей і інших тодішніх груп деревних рослин. Скам'янілі рештки таких рослин, коралів, молюсків можна знайти на лівому крутому березі водоймища¹.

Рослинний світ «Клебан-Бик» представлений байрачними лісами, де збереглася кам'янистолубна посухостійка флора, а також ділянки цілинних типчакково-ковилових петрофільних степів. Чагарники представлені караганою, шипшиною, таволгою, кизильником чорноплідним. У байрачних лісах домінують дуб звичайний, ясен високий, до них примішуються в'яз голий, клен польовий та ясенolistий, липа серцелиста.

На території сайту зафіксовано риб 26 видів риб, 3 види земноводних, 6 видів плазунів, 144 видів птахів та 30 видів ссавців².

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000064 *Kleban-Byk Regional Landscape Park*

C2.33 E1.2 F3.247 G1.7 X18

Під час проектування Смарагдової мережі України, для сайту був хибно зазначено тип оселищ E5.4., що в дійсності відсутній на його території.

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000064 *Kleban-Byk Regional Landscape Park*

Рослини

P 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста

P 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

Тварини

Комахи

I 1060 *Lycaena dispar* — Дукачик непарний

I 1065 *Euphydryas aurinia* — Рябець Авринія

I 1078 *Callimorpha quadripunctaria* — Ведмедиця Гера, або ведмедиця чотирикрапкова

I 1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень

I 1088 *Cerambyx cerdo* — Вусач дубовий великий

Риби

F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський

F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна

1 Геологические памятники Украины: справочник-путеводитель / Коротенко Н.Е., Щирица А.С., Каневский А.Я. и др. — Киев: Наук.думка, 1985. — 156 с.

2 Ковила вздовж води. Нариси до літопису природи РЛП «Клебан-Бик» / За ред. В. А. Денщика. — Луганськ: СПД Рєзніков В. С., 2005. — 132 с.

Рептилії

R 1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська

R 1298 *Vipera ursinii* — Гадюка степова

Птахи

B A026 *Egretta garzetta* — Мала біла чапля

B A027 *Casmerodius* — Чапля велика біла

B A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий

B A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний

B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

B A127 *Grus grus* — Журавель сирій

B A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга

B A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша

B A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий

B A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

B A307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда

B A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

B A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий

B A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

B A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Ссавці

M 1352 *Canis lupus* — Вовк

M 1355 *Lutra lutra* — Видра річкова

**Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних
Смарагдової мережі для сайту UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park**

Рослини

1. *Fritillaria ruthenica* — Рябчик руський

2. *Stipa lessingiana* — Ковила Лессінга

3. *Stipa ucrainica* — Ковила українська

Тварини

Комахи

1. *Acherontia atropos* — Бражник мертва голова

2. *Anax imperator* — Дозорець-імператор

3. *Aromia moschata* — Вусач пахучий мускусний

4. *Calosoma sycophanta* — Красотіл пахучий

5. *Carabus stscheglovi* — Турун Щеглова

6. *Catocala fraxini* — Стрічкаря блакитна

7. *Catocala sponsa* — Стрічкаря орденська малинова

8. *Dorcadion equestre* — Вусач-коренеїд-хрестоносець

9. *Emus hirtus* — Стафілін волохатий

10. *Hamearis lucina* — Люцина

11. *Нemaris tityus* — Бражник скабіозовий

12. *Hipparchia statilini* — Сатир залізний

13. *Iphiclides podalirius* — Подалірій

14. *Marumba quercus* — Бражник дубовий
15. *Neolycaena Rhymnus* — Синявець римнус
16. *Papilio machaon* — Махаон
17. *Parnassius mnemosyne* — Мнемозина
18. *Periphanes delphinii* — Совка сокиркова
19. *Proserpinus proserpina* — Бражник прозерпіна
20. *Saturnia pyri* — Сатурнія велика
21. *Sympecta paedisca* — Сіролютка кільчаста
22. *Zerynthia polyxena* — Поліксена

Риби

1. *Acipenser ruthenus* — Стерлядь*
2. *Cobitis melanoleuca* — Щипавка сибірська
3. *Leuciscus danilewskii* — Ялець Данилевського*

Птахи

1. *Anas strepera* — Качка сіра
2. *Falco subbuteo* — Підсоколик великий
3. *Falco tinnunculus* — Боривітер звичайний

Види, внесені до *Reference list*, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park, перебування яких можливе не території сайту:

Риби

F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн

* У стандартній формі даних зазначене перебування видів стерлядь (*Acipenser ruthenus*) та ялець Данилевського (*Leuciscus danilewskii*), що є сумнівною інформацією.

Сайт UA0000065 — Національний природний парк «Меотида» — Meotyda

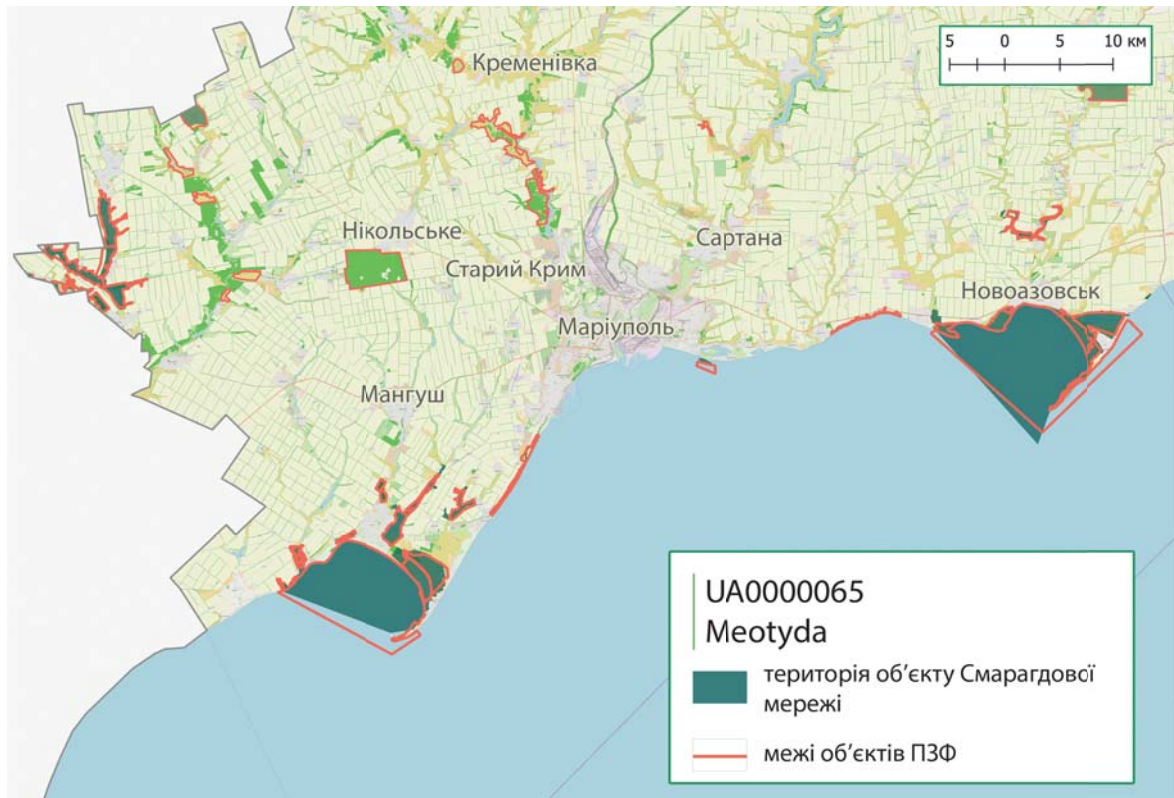

Схема Сайту UA0000065 — Національний природний парк «Меотида» у схемі Смарагдової мережі

Дмитро Балховітін. CC BY-SA 4.0

Андрій Бутко. CC BY-SA 4.0

Дмитро Балховітін. CC BY-SA 4.0

Площа 22199 га.

Сайт Смарагдової мережі розташований у Нікольському, Новоазовському та Мангушському районах Донецької області та займає більшу частину морського узбережжя в області, а також степові урочища в басейні р. Берди.

До складу сайту входить територія існуючого національного природного парку «Меотида» (20720, 9531 га) та прилеглі території (1478 га). До складу НПП входить низка територій ПЗФ.

1. Заказник загальнодержавного значення «Білосарайська коса», ландшафтний.
2. Заказник загальнодержавного значення «Приазовський чапельник», орнітологічний.
3. Заказник загальнодержавного значення «Бакаї Кривої коси», орнітологічний.
4. Заказник загальнодержавного значення «Сланчанські бакаї», орнітологічний.
5. Заказник місцевого значення «Кривокоський лиман», орнітологічний.
6. Пам'ятка природи місцевого значення «Крива коса», зоологічна.
7. Пам'ятка природи місцевого значення «Соснові культури», комплексна.

До складу сайту входять 2 водно-болотні угіддя міжнародного значення «Затока Крива та коса Крива» і «Затока Білосарайська та коса Білосарайська».

Морські течії та вітри північного узбережжя Азова сформували молоді геологічні утворення — піщано-черепашкові коси. У межах національного природного парку «Меотида» розташовані дві з них — Крива й Білосарайська.

Крива коса виходить в море на 9 км і за формою нагадує шаблю. Коренева її частина має трикутний обрис, зі сходу коса має крутий схил, а із заходу знаходяться дрібні затоки, зарослі очеретом і морськими макрофітами. Особливістю геоморфології Кривої коси є наявність в її основі великого Кривокіського лиману.

Білосарайська коса теж трикутна, має гачкоподібну форму і завдяки алювіальним процесам повільно збільшується в розмірах. На даний момент ширина її основи становить 12 кілометрів, а довжина — близько 15. Висота коси не перевищує 3 метрів над рівнем моря. Край коси загнутий на північний схід і утворює так званий «дзездзик».

Для Кривої та Білосарайської кіс характерні піщані пляжі, лимани, численні мілководні пересихаючі озера, плавні, солончакові луки і навіть піщаний степ. До даного сайту також включені ділянка корінного берегу, що майже по всій довжині має зсувний характер, та ділянки з типовими степовими розгалуженими балками.

У прибережній частині розташовано багато мілководних солоних лиманів та озер. Їхній гідрорежим залежить від згонно-нагонних явищ та сезонних змін: навесні відбувається їх наповнення, а у серпні вони майже повністю пересихають.

Природний рослинний покрив Парку дуже різноманітний: тут представлена степова, петрофільна, солончакова (галофільна), лугова, болотна, прибережноводна, псаммофільна та морська рослинність. В материковій частині території НПП «Меотида» на рівнинній степовій поверхні трапляються острівні виходи докембрійських кристалічних порід Українського щита.

Справжні степи в Приазов'ї на схилах балок, ярів та материкового уступу є біднорізнотравно-типчакково-ковиловим варіантом справжніх степів. Степові ділянки в багатьох місцях так чи інакше деградовані внаслідок пасовищного навантаження. Проте там, де пасовищне навантаження було послаблене, відбувається відновлення корінних степових фітоценозів. Тут зустрічаються занесені в Червоної Книги України астрагал Хеннінга, волошка Талієва, різні види ковили, адоніси волзький та весняний. Ділянки петрофітних (кам'янистих) степів знаходяться в місцях виходу на поверхню сарматських вапняків у Новоазовському районі та гранітів у Нікольському районі. Вони мають у своєму складі рідкісні та реліктові види рослин: ефедра двоколосо, тюльпан гранітний, гіацинтик Палласів, пирій ковилолистий, дрік скіфський, кілька видів ковили та ін.

Загалом в межах НПП «Меотида» зустрічається 729 видів судинних рослин, з них 39 видів рослин занесені до Червоної книги України, 60 — до Червоної книги Донецької області, 3 — до Додатку I Бернської конвенції, 3 — до Європейського Червоного списку і 3 — до Червоного списку МСОП. Також тут росте більше 40 ендемічних та субендемічних для південного сходу України видів, та ряд реліктових видів рослин (головчатка трансільванська, хвощ великий, зірочки сумнівні, оман каспійський, кермек сарептський та інші).

На території Парку зустрічається 21 вид риб, 3 — земноводних, 7 — плазунів, 232 — птахів і 36 видів ссавців, занесених до різноманітних червоних переліків і охоронних зобов'язань. Серед них треба відзначити 9 видів риб, 3 — плазунів, 53 — птахів і 21 — ссавців, що занесені до Червоної книги України, а також 7 видів риб, 1 — плазунів, 12 — птахів і 4 — ссавців, які були занесені до Європейського Червоного списку і Червоного списку Міжнародного Союзу Охорони Природи.

Комахи представлені більш ніж 1500 видами, серед яких виділяються червонокнижні дибка степова, ірис плямистий, дозорець імператор. Досить часто можна побачити метеликів махаона, подалірія чи поліксену, а іноді — мігруючого бражника мертву голову. Над квітами літає сколія-гігант, личинки котрої паразитують на личинках жука-носорога.

Не настільки різноманітні, але не менш цікаві представники хребетних. Багато видів риб, у тому числі і осетрових, використовує акваторії заток Парку для нагулу та нересту. Тут зустрічаються близько

50 видів ссавців, серед яких вухатий їжак, великий тушканчик, перегузня, дельфіназовка і 6 видів кажанів занесені до Червоної книги України. В межах Парку мешкає 3 види земноводних та 9 видів плазунів, серед яких — червонокнижні жовточеревий і візерунковий полози і степова гадюка.

Гордістю парку є його орнітофауна, що налічує 254 види. Особливо чисельні колоніальні поселення гідрофільних птахів, а угруповання на Кривій косі — унікальне в масштабах Європи. Тут, на кількох гектарах черепашкового пляжу, який майже з усіх боків омивається Азовським морем, гніздяться десятки тисяч особин рябодзьобого, річкового та малого кричків, великих бакланів, мартинів жовтоногого та каспійського. Останній має лише кілька місць поширення на Євразійському континенті, і занесений до Червоної книги України. Показово, що з початком активної охорони у НПП «Меотида» чисельність цих птахів зросла від маленького поселення до величезної колонії. А колонія рябодзьобого кричка стала однією з найбільших в Палеарктиці. Справжньою гордістю парку було також вдале гніздування на Кривій косі протягом декількох років кучерявого пелікана, який знаходиться під глобальною загрозою зникнення і чисельність якого у Світі не перевищує 5 тисяч особин. Співробітники парку роблять усе, щоб так само склалася доля занесених до Червоної книги України ходуличника, куликасороки, морського пісочника, лучного та степового (одне з останніх місць перебування в Україні) дерихвостів, чорноголової вівсянки (єдине в Україні місце групового гніздування). На жаль, внаслідок військового конфлікту 2014 року Крива коса опинилася на непідконтрольній Україні території, зазнала серйозного антропогенного впливу і майбутнє пташиних колоній викликає велике занепокоєння.

У плавнях Білосарайської коси розташоване найбільше у Північному Приазов'ї поселення лелекоподібних, яке налічує більше сотні гнізд 4 видів птахів (малої та великої чепур, сірої та рудой чапель). Крім того, територія та акваторія мілководних заток використовується для відпочинку під час міграцій і зимівлі десятками тисяч птахів. Зазвичай це баклан великий, гуска білолоба, лебідьшипун, свищ, крехи великий і малий, коловодники болотний та великий, брижач, побережники червоногрудий і чорногрудий, мартини звичайний та сивий.

Білосарайська коса, що є однією з найважливіших частин сайту, — перший заповідний об'єкт, який отримав охоронний статус на Донеччині та має драматичну історію боротьби природоохоронців за її збереження. Після тривалої роботи з підготовки документації для створення заповідника, яка повністю була здійснена працівниками музею, народний комітет земельних справ оголосив Білосарайську косу не заповідником, а заказником зполювання на термін з 15 липня 1926 року по 1 жовтня 1930 року [15]. Згодом територію коси оголосили місцевим заповідником. А 14 липня 1927 року була видана Постанова РНК УРСР про створення Державних надморських заповідників, куди увійшов і місцевий заповідник «Білосарайська коса». Надморські заповідники проіснували до 1930 року. І лише 24 серпня 1977 р Виконком Донецької обласної Ради народних депутатів прийняв рішення № 489 «Про організацію державного заказника на Білосарайській косі в Першотравневому районі», який вже у 2010 році увійшов до складу НПП «Меотида».

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000065 *Meotyda*

A2.2	A2.4	A2.5	A2.61	A5	B1.1	B1.3
B1.4	C2.34	E1.2	F3.247	H3.1	X02	X03

Під час проектування Смарагдової мережі України, для сайту були хибно зазначені типи оселищ B2.1, B2.3, C3.51, що в дійсності відсутні на його території.

Разом з тим, в базі Смарагдової мережі не були зазначені виявлені новими дослідженнями на території сайту типи оселищ A2.3; C1.66, E1.1.1; F9.3.

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000065 *Meotyda*

Тварини

Комахи

I 1037 *Ophiogomphus cecilia* — Офіогомфус Цецилія

I 1078 *Callimorpha quadripunctaria* — Ведмедиця Гера, або ведмедиця чотирикраткова

- I 4028 *Catopta thrips* — Червиця трипс
I 4043 *Pseudophilotes bavius* — Синявець Бавій

Риби

- F 1141 *Chalcalburnus chalcoides* (= *Alburnus leobergi*) — Шемая азовська
F 2491 *Alosa pontica* (= *Alosa immaculata*) — Оселедець чорноморсько-азовський прохідний
F 2522 *Pelecus cultratus* — Чехоня
F 4126 *Alosa maeotica* — Оселедець чорноморсько-азовський морський
F 4127 *Alosa tanaica* — Пузанок азовський

Рептилії

- R 1298 *Vipera ursinii* — Гадюка степова

Птахи

- B A020 *Pelecanus crispus* — Пелікан кучерявий
B A021 *Botaurus stellaris* — Бугай
B A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик
B A026 *Egretta garzetta* — Мала біла чапля
B A027 *Casmerodius albus* — Чапля велика біла
B A029 *Ardea purpurea* — Чапля руда
B A075 *Haliaeetus albicilla* — Орлан-білохвіст
B A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
B A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний
B A094 *Pandion haliaetus* — Орел-карлик
B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
B A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий
B A127 *Grus grus* — Журавель сірий
B A129 *Otis tarda* — Дрохва
B A131 *Himantopus himantopus* — Кулик-довгоніг
B A132 *Recurvirostra avosetta* — Чоботар
B A133 *Burhinus oedipnemos* — Лежень
B A135 *Glareola pratincola* — Дерихвіст лучний
B A138 *Charadrius alexandrinus* — Пісочник морський
B A140 *Pluvialis apricaria* — Сивка звичайна
B A151 *Philomachus pugnax* — Турухтан
B A157 *Limosa lapponica* — Грицик малий
B A166 *Tringa glareola* — Коловодник болотяний
B A167 *Xenus cinereus* — Мородунка
B A170 *Phalaropus lobatus* — Плавунець круглодзьобий
B A176 *Larus melanocephalus* — Мартин середземноморський
B A177 *Larus minutus* — Мартин малий
B A180 *Larus genei* — Мартин тонкодзьобий
B A189 *Gelochelidon nilotica* — Крячок чорнодзьобий
B A191 *Sterna sandvicensis* — Крячок рябодзьобий
B A193 *Sterna hirundo* — Крячок річковий
B A195 *Sterna albifrons* — Крячок малий
B A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
B A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка
B A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша

- В А242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
В А255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
В А338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
В А396 *Branta ruficollis* — Казарка червоногола
В А533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Ссавці

- М 1352 *Canis lupus* — Вовк
М 2021 *Sicista subtilis* — Мишівка південна

**Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних
Смарагдової мережі для сайту UA0000065 Meotyda**

Рослини

1. *Caragana scythica* — Карагана скіфська
2. *Centaurea taliewii* — Волошка Талієва
3. *Stipa lessingiana* — Ковила Лессінга
4. *Tulipa schrenkii* — Тюльпан Шренка

Тварини

Комахи

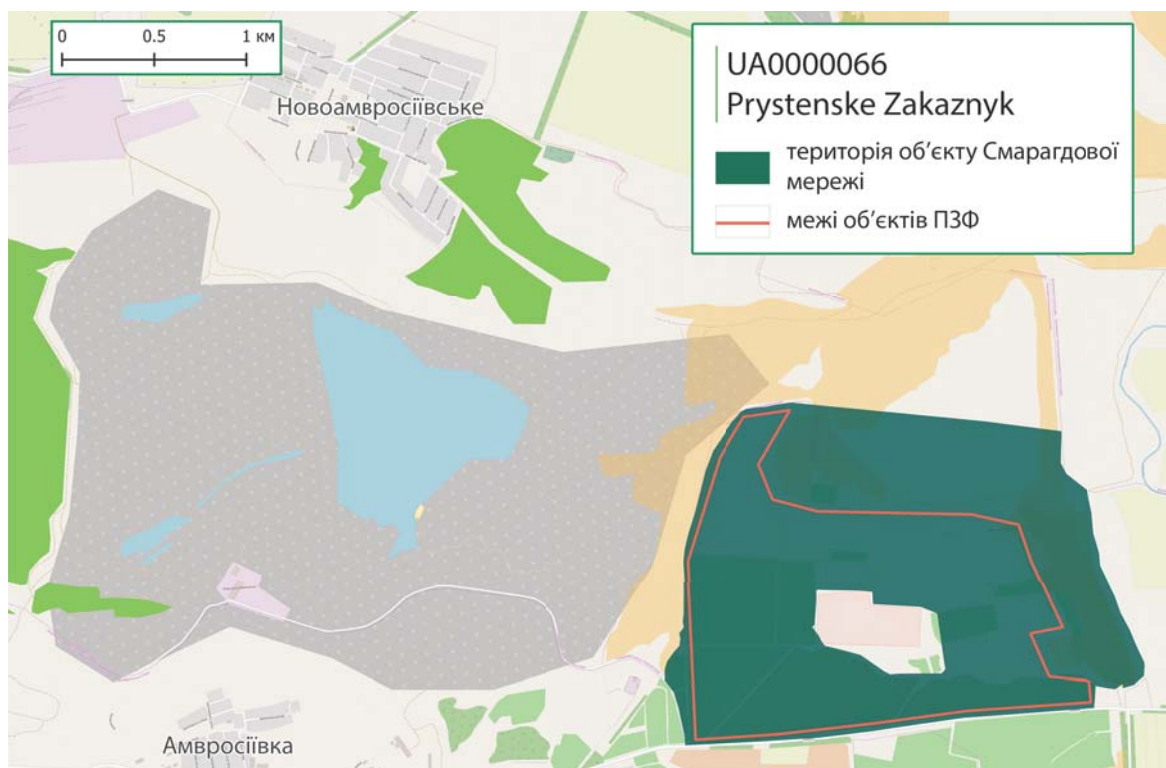
1. *Acherontia atropos* — Бражник мертва голова
2. *Aromia moschata* — Вусач пахучий мускусний
3. *Catocala sponsa* — Стрічка орденська малинова
4. *Ceratophylus polycerus* — Блоха
5. *Dorcadion equestre* — Вусач-коренеїд-хрестоносець
6. *Emus hirtus* — Стафілін волохатий
7. *Iphiclides podalirius* — Подалірій
8. *Marumba quercus* — Бражник дубовий
9. *Neolycaena rhymnus* — Синявець римнус
10. *Papilio machaon* — Махаон
11. *Periphanes delphinii* — Совка сокиркова
12. *Proserpinus proserpina* — Бражник прозерпіна
13. *Saturnia pyri* — Сатурнія велика
14. *Symptecia paedisca* — Сірочка кільчаста
15. *Sympetrum pedemontanum* — Бабка перевязана

Риби

1. *Acipenser gueldenstaedtii* — Осетер руський
2. *Acipenser stellatus* — Севрюга
3. *Benthophilus stellatus* — Пуголовка зірчаста
4. *Hippocampus ramulosus* — Морський коник
5. *Huso huso* — Білуга
6. *Percarina demidoffi* — Перкаріна чорноморська

Птахи

1. *Anthropoides virgo* — Журавель степовий
2. *Bucephala clangula* — Гоголь
3. *Larus ichthyaetus* — Мартин каспійський
4. *Numenius arquata* — Кульон великий
5. *Numenius phaeopus* — Середній кроншнеп

Сайт UA0000066 — Заказник «Пристенське» — Prystenske Zakaznyk**Схема Сайту UA0000066 — Пристенське у схемі Смарагдової мережі**

Площа 358 га.

Сайт розташований у Амвросіївському районі Донецької області.

До складу сайту входить територія існуючого ботанічного заказника місцевого значення «Пристенське» (250 га) та прилеглі території (108 га). Рішення про створення заказника прийняте виконкомом Донецької обласної ради № 9 від 10 січня 1979 року.

Флористичний список заказника становить 436 видів рослин.

На території заказника зростають материнка звичайна, звіробій, цмин піщаний, пижмо, валеріана. На території заказника росте 16 видів рослин, занесених до Червоної книги України — волошка Талієва, півонія тонколиста, ковила волосиста, ковила українська, два виду тюльпанів, еремурус красивий. Також, з наявних у заказнику, 1 вид входить до списку Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, 4 — до Червоного Списку Міжнародного Союзу Охорони Природи, 3 — до Європейського Червоного списку, 28 — до регіонального Червоного списку [26].

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000066 *Prystenske Zakaznyk*

E1.2

G1.7

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000066 *Prystenske Zakaznyk*

Рослини

P 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста

P 4067 *Echium russicum* — Синяк руський

P 4091 *Crambe tataria* — Катран татарський

Тварини

Комахи

I 1042 *Leucorrhinia pectoralis* — Білоноська болотяна

Птахи

B A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик

B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

B A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий

B A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга

B A307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда

B A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий

B A404 *Aquila heliaca* — Орел-могильник

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України., зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000066 *Prystenske Zakaznyk*

Рослини

1. *Artemisia hololeuca* — Полин суцільнобілий
2. *Centaurea donetzica* — Волошка донецька
3. *Genista scythica* — Дрік скіфський
4. *Onosma tanaitica* — Громовик донський

Тварини

Птахи

1. *Falco tinnunculus* — Боривітер звичайний

Сайт UA0000067 — «Никанорівський ліс» — Nykanorivskyi

Площа 652 га.

Сайт розташований у Добропільському районі Донецької області, біля с. Никанорівка.

До складу сайту входить територія існуючого заповідного урочища «Никанорівський ліс» (39 га), ботанічний заказник місцевого значення «Гектова балка» (290 га) та прилеглі території (323 га).

Заповідне урочище «Никанорівський ліс» створене з метою збереження умов зростання 4 видів рослин, занесених до Червоної книги України, — ковила дніпровська, рястка Буше, сон лучний, тюльпан дібровний. Ще чотири види підлягають охороні на обласному рівні: конвалія звичайна, арум видовжений, мигдаль низький, ряст щільний. Загалом, флористичний спектр налічує понад 300 видів.

Урочище являє собою типову липово-кленову байрачну діброву, рідкісну для південного сходу України. Деревостан утворює дуб звичайний, ясен звичайний, липа звичайна, клен польовий, в'яз голий. Добре виражений підлісок утворюють клен татарський, бруслина бородавчаста, свидина криваво-червона, глід кривочашечковий, жостір проносний. У травостой можна виділити такі асоціації: арума видовженого, зірочника лісового з часткою тонконога дібровного, перлівки рябої, гравілату міського, конвалії звичайної з участю медуниці темної, купини багатоквіткової. Навесні рясно квітнуть ефемероїди анемоїдес жовтецевий, проліска сибірська, ряст щільний і серед них — особини тюльпана дібровного та рястки Буша.

Savitar. CC-BY-SA 3.0

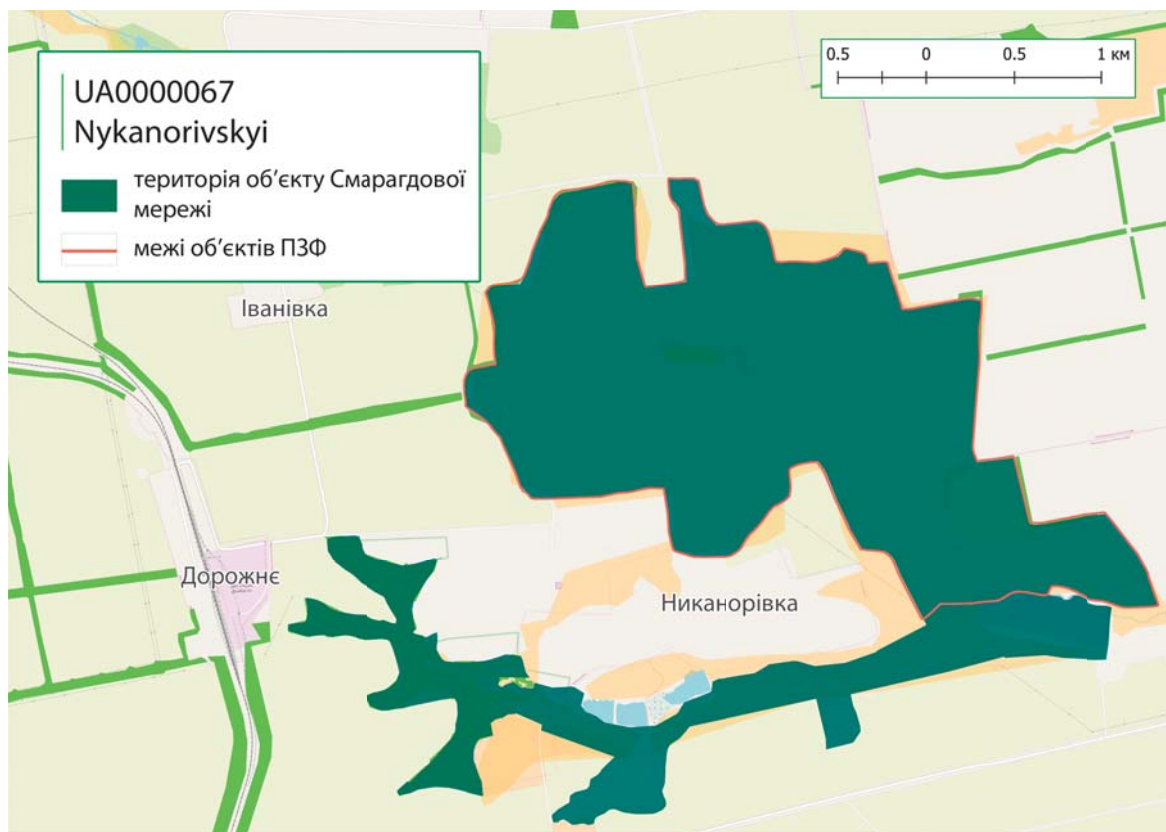

Схема Сайту UA0000067 — Никанорівський у схемі Смарагдової мережі

На узліссях рослинність різко змінюється перофітним різнотравно-типчакowo-ковилиовим степом на піщаниках, утвореним ковилою дніпровською, кострицею валіською, келерією піськовою, полином Маршалла, соном чорніючим, цмином пісковим, перстачем пісковим та перстачем Шура.

На території заказника 1 вид входить до списку Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, 4 — до Червоного Списку Міжнародного Союзу Охорони Природи, 3 — до Європейського Червоного списку, 28 — до регіонального Червоного списку [26].

Сайт є прикладом вдалого планування просторової конфігурації Смарагдової мережі, адже повністю складається з природних територій (переважно — зайнятих оселищами Резолюції 4 Бернської конвенції), поєднує між собою в єдиний просторовий комплекс два окремих об'єкти природно-заповідного фонду.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000067 Nykanorivskyi

E1.2	E2.2	F3.247
G1.7	X18	

Під час проектування Смарагдової мережі України, для сайту були хибно зазначені типи оселищ E3.4, G1.414, що в дійсності відсутні на його території.

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000067 Nykanorivskyi

Рослини

P 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста

P 4067 *Echium russicum* — Синяк руський

Тварини

Риби

F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський

Птахи

- V A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
V A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
V A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний
V A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
V A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий
V A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
V A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
V A307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда
V A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
V A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
V A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
V A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000067 Nykanorivskyi

Рослини

1. *Fritillaria ruthenica* — Рябчик руський
2. *Pulsatilla nigricans* — Сон лучний
3. *Stipa capillata* — Ковила волосиста
4. *Stipa lessingiana* — Ковила Лессінга

Тварини

Комахи

1. *Sympterna paedisca* — Сіролютка кільчаста

Риби

1. *Cobitis melanoleuca* — Щипавка сибірська
2. *Leuciscus danilewskii* — Ялець Данилевського*

Птахи

1. *Emberiza melanocephala* — Вівсянка чорноголова
2. *Falco tinnunculus* — Боривітер звичайний
3. *Saxicola rubetra* — Трав'янка лучна

Види, внесені до Reference list, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000067 Nykanorivskyi, перебування яких можливе не території сайту:

Риби

- F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн
F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна

* У стандартній формі даних зазначене перебування виду ялець Данилевського (*Leuciscus danilewskii*), що є дуже сумнівною інформацією.

Сайт UA0000096 — «Великоанадольський» — Velykoanadolskyi

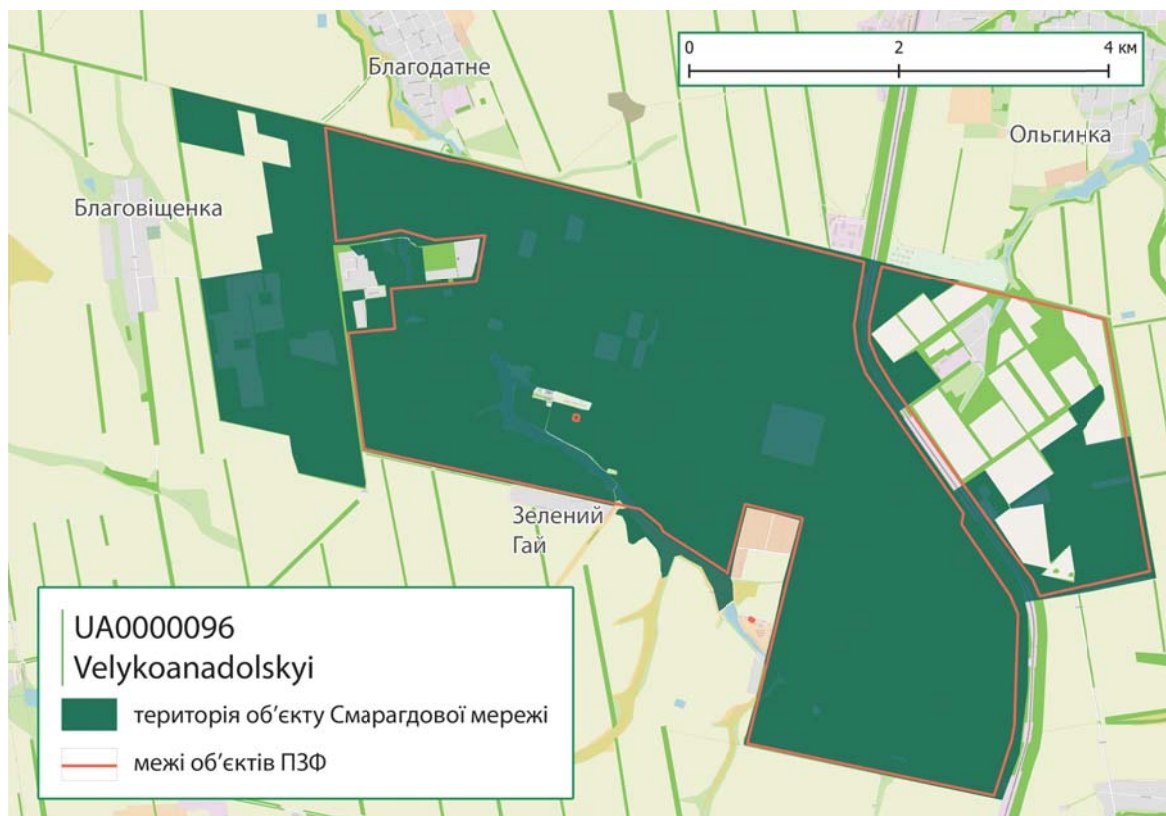

Схема сайту UA0000096 — Великоанадольський у схемі Смарагдової мережі

Площа 2672 га.

Розташований у Волноваському районі Донецької області.

До складу сайту входить територія існуючого лісового заказника загальнодержавного значення «Великоанадольський» (2543 га), заповідного урочища «Маріупольська лісова дача» (61 га) та прилеглі території (68 га).

На території сайту переважають мішані насадження дубу звичайного, ясена, клена, грабу, липи. Ліс має штучне походження. Закладений у 1834–1845 роках випускником Санкт-Петербурзького лісового інституту, поручиком Корпуса лісничих В. Граффом, який першим довів можливість створення штучних лісів у степу.

Зустрічаються береза, тополя, сосна кримська, бархат амурський, модрина європейська, сосна звичайна, дуб каштанолістий та кавказький, горіх волоський, софора японська. У заказнику налічується понад 600 видів рослин, з яких 37 охороняються законом.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000096 *Velykoanadolskyi*

E1.2

G1.7

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000096 *Velykoanadolskyi*

Рослини

P 1477 *Pulsatilla patens* — Сон розкритий

P 1516 *Aldrovanda vesiculosa* — Альдрованда пухирчаста

P 4067 *Echium russicum* — Синяк руський

P 4068 *Adenophora lilifolia* — Аденофора лілієлиста

P 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

Тварини

Комахи

I 1042 *Leucorrhinia pectoralis* — Білоноська болотяна

I 1060 *Lycaena dispar* — Дукачик непарний

I 1081 *Dytiscus latissimus* — Плавунець широкий

I 1082 *Graphoderus bilineatus* — Плавунець-поводень дволінійний

I 4030 *Colias myrmidone* — Рокитнякова жовтянка

Риби

F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський

F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна

Амфібії

A 1166 *Triturus cristatus* — Тритон гребінчастий

A 1188 *Bombina bombina* — Кумка червоночерева

Рептилії

R 1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська

Птахи

B A072 *Pernis apivorus* — Осоїд

B A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

B A075 *Haliaeetus albicilla* — Орлан-білохвіст

B A080 *Circus gallicus* — Змієїд

B A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

B A089 *Aquila pomarina* — Підорлик малий

B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

B A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий

B A122 *Crex crex* — Деркач

B A127 *Grus grus* — Журавель сірий

B A215 *Bubo bubo* — Пугач звичайний

B A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна

- В А224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
 В А229 *Alcedo atthis* — Рибалочка
 В А234 *Picus canus* — Жовна сива
 В А236 *Dryocopus martius* — Жовна чорна
 В А246 *Lullula arborea* — Жайворонок лісовий
 В А255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
 В А307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда
 В А320 *Ficedula parva* — Мухоловка мала
 В А338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
 В А379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

Ссавці

- М 1337 *Castor fiber* — Бобер європейський
 М 1352 *Canis lupus* — Вовк
 М 1355 *Lutra lutra* — Видра річкова
 М 1356 *Mustela lutreola* — Тхір лісовий

Під час проектування Смарагдової мережі України, для сайту були хибно зазначені види М 1361 *Lynx lynx*, М 1354 *Ursus arctos*, що в дійсності відсутні на його території.

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000096 Velykoanadolskyi

Рослини

1. *Fritillaria ruthenica* Wikstr — Рябчик руський
2. *Neottia nidusavis* — Гніздівка звичайна
3. *Orchis laxiflora* — Плодоріжка рідкоквіткова
4. *Pulsatilla nigricans* — Сон лучний

Тварини

Комахи

1. *Anax imperator* — Дозорець-імператор
2. *Apatura iris* — Мінливець великий
3. *Aromia moschata* — Вусач пахучий мускусний
4. *Callimorpha dominula* — Ведмедиця-господиня
5. *Carabus menetriesi* — Турун Менетріє
6. *Catocala fraxini* — Стрічкарка блакитна
7. *Coenonympha hero* — Сінниця Геро
8. *Colias palaeno* — Жовтянка торфовищна
9. *Emus hirtus* — Стафілін волохатий
10. *Endromis versicolora* — Ендроміс березовий
11. *Eudia pavonia* — Сатурнія мала
12. *Hipparchia statilinus* — Сатир залізний
13. *Limenitis populi* — Стрічкарка тополева
14. *Papilio machaon* — Махаон
15. *Parnassius mnemosyne* — Мнемозина
16. *Pericallia matronula* — Ведмедиця велика
17. *Somatochlora flavomaculata* — Зеленотілка жовтоплямиста
18. *Staurophora celsia* — Совка розкішна

Риби

1. *Acipenser ruthenus* — Стерлядь
2. *Alburnoides rossicus* — Бистрянкa російська*
3. *Carassius carassius* — Карась звичайний
4. *Lota lota* — Минь*

Птахи

1. *Accipiter gentilis* — Яструб великий
2. *Accipiter nisus* — Малий яструб
3. *Anas strepera* — Качка сіра
4. *Buteo buteo* — Канюк звичайний
5. *Remiz pendulinus* — Ремез
6. *Strix aluco* — Сова сіра

Види, внесені до *Reference list*, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000096 Velykoanadolskyi, перебування яких можливе не території сайту:

Риби

- F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн

* У стандартній формі даних зазначене перебування на території сайту видів синець (*Abramis* (= *Ballerus*) *ballerus*), клепець (*Abramis* (= *Ballerus*) *sapa*), стерлядь (*Acipenser ruthenus*), бистрянкa (*Alburnoides rossicus*), підуст (*Chondrostomus nasus*), ялець (*Leuciscus leuciscus*), сом (*Silurus glanis*), рибець (*Vimba vimba*), що є сумнівною інформацією, принаймні до уточнення на місцевості ділянок акваторії водних об'єктів, на берегах яких розташовані сайти, що увійшли до складу території цих сайтів.

Сайт UA0000157 — «Грабова балка» — Hrabova balka

Площа 1905 га.

Розташований у Шахтарському районі Донецької області, неподалік заказника загальнодержавного значення «Урочище Грабове», з яким просторово не перетинається.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000157 Hrabova balka

C2.33 E1.2 G1.7 G1.A1

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000157 Hrabova balka

Рослини

- P 1982 *Encalypta mutica* — Ковпачка тупокінцева
P 2287 *Colchicum fominii* p — Пізньоцвіт Фоміна

Тварини

Комахи

- I 4026 *Rhysodes sulcatus* — Ризод борознистий

Риби

- F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський
F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна

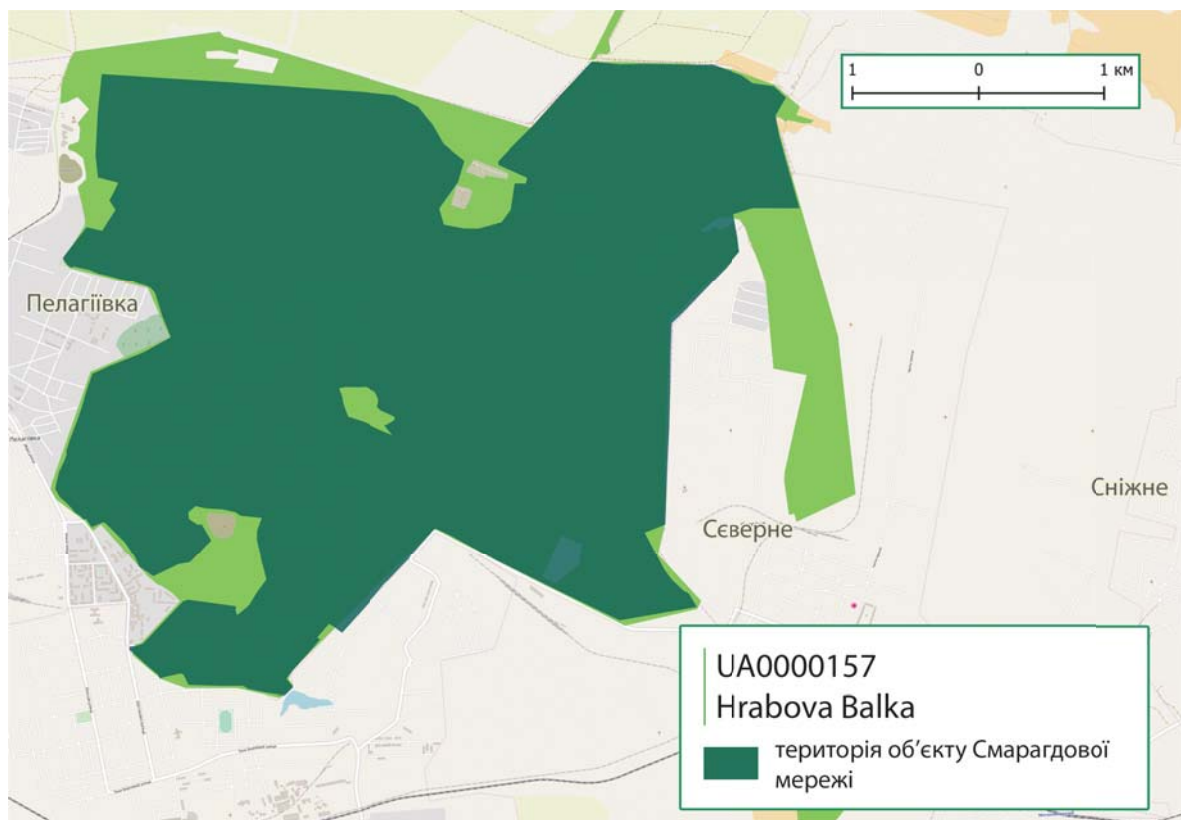

Схема Сайту UA0000157 — «Грабова балка» у схемі Смарагдової мережі

Птахи

- В A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
- В A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
- В A097 *Falcovespertinus* — Кібчик
- В A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий
- В A103 *Falco peregrinus* — Сапсан
- В A122 *Crex crex* — Деркач
- В A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
- В A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
- В A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка
- В A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
- В A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
- В A307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда
- В A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
- В A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
- В A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

Види, внесені до *Reference list*, але не зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000157 Hrabova balka, перебування яких можливе не території сайта

Риби

- F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн

Сайт UA0000219 — «Різниківський» — Riznykivskyi

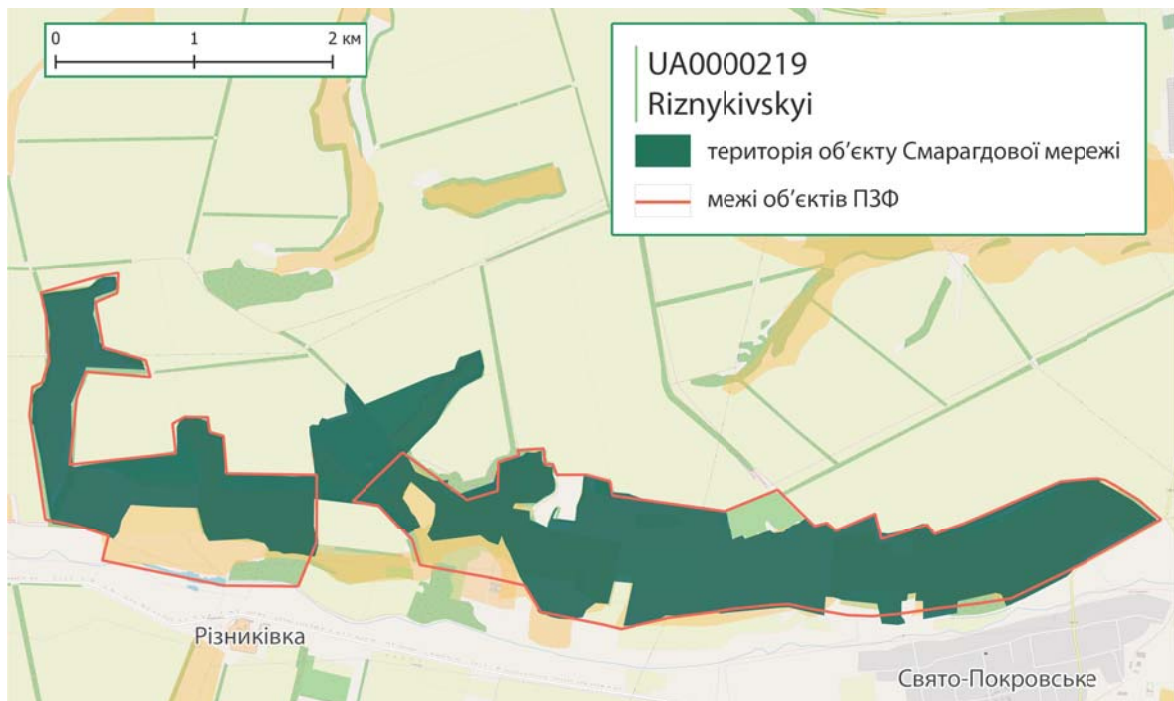

Схема Сайту UA0000219 — «Різниківський» у схемі Смарагдової мережі

До складу сайту входять два розміщені поряд заказники «Крейдяна рослинність біля с. Свято-Покровське» (342,3) та «Ділянка Різниківська» (80 га), а також прилеглі території (124,7 га) у Бахмутському районі Донецької області. Загальна площа — 547 га. Майже повністю складається з оселищ крейдової рослинності, але при розробці межа промальована дуже неякісно і не співпадає з межами заказників.

Ділянка має вигляд цілісного балочного комплексу з потужними виходами крейди.

Збереження видів, характерних для крейדיаних оголень, важливо тому, що багато хто з цих рослин є ендемічними, реліктовими, зникаючими і рідкісними. Серед них виділяються ендеміки Слов'янсько-Артемівського геоботанічного району, такі як: астрагал крейдолюбний *Astragalus cretophilus Klokov*, громовик донський *Onosma tanaitica*, ранник крейдианий *Scrophularia cretacea Fisch. ex Spreng.*, смілка крейдиана *Silene cretacea Fisch. ex Spreng.* і багато інших. На території заказників відомо 50 видів рослин, із них 15 видів занесені до Червоної книги України.

Оселища Резолюції 4 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000219 *Riznykivskyi*

E1.13 E1.2 F3.247 G1.7 H2.6

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000219 *Riznykivskyi*

Рослини

P 2081 *Silene cretacea* — Смілка крейдова

Тварини

Комахи

I 1052 *Hypodryas maturna* — Рябець Матурна

I 1060 *Lycaena dispar* — Дукачик непарний

- I 1078 *Callimorpha quadripunctaria* — Ведмедиця Гера, або ведмедиця чотирикрапкова
I 4013 *Carabus hungaricus* — Турун угорський
I 4028 *Catopta thrips* — Червиця трипс

Птахи

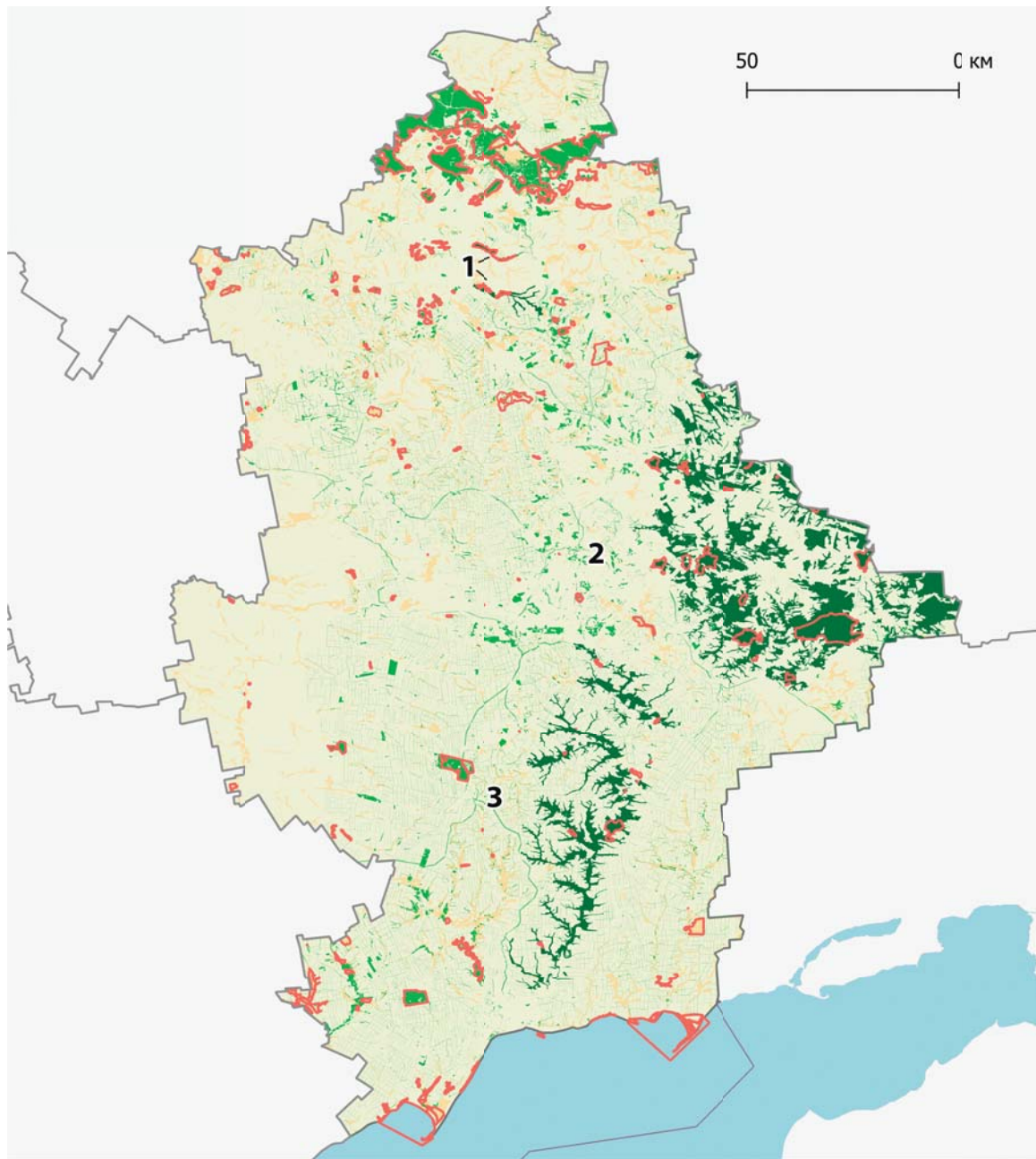
- B A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
B A072 *Pernis apivorus* — Осоїд
B A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний
B A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
B A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний
B A089 *Aquila pomarina* — Підорлик малий
B A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик
B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
B A098 *Falco columbarius* — Підсоколик малий
B A215 *Bubo bubo* — Пугач звичайний
B A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
B A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
B A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
B A246 *Lullula arborea* — Жайворонок лісовий
B A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
B A307 *Sylvia nisoria* — Мухоловка мала
B A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
B A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
B A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
B A397 *Tadorna ferruginea* — Галагаз рудий
B A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий
B A404 *Aquila heliaca* — Орел-могильник
B A429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський
B A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України, зазначені у базі даних Смарагдової мережі для сайту UA0000219 *Riznykivskyi*

Рослини

1. *Senecio borysthenticus* — Жовтозілля дніпровське
2. *Tragopogon tanaiticus* — Козельці донські

ПРОЕКТОВАНІ І ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕРИТОРІЇ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проектовані об'єкти Смарагдової мережі Донецької області

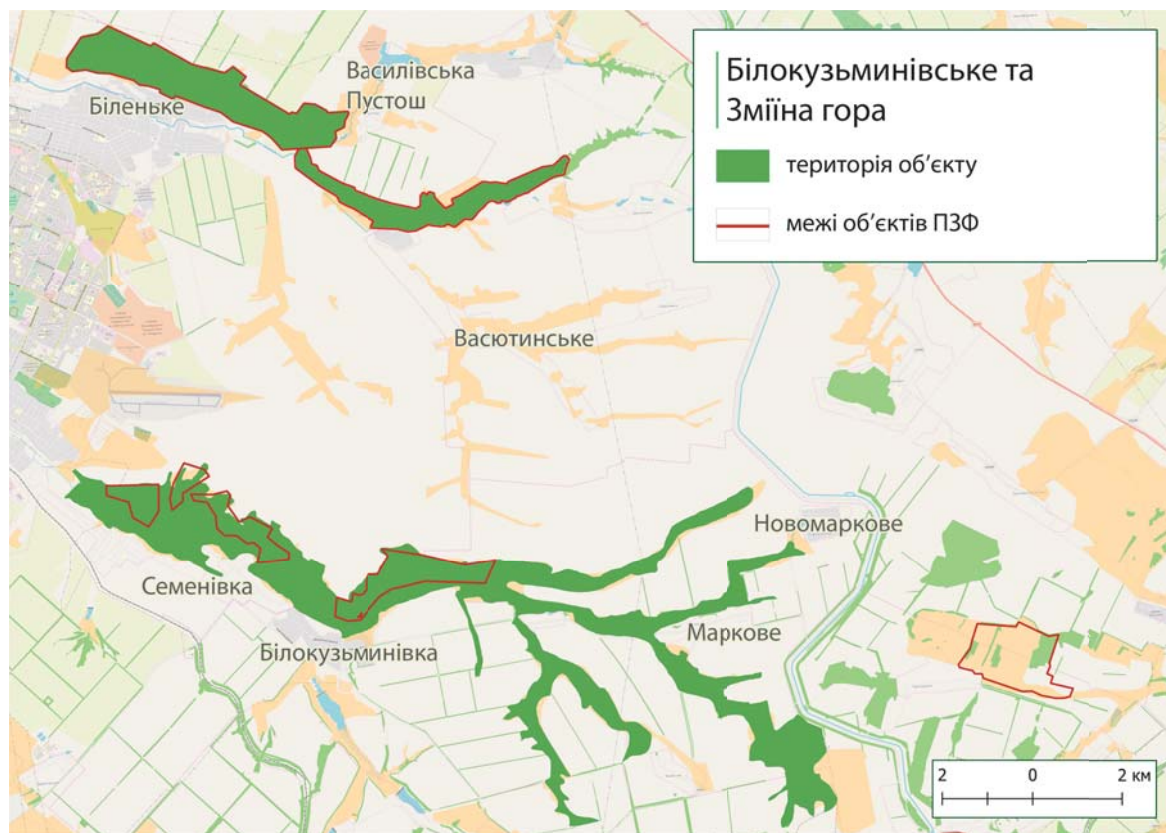
- 1 - Білокузьминівське та Зміїна гора
- 2 - Донецький кряж
- 3 - Долина річки Кальміус

- території проєктованих об'єктів
- межі об'єктів ПЗФ

На території Донецької області існує велика кількість ділянок, що за критеріями, визначеними Резолюцією № 16 Бернської конвенції, відповідають Територіям особливого природоохоронного інтересу. На частину таких територій вже підготовані обґрунтування для включення у мережу і подані у 2018 році на розгляд Міністерства екології та природних ресурсів України. Прогнозується, що більшість цих територій будуть розглянуті Постійним комітетом Бернської конвенції і включені до складу Смарагдової мережі у 2019 році.

Проте є й інші території, процедура оголошення яких територіями Смарагдової мережі ще не розпочата. Для них ще не підготовлені Стандартні форми даних і на розгляд Міністерства екології та природних ресурсів і Постійного комітету Бернської конвенції за процедурою вони ще не подавались. Над обґрунтуванням віднесення до Смарагдової мережі цих територій робота лише почалась. Огляд таких територій Донецької області, які є перспективними для включення до мережі Емеральд, вперше публікується у нашому виданні.

Проектована територія «Білокузьминівське — Зміїна гора»

Ділянка розташована в межах Краматорської міської ради та Костянтинівського району. Проектована площа 2241,67 га.

Значною мірою територія перекривається із ділянкою регіонального ландшафтного парку «Краматорський» та оголошеного у 2018 році ландшафтного заказника місцевого значення «Зміїна Гора».

Місцевість являє собою правий схил долини р. Біленька. Рельєф району хвилястий, місцями пересічений балками і ярами. Особливо західна частина ділянки — це унікальна для м. Краматорська ділянка, де присутні виходи на поверхню піщаних і крейдяних порід. Тут, розташовуються місця зимівлі кількох

Ярослав Андріанов, CC BY-SA 3.0

Башкатов Віталій, CC BY-SA 3.0

видів рептилій, занесених до Червоної книги України — візерункового полозу (*Elaphe dione*) та мідянки звичайної (*Coronella austriaca*).

Територія представлена ковиловими степами на карбонатних ґрунтах, зі скельними відслоненнями крейди. Рослинний покрив крейдових оголень насичений представниками унікальної крейдової флори, а також іншими рідкісними ендемічними видами. Особливу увагу слід звернути на наявність видів рослин занесених до охоронюваних переліків різного рівня, зокрема з числа Червоної книги України та Донецької області — ковила українська (*Stipa ucrainica*), ковила Лессінга (*Stipa lessingiana*), ковила волосиста (*Stipa capillata*), келерія Талієва (*Koeleria talievii*), гіацинтік блідий (*Hyacinthella leucophaea*), волошка руська (*Centaurea ruthenica*), бурачок голоніжковий (*Alyssum gymnopodium*), левкой запашний (*Matthiola fragrans*), громовик донський (*Onosma tanaitica*), ранник крейдовий (*Scrophularia cretacea*), ефедра двоколоса (*Ephedra distachya*).

Серед рідкісних видів комах, що мешкають на цій ділянці — дибка степова (*Saga pedo*), сатурнія грушева (*Saturnia pyri*), поліксена (*Zerynthia polyxena*), махаон (*Papilio machaon*), подалірій (*Iphiclides podalirius*), ксилокопа фіолетова (*Xylocopa violacea*), сколія-гігант (*Megascolia maculata*), відома знахідка вкрай рідкісного виду Мегариса перлата (*Megarhyssa perlata*) у 2013 році.

Винятковий інтерес представляє герпетофауна ділянки. Тут виявлено два види рептилій, включених до Червоної книги України — мідянка звичайна (*Coronella austriaca*) і візерунковий полоз (*Elaphe dione*). За наявними даними, на проєктованій території присутня зимувальна камера цих видів. З цієї причини ділянка потребує особливої охорони в весняний і осінній періоди, коли змії створюють скупчення на невеликій площі, і їх популяції стають особливо вразливими.

Серед представників орнітофауни характерні види відкритих ландшафтів — сіра куріпка (*Perdix perdix*), польовий жайворонок (*Alauda arvensis*), вівсянка садова (*Emberiza hortulana*), просянка (*Emberiza calandra*), сорокопуд-жулан (*Lanius collurio*), репола (*Acanthis cannabina*). В якості мисливських біотопів ділянку використовують бджолоїдка звичайна (*Merops apiaster*), боривітер (*Falco tinnunculus*), канюк (*Buteo buteo*), лунь лучний (*Circus pygargus*), а в зимовий час і яструб великий (*Accipiter gentilis*). Цікава зустріч пари огарів (*Tadorna ferruginea*) на даній території в гніздовий час. Оскільки гніздо цих птахів тут виявлено не було, а біотоп характеризується як придатний для гніздування, то статус перебування цього виду на даній ділянці можна вказати як «можливе гніздування».

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.13

E1.2

F3.247

G1.7

H2.6

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини

P 2081 *Silene cretacea* — Смілка крейдяна

Тварини

Птахи

- В А031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
- В А403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий
- В А397 *Tadorna ferruginea* — Галагаз рудий
- В А092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик
- В А215 *Bubo bubo* — Пугач звичайний
- В А097 *Falco vespertinus* — Кібчик
- В А231 *Coracias garrulus* — Сиворакша

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України

Рослини:

1. *Alyssum gymnopodum* — Бурачок голоніжковий
2. *Centaurea ruthenica* — Волошка руська
3. *Koeleria talievii* — Келерія Талієва
4. *Matthiola fragrans* — Левкой запашний
5. *Onosma tanaitica* — Громовик донський
6. *Scrophularia cretacea* — Ранник крейдовий
7. *Senecio borysthenicus* — Жовтозілля дніпровське
8. *Stipa capillata* — Ковила волосиста
9. *Stipa lessingiana* — Ковила Лессінга
10. *Stipa ucrainica* — Ковила українська
11. *Tragopogon tanaiticus* — Козельці донські

Тварини:

Комахи

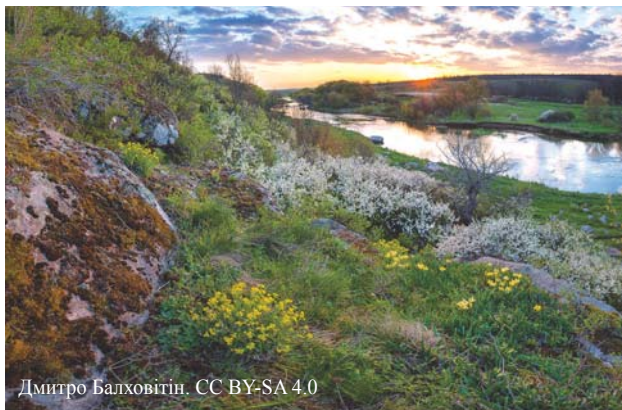
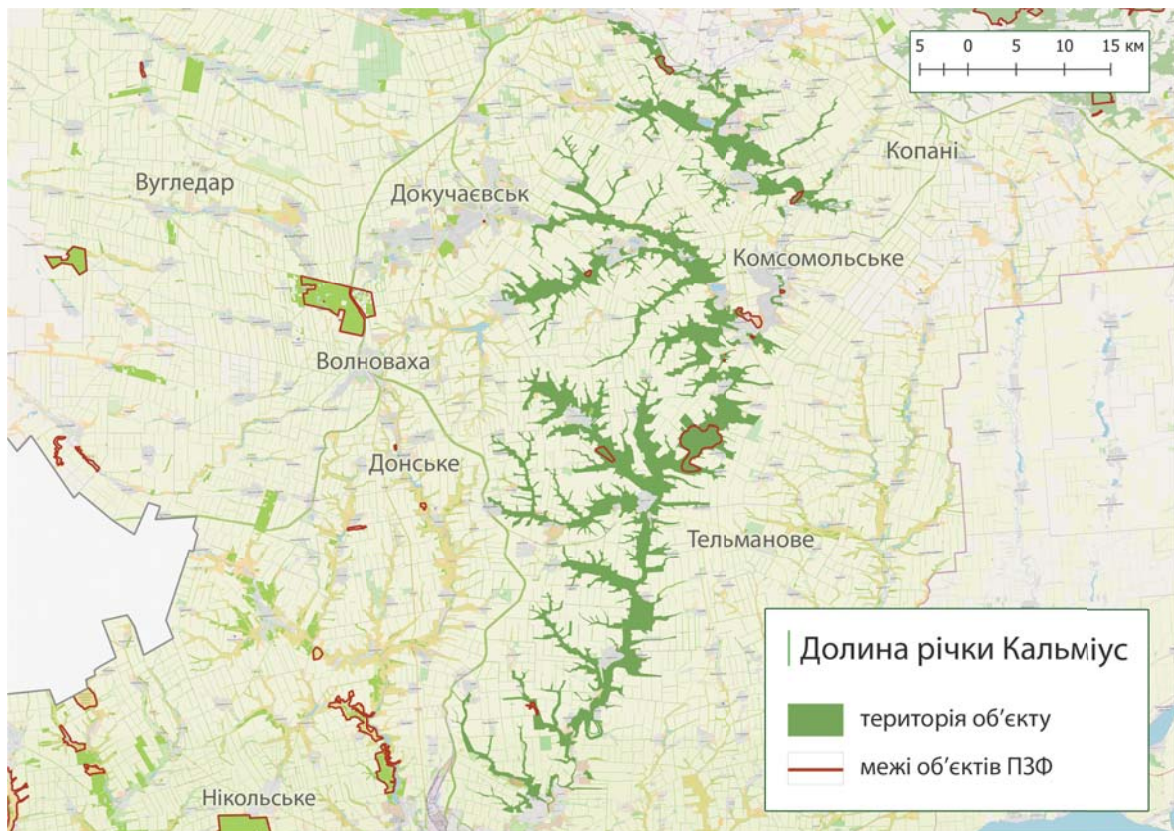
1. *Iphiclides podalirius* — Подалірій
2. *Megarhyssa perlata* — Мегариса перлата
3. *Megascolia maculata* — Сколія-гігант
4. *Papilio machaon* — Махаон
5. *Saga pedo* — Дибка степова
6. *Saturnia pyri* — Сатурнія велика
7. *Xylocopa violacea* — Бджола-тесляр фіолетова
8. *Zerynthia polyxena* — Поліксена

Плазуни

1. *Coronella austriaca* — Мідянка звичайна
2. *Elaphe dione* — Полоз візерунковий

Стандартну форму даних для оголошення цієї території до Смарагдової мережі в 2017 році підготували Вітер С. Г., Марущак О. Ю., Спінова Ю. О. та Степовий С.

Проектowana територія «Долина річки Кальміус»

Дмитро Балховітін. CC BY-SA 4.0

Микита Перегрим. CC BY-SA 4.0

Територія розташована вздовж долини р. Кальміус у Старобешівському, Бойківському, Волноваському, Нікольському та Новоазовському районах. Площа: 41 791,5 га

Річка Кальміус, що бере початок на південному схилі Донецького кряжу і впадає в Азовське море, має глибоку каньйонисту долину у верхній та середній частинах течії і виражену заплаву у пониззях річки. Особливе значення мають потужні гранітні відслонення в межах долини Кальміусу, що займають площу близько 28 500 га. З гранітами Кальміусу пов'язані місцезростання рідкісних та ендемічних видів: *Erodium beketowii* (переважна більшість відомих місцезнаходжень виду), *Thymus graniticus* (переважна більшість відомих в Україні місцезнаходжень виду), *Scrophularia granitica* (одне з двох відомих місцезнаходжень), *Stipa granitcola*, *Asplenium x heufleri*, *Asperula granitcola*. Відомості про їх поширення наявні для всього каньйону, але досі у СМ були затверджені лише для ділянки УСПЗ «Кальміуське». *Echium russicum*,

чисельність популяцій якого має тенденцію до скорочення, трапляється вздовж усієї долини Кальміусу з усіма його притоками. Окрім того, територія Кальміуського каньйону є одним з ключових місць знаходження видів *Crambe tataria*, який перебуває під загрозою зникнення, та *Paeonia tenuifolia*, що зростає у верхів'ї річки та у середній її частині, має статус вразливого [18, 30, 34].

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини

- P 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста
 P 2136 *Astragalus tanaiticus* — Астрагал донський
 P 2271 *Serratula tanaitica* — Серпій донський
 P 4067 *Echium russicum* — Синяк руський
 P 4091 *Crambe tataria* — Катран татарський
 P 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

Тварини

Комахи

- I 4030 *Colias myrmidone* — Жовтюх зіноватевий
 I 4045 *Coenagrion ornatum* — Стрілка прикрашена

Риби

- F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський
 F 1141 *Chalcalburnus chalcoides* (= *Alburnus leobergi*) — Шемаєва азовська
 F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн звичайний
 F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна

Рептилії

- R 1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська
 R 1279 *Elaphe quatuorlineata* — Полоз чотирилінійний
 R 1298 *Vipera ursinii* — Гадюка степова

Птахи

- B A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик
 B A060 *Aythya nyroca* — Чернь білоока
 B A080 *Circus gallicus* — Зміїд
 B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
 B A083 *Circus macrourus* — Лунь степовий
 B A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний
 B A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик
 B A095 *Falco naumanni* — Боривітер степовий
 B A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
 B A215 *Bubo bubo* — Пугач звичайний
 B A222 *Asio flammeus* — Сова болотяна
 B A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
 B A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка
 B A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша
 B A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
 B A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
 B A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий
 B A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
 B A397 *Tadorna ferruginea* — Галагаз рудий

В А403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий
В А404 *Aquila heliaca* — Орел-могильник
В А509 *Aquila nipalensis* — Орел степовий
В А533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

Ссавці

М 1352 *Canis lupus* — Вовк
М 2608 *Spermophilus suslicus* — Ховрах крапчастий

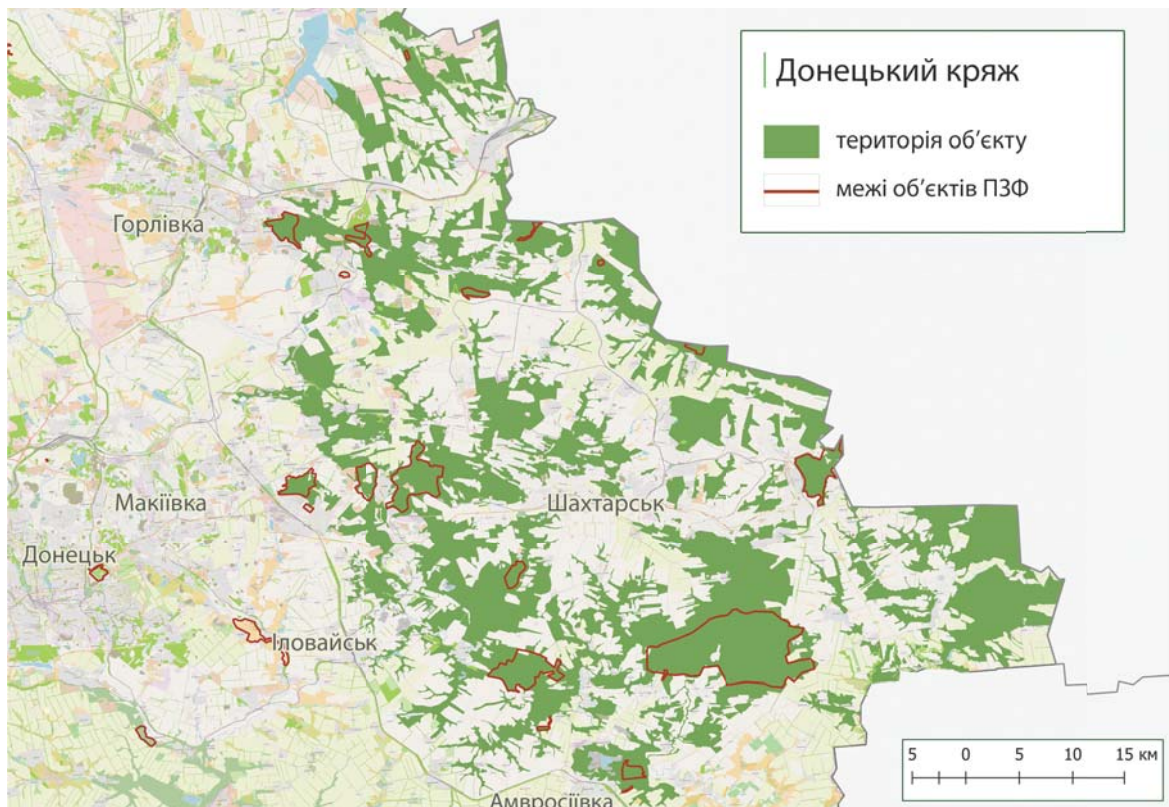
Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України

Рослини

1. *Asperula granitica* — Маренка гранітна
2. *Asplenium x heufleri* — Асплений Гейфлера
3. *Echium russicum* — Синяк руський
4. *Erodium beketowii* — Грабельки Бекетова
5. *Scrophularia granitica* — Ранник гранітний
6. *Stipa granitica* — Ковила гранітна
7. *Thymus graniticus* — Чебрець вапняковий

Стандартну форму даних для оголошення цієї території до Смарагдової мережі в 2017 році підготували Марущак О. Ю., Вітер С. Г., Василюк О. В., Спінова Ю. О., Некрасова О. Д.

Проектowana територія «Донецький кряж» (розширення)

Алевтина Пономарьова. CC BY-SA 3.0

Василюк Олексій. CC BY-SA 3.0

Проектowana територія Смарагдової мережі знаходиться в межах пасма природної зони Донецького кряжу на території Донецької і Луганської областей. На Донеччині сайт охоплює природні території у Шахтарському, Амвросіївському, Бахмутському районах. Площа: 114262 га.

Донецький кряж — підвищення в межах південних районів Луганської та південно-східних Донецької області, що у геологічному відношенні являє собою рештки древньої складчастої структури, складеної з пісковиків, вапняків, сланців та інших порід. Територія характеризується великою цілісною площею природних територій, міжрічковими рівнинами хвилястого типу, активними процесами ерозії та долинами річок, що мають деякі гірські риси. Найбільш характерною для Донецького кряжу є рослинність цілих степових ділянок, відслонень різного літологічного складу та байрачні діброви. Флора території дуже різноманітна — більше 2000 видів тільки вищих рослин, переважають степові види, велика участь лісових та петрофільних, з комплексом ендемічних та реліктових, часто стенотопних видів. Байрачні ліси, що поширені тут у балках та на стрімких силах, утворені переважно *Quercus robur*, *Fraxinus excelsior*, *Ulmus laevis*, *Acer campestre*, *Acer tataricum*. Цей тип лісів є знищеним або значною мірою порушеним на більшості територіях їх поширення у Степовій зоні, має багату флору і фауну з великою кількістю видів, які зустрічаються відірвано від основного ареалу їх поширення. Степова рослинність характеризується значним різноманіттям кліматичних і едафічних варіантів. Великим різноманіттям вирізняються ковили, загалом 14 видів: *Stipa pulcherrima*, *S. dasyphylla*, *S. zalesskii*, *S. tirsia* та інші. Вузькоендемічна флора нараховує 63 види, серед яких *Stipa donetzica*, *Scrophularia donetzica*, *Cleome donetzica* тощо; 74 рідкісних види знаходяться тут на межі ареалу поширення. При цьому близько 100 рідкісних видів в межах Донецького кряжу є зникаючими та відомі лише з одного або декількох місцезнаходжень.

Щодо різноманіття раритетної фауни територія є маловивченою, тим не менш наявні відомості про поширення тут багатьох видів хребетних, занесених до Червоної книги України: *Elaphe dione*, *Tadorna ferruginea*, *Allactaga major*, *Vormela peregusna*, *Hemiechinus auritus* тощо [1, 6, 27, 28, 29, 30, 31].

Територія проектованого сайту повністю поглинає створений раніше сайт «Регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» та сайт «Грабова балка», проте охоплює значно більші за площею природні території. Більше того, до складу регіонального ландшафтного парку «Донецький кряж», що є основою однойменної території Смарагдової мережі, входить більша частина лісів, штучно створених в Донецькій області на ландшафтах кряжу. Тому більшість важливих територій кряжу лишається наразі не охопленою охороною.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

E2.2

F3.247

G1.7

X18

Види рослин і тварин Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини

P 1477 *Pulsatilla patens* — Сон розкритийP 2098 *Paeonia tenuifolia* — Півонія вузьколиста

- P 2136 *Astragalus tanaiticus* — Астрагал донський
P 2271 *Serratula tanaitica* — Серпій донський
P 4067 *Echium russicum* — Синяк руський
P 4091 *Crambe tataria* — Катран татарський
P 4095 *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

Тварини

Комахи

- I 1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень
I 4045 *Coenagrion ornatum* — Стрілка прикрашена

Риби

- F 1134 *Rhodeus sericeus amarus* (= *Rhodeus amarus*) — Гірчак європейський
F 1145 *Misgurnus fossilis* — В'юн звичайний
F 1146 *Sabanejewia aurata* (= *Sabanejewia baltica*) — Золотиста щипавка балтійська
F 1149 *Cobitis taenia* — Щипавка звичайна

Рептилії

- R 1279 *Elaphe quatuorlineata* — Полоз чотирилінійний
R 1298 *Vipera ursinii* — Гадюка степова

Птахи

- B A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
B A239 *Dendrocopos leucotos* — Дятел білоспинний
B A241 *Picoides tridactylus* — Дятел трипалий
B A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
B A397 *Tadorna ferruginea* — Галагаз рудий
B A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий

Ссавці

- M 1356 *Mustela lutreola* — Норка європейська
M 2021 *Sicista subtilis* — Мишівка південна
M 2633 *Mustela eversmannii* — Тхір степовий
M 2635 *Vormela peregusna* — Перегузня звичайна

Види рослин і тварин, що охороняються Червоною книгою України

Рослини

1. *Centaurea donetzica* — Волошка донецька
2. *Bulbocodium versicolor* — Брандушка різнобарвна
3. *Crocus reticulatus* — Шафран сітчастий
4. *Hyacinthella pallasiana* — Гіацинтик Палласів
5. *Genista scythica* — Дрік скіфський
6. *Tulipa schrenkii* — Тюльпан Шренка
7. *Pulsatilla pratensis* — Сон лучний
8. *Adonis vernalis* — Горицвіт весняний
9. *Fritillaria ruthenica* — Рябчик руський
10. *Stipa pulcherrima* — Ковила найкрасивіша
11. *Stipa dasyphylla* — Ковила пухнастолиста
12. *Stipa zalesskii* — Ковила Залеського

13. *Stipa capillata* — Ковила волосиста
14. *Stipa pennata* — Ковила пірчаста
15. *Stipa tirsia* — Ковила вузьколиста
16. *Stipa donetzica* — Ковила донецька
17. *Scrophularia donetzica* — Ранник донецький
18. *Cleome donetzica* — Клеома донецька

Тварини

Комахи

1. *Anax imperator* — Дозорець-імператор
2. *Calosoma sycophanta* — Красотіл пахучий
3. *Carabus bessarabicus* — Турун бессарабський
4. *Carabus hungaricus* — Турун угорський
5. *Catocala sponsa* — Стрічка орденова малинова
6. *Coenagrion ornatum* — Стрілка прикрашена
7. *Dorcadion equestre* — Вусач-коренеїд-хрестоносець
8. *Emus hirtus* — Стафілін волохатий
9. *Hamearis lucina* — Люцина
10. *Iphiclides podalirius* — Подалірій
11. *Papilio machaon* — Махаон
12. *Parnassius mnemosyne* — Мнемозина
13. *Periphanes delphinii* — Совка сокиркова
14. *Purpuricenus kaehlerii* — Вусач пурпуронадкрил Кеглера
15. *Saturnia pyri* — Сатурнія велика
16. *Sympecma paedisca* — Сіролютка кільчаста
17. *Proserpinus proserpina* — Бражник прозерпіна

Риби

1. *Carassius carassius* — Карась звичайний

Стандартну форму даних для оголошення цієї території до Смарагдової мережі в 2017 році підготували Марущак О. Ю., Василюк О. В., Некрасова О. Д.

Перспективні території Смарагдової мережі в Донецькій області

Існуючі об'єкти природно-заповідного фонду

- 1. Артемівські садово-дендрологічні насадження** — ландшафтний заказник місцевого значення. Розміщений у Бахмутському районі.
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Тварини:
A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик
A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий
A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
A429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський
A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса
- 2. Балка Гірка** — ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення в Амвросіївському районі.
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
4095 *Stipa zalesskii* Wilensky — Ковила Залеського
- 3. Балка Грузька.** На цей час — ботанічний заказник місцевого значення. Розташований у Добропільському районі.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста
- 4. Балка Суха** — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, Ясинуватський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
4095 *Stipa zalesskii* Wilensky — Ковила Залеського
Тварини:
A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний
- 5. Бердянський** — лісовий заказник загальнодержавного значення, Амвросіївський район.
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Тварини:
A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
A097 *Falco vespertinus* — Кібчик
A166 *Tringa glareola* — Коловодник болотяний
A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
A272 *Luscinia (Cyanosylvia) svecica* — Синьошийка
1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська

6. **Бешташ** — ландшафтний заказник місцевого значення, Нікольський район.
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Тварини:
 1335 *Spermophilus suslicus* (*Citellus suslicus*) — Ховрах європейський
 A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий
 A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
 A533 *Oenanthe pleschanka* (*leucomela*) — Кам'янка лиса

7. **Брандушка** — включає заповідне урочище «Брандушка», Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
 E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
 2098 *Raeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

8. **Казанок** — ботанічний заказник місцевого значення, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
 E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
 2098 *Raeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

9. **Ковилове** — ботанічний заказник місцевого значення, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
 E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
 4095 *Stipa zalesskii* Wilensky — Ковила Залеського

10. **Ковила біля с. Григорівка** — ботанічний заказник місцевого значення, Бахмутський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
 E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
 4095 *Stipa zalesskii* Wilensky — Ковила Залеського

11. **Колодязне** — ботанічний заказник місцевого значення, Олександрівський район.
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
 2098 *Raeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

12. **Кохане** — ботанічний заказник місцевого значення, Олександрівський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
 E1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
 4095 *Stipa zalesskii* Wilensky — Ковила Залеського

13. **Кучерів Яр** — заповідне урочище, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
 E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

Тварини:

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

14. **Ліс на граніті** — заповідне урочище, Бойківський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

15. **Ліс по річці Кринка** — ландшафтний заказник місцевого значення, Амвросіївський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

16. **Мар'їна гора** — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, Бахмутський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2 E1.13

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2116 *Shivereckia podolica* — Шивереція подільська

2081 *Silene cretacea* Fisch. ex Spreng — Смілка крейдова

17. **Нескучненський ліс** — ландшафтний заказник місцевого значення, Великоновосілківський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A021 *Botaurus stellaris* — Бугай

A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка

A429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

18. **Обушок** — ботанічний заказник місцевого значення, Шахтарський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

19. **Пристенське** — ботанічний заказник місцевого значення, Амвросіївський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

20. Зуївський — регіональний ландшафтний парк, м. Харцизьк.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

E1.13

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

Тварини:

A021 *Botaurus stellaris* — Бугай

A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик

A023 *Nycticorax nycticorax* — Кvak

A029 *Ardea purpurea* — Чапля руда

A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий

A068 *Mergus albellus* — Крех малий

A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A122 *Crex crex* — Деркач

A120 *Porzana parva* — Погонич малий

A119 *Porzana porzana* — Погонич звичайний

A131 *Himantopus himantopus* — Кулик-довгоніг

A166 *Tringa glareola* — Коловодник болотяний

A151 *Philomachus pugnax* — Турухтан

A177 *Larus minutus* — Мартин малий

A193 *Sterna hirundo* — Крячок річковий

A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга

A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка

A234 *Picus canus* — Жовна сива

A429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський

A246 *Lullula arborea* — Жайворонок лісовий

A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A307 *Sylvia nisoria* — Кропив'янка рябогруда

A321 *Ficedula albicollis* — Мухоловка білошия

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

21. Слов'янський курорт — регіональний ландшафтний парк, м. Слов'янськ.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик

A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий

A397 *Tadorna ferruginea* — Галагаз рудий

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

A131 *Himantopus himantopus* — Кулик-довгоніг

A166 *Tringa glareola* — Коловодник болотяний

A193 *Sterna hirundo* — Крячок річковий

A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A272 *Luscinia (Cyanosylvia) svecica* — Синьошийка
A024 *Ardeola ralloides* — Чапля жовта
1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська

22. Степ Отрадівський — ботанічна пам'ятка природи місцевого значення, Бахмутський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

23. Урочище Леонт'єво - Байрацьке — лісовий заказник місцевого значення, м. Сніжне.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

A429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A272 *Luscinia (Cyanosylvia) svecica* — Синьошийка

24. Урочище Плоське — лісовий заказник місцевого значення, м. Єнакієве.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

1477 *Pulsatilla patens* (L.) Miller — Сон розкритий

Тварини:

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

A429 *Dendrocopos syriacus* — Дятел сирійський

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

25. Урочище Розсоховате — лісовий заказник місцевого значення, м. Єнакієве.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A272 *Luscinia (Cyanosylvia) svecica* — Синьошийка

26. Щуча заводь — ландшафтний заказник місцевого значення, Великоновосілківський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A021 *Botaurus stellaris* — Бугай

A027 *Casmerodius albus (Egretta alba)* — Чапля велика біла

A022 *Ixobrychus minutus* — Бугайчик

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A166 *Tringa glareola* — Коловодник болотяний

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A196 *Chlidonias niger* — Крячок чорний

27. Ямпільський — ландшафтний заказник місцевого значення, Лиманський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

- 1318 *Myotis dasycneme* — Нічниця ставкова
- 1220 *Emys orbicularis* — Болотна черепаха європейська
- 1081 *Dytiscus latissimus* — Плавунець широкий
- A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний
- A023 *Nycticorax nycticorax* — Квак
- A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
- A272 *Luscinia (Cyanosylvia) svecica* — Синьошийка

28. Мокроялинський — ботанічний заказник місцевого значення, Великоновосілківський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

- A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
- A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
- A082 *Circus cyaneus* — Лунь - польовий
- 2633 *Mustela eversmanni* — Тхір степовий

29. Балка Чернеча — ботанічний заказник місцевого значення, Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

- A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
- A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

30. Караташ — ландшафтний заказник місцевого значення, Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

- A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
- A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
- A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
- 2635 *Vormela pereguzna* — Перегузня звичайна
- 2633 *Mustela eversmanni* — Тхір степовий

31. Степ на Солоній — ландшафтний заказник місцевого значення, Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

- A242 *Melanocorypha calandra* — Жайворонок степовий
- A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
- A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
- A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик

- 32. Суженський** — ботанічний заказник місцевого значення, Нікольський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
Е1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Тварини:
A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова
A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий
A272 *Luscinia (Cyanosylvia) svecica* — Синьошийка
A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний
A029 *Ardea purpurea* — Чапля руда
A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик
- 33. Баранцевий яр** — ландшафтний заказник місцевого значення, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
Е1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста
Тварини:
A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
- 34. Брандушкін Яр** — ботанічний заказник місцевого значення, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
Е1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста
Тварини:
A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга
- 35. Воронцова поляна** — ландшафтний заказник місцевого значення, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
Е1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста
Тварини:
A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик
A075 *Haliaetus albicilla* — Орлан-білохвіст
A404 *Aquila heliaca* — Орел-могильник
4043 *Pseudophilotes bavius* — Синявець Бавій
- 36. Заплава р. Бик** — ландшафтний заказник місцевого значення, Добропільський район.
Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції
Е1.2
Види Резолюції № 6 Бернської конвенції
Рослини:
2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

Тварини:

A224 *Caprimulgus europaeus* — Дрімлюга

37. **Галина гірка** — ландшафтний заказник місцевого значення, Покровський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

38. **Караковський** — ландшафтний заказник місцевого значення, Покровський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

39. **Приторський** — ландшафтний заказник місцевого значення, Покровський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A081 *Circus aeruginosus* — Лунь очеретяний

A097 *Falco vespertinus* — Кібчик

A029 *Ardea purpurea* — Чапля руда

A229 *Alcedo atthis* — Рибалочка

Проектовані об'єкти природно-заповідного фонду

40. **Сидорівський (Лелечий край)** — Слов'янський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

E1.13

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень

A031 *Ciconia ciconia* — Лелека білий

41. **Балка Крутенька** — Нікольський район

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан
A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

42. Балка Панасова Верхня — Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

43. Велі-Тарама — Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

44. Горицвіт — Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

45. Катеринівський — Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A246 *Lullula arborea* — Жайворонок лісовий

46. Кременівський — Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

A533 *Oenanthe pleschanka* — Кам'янка лиса

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A231 *Coracias garrulus* — Сиворакша

47. Касянівський — Нікольський район.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A255 *Anthus campestris* — Щеврик польовий

A379 *Emberiza hortulana* — Вівсянка садова

A338 *Lanius collurio* — Сорокопуд-жулан

A339 *Lanius minor* — Сорокопуд чорнолобий

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A094 *Pandion haliaetus* — Скопа

48. Байрачна діброва — Добропільський район.

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Рослини:

2098 *Paeonia tenuifolia* L — Півонія тонколиста

Тварини:

1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень

49. Берестувате — м. Краматорськ.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий

A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний

A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик

A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий

50. Козяче — м. Краматорськ.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

1083 *Lucanus cervus* — Жук-олень

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий

A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик

A403 *Buteo rufinus* - Канюк степовий

51. Крайне — м. Краматорськ.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий

A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний

A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик

A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий

108 *Lucanus cervus* — Жук-олень

52. Середнє — м. Краматорськ.

Оселища Резолюції № 4 Бернської конвенції

E1.2

Види Резолюції № 6 Бернської конвенції

Тварини:

A073 *Milvus migrans* — Шуліка чорний

A082 *Circus cyaneus* — Лунь польовий

A084 *Circus pygargus* — Лунь лучний

A092 *Hieraaetus pennatus* — Орел-карлик

A403 *Buteo rufinus* — Канюк степовий

РЕЄСТР ВИДІВ РЕЗОЛЮЦІЇ № 6 БЕРНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ У ЗАТВЕРДЖЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рослини

P 1477 <i>Pulsatilla patens</i>	P 1516 <i>Aldrovanda vesiculosa</i>
P 1805 <i>Jurinea cyanoides</i>	P 1902 <i>Cypripedium calceolus</i>
P 1982 <i>Encalypta mutica</i>	P 2081 <i>Silene cretacea</i>
P 2098 <i>Paeonia tenuifolia</i>	P 2136 <i>Astragalus tanaiticus</i>
P 2238 <i>Achillea glaberrima</i>	P 2256 <i>Centaurea pseudoleucolepis</i>
P 2271 <i>Serratula tanaitica</i>	P 2287 <i>Colchicum fominii</i>
P 4067 <i>Echium russicum</i>	P 4068 <i>Adenophora lilifolia</i>
P 4091 <i>Crambe tataria</i>	P 4095 <i>Stipa zalesskii</i>
P 4098 <i>Iris humilis ssp. arenaria</i>	

Тварини

Комахи

I 1014 <i>Vertigo angustior</i>	I 1037 <i>Ophiogomphus cecilia</i>
I 1042 <i>Leucorrhinia pectoralis</i>	I 1052 <i>Hypodryas maturna</i>
I 1060 <i>Lycaena dispar</i>	I 1065 <i>Euphydryas aurinia</i>
I 1078 <i>Callimorpha quadripunctaria</i>	I 1081 <i>Dytiscus latissimus</i>
I 1082 <i>Graphoderus bilineatus</i>	I 1083 <i>Lucanus cervus</i>
I 1088 <i>Cerambyx cerdo</i>	I 1920 <i>Boros schneideri</i>
I 1923 <i>Mesosa myops</i>	I 1926 <i>Stephanopachys linearis</i>
I 1927 <i>Stephanopachys substriatus</i>	I 4013 <i>Carabus hungaricus</i>
I 4021 <i>Phryganophilus ruficollis</i>	I 4022 <i>Probaticus subrugosus</i>
I 4026 <i>Rhysodes sulcatus</i>	I 4028 <i>Catopta thrips</i>
I 4030 <i>Colias myrmidone</i>	I 4043 <i>Pseudophilotes bavius</i>

Риби

F 1124 <i>Gobio albipinnatus</i> (= <i>Romanogobio tanaiticus</i>)	F 1130 <i>Aspius aspius</i>
F 1134 <i>Rhodeus sericeus amarus</i> (= <i>Rhodeus amarus</i>)	F 1141 <i>Chalcalburnus chalcoides</i> (= <i>Alburnus leobergi</i>)
F 1145 <i>Misgurnus fossilis</i>	F 1146 <i>Sabanejewia aurata</i> (= <i>Sabanejewia baltica</i>)
F 1149 <i>Cobitis taenia</i>	F 2484 <i>Eudontomyzon mariae</i>
F 2491 <i>Alosa pontica</i> (= <i>Alosa immaculata</i>)	F 2522 <i>Pelecus cultratus</i>
F 4126 <i>Alosa maeotica</i>	F 4127 <i>Alosa tanaica</i>

Амфібії

A 1166 <i>Triturus cristatus</i>	A 1188 <i>Bombina bombina</i>

Рептилії

R 1220 <i>Emys orbicularis</i>	R 1279 <i>Elaphe quatuorlineata</i>
R 1298 <i>Vipera ursinii</i>	

Птахи

B A020 <i>Pelecanus crispus</i>	B A021 <i>Botaurus stellaris</i>

B A022 *Ixobrychus minutus*
B A026 *Egretta garzetta*
B A029 *Ardea purpurea*
B A031 *Ciconia ciconia*
B A060 *Aythya nyroca*
B A072 *Pernis apivorus*
B A075 *Haliaeetus albicilla*
B A081 *Circus aeruginosus*
B A082 *Circus cyaneus*
B A089 *Aquila pomarina*
B A092 *Hieraaetus pennatus*
B A097 *Falco vespertinus*
B A103 *Falco peregrinus*
B A120 *Porzana parva*
B A129 *Otis tarda*
B A132 *Recurvirostra avosetta*
B A135 *Glareola pratincola*
B A140 *Pluvialis apricaria*
B A154 *Gallinago media*
B A166 *Tringa glareola*
B A170 *Phalaropus lobatus*
B A177 *Larus minutus*
B A189 *Gelochelidon nilotica*
B A193 *Sterna hirundo*
B A196 *Chlidonias hybridus*
B A198 *Chlidonias leucopterus*
B A222 *Asio flammeus*
B A229 *Alcedo atthis*
B A234 *Picus canus*
B A238 *Dendrocopos medius*
B A246 *Lullula arborea*
B A272 *Luscinia svecica*
B A321 *Ficedula albicollis*
B A339 *Lanius minor*
B A396 *Branta rucollis*
B A403 *Buteo rufinus*
B A404 *Aquila heliaca*
B A511 *Falco cherrug*

Ссавці

M 1337 *Castor fiber*
M 1355 *Lutra lutra*
M 2021 *Sicista subtilis*
M 2635 *Vormela peregusna*

B A023 *Nycticorax nycticorax*
B A027 *Casmerodius albus*
B A030 *Ciconia nigra*
B A038 *Cygnus cygnus*
B A068 *Mergus albellus*
B A073 *Milvus migrans*
B A080 *Circaetus gallicus*
B A081 *Circus aeruginosus*
B A084 *Circus pygargus*
B A090 *Aquila clanga*
B A094 *Pandion haliaetus*
B A098 *Falco columbarius*
B A119 *Porzana porzana*
B A122 *Crex crex*
B A131 *Himantopus himantopus*
B A133 *Burhinus oedicephalus*
B A138 *Charadrius alexandrinus*
B A151 *Philomachus pugnax*
B A157 *Limosa lapponica*
B A167 *Xenus cinereus*
B A176 *Larus melanocephalus*
B A180 *Larus genei*
B A191 *Sterna sandvicensis*
B A195 *Sterna albifrons*
B A197 *Chlidonias niger*
B A215 *Bubo bubo*
B A224 *Caprimulgus europaeus*
B A231 *Coracias garrulus*
B A236 *Dryocopus martius*
B A242 *Melanocorypha calandra*
B A255 *Anthus campestris*
B A320 *Ficedula parva*
B A338 *Lanius collurio*
B A379 *Emberiza hortulana*
B A397 *Tadorna ferruginea*
B A403 *Buteo rusinus*
B A429 *Dendrocopos syriacus*
B A533 *Oenanthe pleschanka*

M 1352 *Canis lupus*
M 1356 *Mustela lutreola*
M 2633 *Mustela eversmanni*

РЕЕСТР ОСЕЛИЩ РЕЗОЛЮЦІЇ № 4 БЕРНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ У ЗАТВЕРДЖЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ. ОПИСИ ЦИХ ВИДІВ

Тип	Код	Тип	Код
A2.2	UA0000065 Meotyda	E6.2	UA0000029 Sviati Hory
A2.3	UA0000065 Meotyda	F3.247	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve. UA0000029 Sviati Hory.
A2.4	UA0000065 Meotyda		UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park UA0000067 Nykanorivskyy UA0000219 Riznykivskyy
A2.5	UA0000065 Meotyda		
A2.61	UA0000065 Meotyda		
A5	UA0000065 Meotyda		
B1.1	UA0000065 Meotyda	F9.1	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve UA0000029 Sviati Hory
B1.3	UA0000065 Meotyda	G1.11	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve. UA0000029 Sviati Hory.
B1.4	UA0000065 Meotyda	G1.21	UA0000029 Sviati Hory.
C1.222	UA0000029 Sviati Hory	G1.22	UA0000029 Sviati Hory.
C1.223	UA0000029 Sviati Hory	G1.414	UA0000029 Sviati Hory. UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park
C1.225	UA0000029 Sviati Hory		UA0000029 Sviati Hory. UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve. UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park UA0000066 Prystenske Zakaznyk UA0000067 Nykanorivskyy UA0000096 Velykoanadolskyy UA0000157 Hrabova balka UA0000219 Riznykivskyy
C1.34	UA0000029 Sviati Hory	G1.7	UA0000029 Sviati Hory. UA0000157 Hrabova balka
C1.5	По́за сайтами СМ	G1.A1	UA0000029 Sviati Hory. UA0000157 Hrabova balka
C1.66	UA0000065 Meotyda	G3.4232	UA0000029 Sviati Hory
C1.67	UA0000029 Sviati Hory	H2.6	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve. UA0000029 Sviati Hory. UA0000219 Riznykivskyy
C2.33	UA0000029 Sviati Hory		
	UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park UA0000157 Hrabova balka		
C2.34	UA0000065 Meotyda	H3.1	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve
D5.2	UA0000029 Sviati Hory UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve	X02	UA0000065 Meotyda
E1.13	UA0000029 Sviati Hory	X03	UA0000065 Meotyda
	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve	X18	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve. UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park UA0000067 Nykanorivskyy
	UA0000219 Riznykivskyy		
	UA0000029 Sviati Hory		
	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve		
	UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park		
E1.2	UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park		
	UA0000065 Meotyda		
	UA0000066 Prystenske Zakaznyk		
	UA0000067 Nykanorivskyy		
	UA0000096 Velykoanadolskyy		
	UA0000157 Hrabova balka		
E1.9	UA0000219 Riznykivskyy		
	UA0000029 Sviati Hory		
E2.2	UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve		
	UA0000029 Sviati Hory		
	UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park		
	UA0000067 Nykanorivskyy		

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСЕЛИЩ РЕЗОЛЮЦІЇ № 4 БЕРНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

В нашому виданні термін «оселище» (англ. *habitat*) використовується винятково в розумінні Резолюції №4 Бернської конвенції та Додатку I Оселищної директиви ЄС, та означає природне оселище (біотоп) — суходільну або водну ділянку, природну або напівприродну, яка визначається за географічними, абіотичними та біотичними особливостями¹.

Природні оселища є дуже чітко визначеними комплексами біологічних видів і абіотичних умов. Тому можливим стає виділити типи та підтипи оселищ, що є рідкісними, ендемічними та такими, що потребують охорони. У 1996 році Постійним комітетом Бернської конвенції було прийнято Резолюцію № 4, яка містить переліки типів оселищ, що підлягають охороні шляхом створення Смарагдової мережі. З 2010 року Резолюція №4 ґрунтується на класифікації EUNIS, яка розроблена та підтримується Європейським агентством з охорони навколишнього середовища та його Європейським центром з біологічного різноманіття.

Саме наявність цих природних оселищ є однією з головних причин відбору територій для включення у Смарагдову мережу. Території, на яких наявні такі оселища, — важливі і унікальні на рівні всієї Європи і їх охорона є питанням відповідальності кожної з держав, в якій вони збереглися.

Об'єкти Смарагдової мережі у Донецькій області, вирізняються серед більшості сусідніх областей великим відсотком природних територій у складі «смарагдових» сайтів. Винятком є сайт «Клебан-Бик», де наявні орні землі та сайт «Великоанадольський ліс», де практично всю площу складають штучно створені у минулому лісові культури. Для прикладу, у сусідніх областях доля неприродних ландшафтів у складі сайтів Смарагдової мережі значно вища, що, на жаль, робить їх менш цінними. В разі включення у Смарагдову мережу територій, що зайняті не природними оселищами а сільськогосподарськими землями, об'єктами забудови та інфраструктури, — відбувається штучне завищення площі мережі в цілому: загальна статистика площ, включених у мережу зростає, а в реальності кількість природних оселищ, що охороняються — не зростає. Натомість, саме у Донецькій області, більшість сайтів Смарагдової мережі не лише складаються з природних територій, а й зайняті природними оселищами, які включені до Резолюції 4 Бернської конвенції.

В цьому розділі ми дамо короткий опис всіх типів природних оселищ Резолюції 4 Бернської конвенції, що зазначені у Базі даних Смарагдової мережі та передані до Ради Європи, а також таких, які наявні на території Донецької області, але на даному етапі не зазначені у Базі даних Смарагдової мережі. Такі оселища будуть з часом додані до Базі даних або через уточнення відомостей про вже затверджені території Смарагдової мережі, або ж шляхом доповнення самої мережі новими територіями.

Всього у Донецькій області виділено 38 типів оселищ, що вже зафіксовані на включених у Смарагдову мережу територіях.

З них значна частина зустрічаються лише на території НПП «Меотида» та НПП «Святі Гори». В той же час, тип E1.2 зазначений для всіх 10 територій Смарагдової мережі Донеччини, а тип G1.7 — для 9 з них.

Коди та назви оселищ взяті нами із актуальної версії класифікації EUNIS. Ця класифікація є ієрархічною системою; це означає, що кожен тип може поділятися на підтипи різних рівнів і кожен кінцевий тип, включений до списків Резолюції 4, включає також характеристики всіх типів вищого рівня до яких він відноситься. Типи оселищ, зазначені у Резолюції № 4, виділені підкресленням. Інші типи оселищ вказані виключно в якості заголовків, наприклад, «Морські оселища» та «A1 Склі та інші тверді субстрати в літоральній зоні», та допомагають визначити місце типів оселищ Резолюції 4 у системі класифікації EUNIS.

¹ Термін «оселище» також використовується в іншому значенні. В розумінні Резолюції № 6 Бернської конвенції, Пташиної директиви ЄС і Додатку II (а також Додатків IV та V) Оселищної Директиви, виділяють поняття «оселище виду» — середовище, визначене певними абіотичними й біотичними факторами, в яких вид (природної фауни або флори) існує на будь-якій стадії свого життєвого циклу. Наприклад, оселища птахів — це місця їх гніздування, харчування, зимівлі, міграційних скупчень; оселища риб — це місця їх нересту, нагулу, постійного мешкання тощо.

А Морські оселища

А2 Відклади у літоральній зоні²

А2.2 Піски та мулисті піски у літоральній зоні

Оселище А2.2. Фото – Ядвига Вереск, CC-BY-SA-4.0

До цього типу природних оселищ відносять зону прибою (псевдолітораль) морських узбереж, що складаються із чистих пісків (крупно-, середньо- чи дрібнозернистих) та мулистих пісків із часткою мулу та глини до 25 %. Іноді можуть траплятися мушлі моллюсків та дрібне каміння. Внаслідок дії хвиль або припливних течій на поверхні піску можуть формуватися невеликі дюни.

Оселище без рослинності. Домінують угруповання амфіпод, поліхет та двостулкових моллюсків. Піщані пляжі частіше виникають уздовж ділянок відкритого берега, в той час як мулисті піски приурочені до більш захищених умов естуаріїв, іноді — в місцях виходу прісної води. У верхній частині берега на лінії прибою накопичуються штормові викиди макрофітів (водоростей та морських трав), обсяги яких можуть істотно змінюватися протягом року. Штормові викиди створюють оселище для багатьох безхребетних (бокоплави, поліхети), які, в свою чергу, є кормовою базою для навколоводних птахів (кулики та ін.). Маршрути та строки сезонних міграцій цих птахів (багато з яких включені у переліки Резолюції 6 Бернської конвенції) приурочені до сезонних змін в оселищах типу А2.2 — міграції відбуваються саме в той час, коли ще не почались шторми і протягом теплого сезону в зоні прибою накопичено найбільше органіки. Оселища типу А2.2. стають вкрай важливим місцем перепочинку для багатьох видів мігруючих птахів, що потребують відпочинку та харчування перед тривалим перельотом через море. Тому збереження таких оселищ відіграє вагомий роль для підтримання багатьох видів європейських водно-болотних та навколоводних птахів.

Основною загрозою для збереження даного типу оселищ є розвиток господарської та рекреаційної діяльності на морських берегах. Формування культурних пляжів призводить до розчистки зони прибою від відкладів водоростей і, відповідно — до руйнування оселищ.

² Класифікація оселищ EUNIS була розроблена для морів та океанів, де виражені припливно-відпливні явища і є чітко окреслена зона літоралі. В безприпливному Азовському морі відсутня зона літоралі і, натомість, є специфічна зона псевдоліторалі, що формується внаслідок згонно-нагонних явищ. Псевдолітораль за генезисом, а відповідно за структурою та складом біоти, відрізняється від припливно-відпливної літоралі, однак оселища зони псевдоліторалі потрапляють до категорій вищого рангу, що включають в себе оселища літоральної зони.

Оселище А2.2. НПП «Меотида». Фото — Олександр Бронсков.

Також негативно впливає сезонний збір штормових викидів морської трави зостери (народна назва — «камка») та видобуток піску.

В Донецькій області оселища типу А.2.2 розміщені вздовж узбережжя Азовського моря та знаходяться під охороною в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda).

А2.3 Мулисті відклади в літоральній зоні

Оселище А2.3. НПП «Меотида». Фото — Олена Бронскова.

До цього типу природних оселищ відносять узбережжя із дрібнозернистими відкладеннями, де переважає мул та глина (фракція з розміром частинок менше 0,063 мм становить не менше 30%), хоча піщаний мул може містити до 40 % піску. Прибережний мул, як правило, формує великі заплавні ділянки, які оголюються під час згонних явищ. Мулисті береги розташовані переважно у захищених від дії хвиль бухтах, протоках і затоках, де утворюються умови для накопичення дрібнозернистих відкладень. Також на цих ділянках може відбуватися просочення прісної води. Прибережний мул характеризується угрупованнями з поліхет, двостулкових молюсків та олігохет. Лінія прибою періодично вкривається штормовими викидами макрофітів, які є оселищем для багатьох безхребетних. Оселище слугує для відпочинку і харчування багатьох видів гідрофільних птахів під час гніздування і міграцій, як і оселище A2.2.

Загрозу збереженню даного типу оселищ становлять рекреаційне освоєння узбереж, забудова, розчищення пляжів.

В Донецькій області оселища типу A2.3 розміщені в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) у Кривій та Білосарайській затоках та знаходяться під його охороною.

A2.4 Змішані відклади в літоральній зоні

До цього типу природних оселищ відносять зону прибою (псевдолітораль) морських узбереж зі змішаними відкладами, починаючи з мулу із компонентами гравію та піску до змішаних відкладів із галькою, гравієм та піском. Серед дрібних компонентів породи іноді трапляється велике каміння та валуни, на яких можуть розвиватися водорості, що потребують наявності твердого субстрату. Змішані відклади, які є переважно мулистими, підтримують бентосну фауну, що подібна до фауни мулистих та піщано-мулистих берегів (поліхети, олігохети, двостулкові молюски, дрібні ракоподібні). На лінії прибою можуть формуватися відклади штормових викидів макрофітів. Оселище відіграє роль як місце харчування мігруючих та місцевих навколо водних птахів, як і оселище A2.2 та A2.3.

До загроз збереження даного типу оселищ варто віднести рекреаційне освоєння узбереж: забудову, розчищення пляжів. Крім того, загрозою є перебування відпочиваючих на узбережжях, оскільки наявність постійного фактору неспокою не дозволяє даним оселищам виконувати функцію живлення та відпочинку для мігруючих птахів.

Оселище A2.4, НПП «Меотида», Донецька область. Фото — АН600, CC-BY-SA-4.0

В Донецькій області всі наявні оселища типу А2.4. розміщені в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) та знаходяться під охороною. Даний тип оселищ на Донеччині представлений прибережними виходами твердих порід. Саме тут, де відносно великі валуни обрушуються у воду, з їх участю формуються відповідні відклади та оселища.

А2.5 Прибережні солончаки та засолені зарості очерету

До цього типу природних оселищ відносять ділянки рослинності з домінуванням покритонасінних, що займають найвищу зону узбережжя та періодично заливаються морською водою. Рослинність розвивається на різних типах піщаних та мулистих відкладів та може мати домішки крупнозернистого матеріалу. Характер угруповань засолених боліт залежить від висоти берега, що зумовлює картину зональності, пов'язаної зі ступенем або частотою занурення у морську воду.

Оселище, зокрема, включає в себе підтип А2.5515 Чорноморські солончаки за участю однорічників *Salicornia*, *Suaeda* та *Salsola*.

Оселище відіграє роль як місце харчування мігруючих та місцевих птахів. Навіть мінімальний згонно-нагонний режим надає додаткові можливості птахам для живлення на ділянках, зайнятих оселищами даного типу.

Основною загрозою для збереження даного типу оселищ є розвиток господарської та рекреаційної діяльності на морських узбережжях. Осушення засолених ділянок для будівництва, утворення стихійних звалищ сміття, проїзд автотранспорту, джипінг, призводить до руйнування оселищ.

До загроз збереження типу А2.5 оселищ варто віднести рекреаційне освоєння узбережж: забудову, розчищення пляжів. Крім того, загрозою є перебування відпочиваючих на узбережжях, оскільки наявність постійного фактору неспокою не дозволяє даним оселищам виконувати функцію живлення та відпочинку для мігруючих птахів.

В Донецькій області оселища типу А2.5 переважно розміщені в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) на ділянках біля основи морських кіс (заказники «Сланчанські бакаї», «Білосарайська коса», «Бакаї Кривої коси»). Втім, частина таких оселищ (наприклад, біля основи Білосарайської коси) лише частково включена як до природно-заповідного фонду, так і до Смарагдової мережі. Наразі триває робота над включенням цієї території до Національного парку, а також до Смарагдової мережі.

Оселище А2.5. Фото — Таврія-Херсон, СС-ВВ:SA-4.0

A2.6 Відклади в літоральній зоні, на яких домінують водні покритонасінні

A2.61 Зарості морських трав на прибережних відкладах

До цього типу природних оселищ відносять прибережні мілководні ділянки морської акваторії із заростями підводних квіткових рослин — морських трав. Зазвичай домінантами є види камки — *Zostera marina* та *Z. noltei*, які утворюють підводні луки, багаті на видове різноманіття. На невеликій глибині також можуть формуватися угруповання видів роду *Ruppia*.

Цей тип оселищ нерозривно пов'язаний із оселищами інших типів, зокрема A2.2, A2.3 та A2.4, для формування яких необхідне накопичення макрофітів (зокрема камки), що викидаються на берег штормами. Разом з тим, саме по собі таке оселище створює умови для розвитку популяцій морських ракоподібних та молюсків, що є кормовою базою багатьох видів риб та інших груп тварин, в тому числі птахів під час міграції та зимівлі. Фітоценози зостер також створюють середовище існування для деяких водоростей, багато з яких занесені до Червоної книги України. Оселища даного типу є одними з найбагатших на видове різноманіття у Азово-Чорноморському басейні.

Основною загрозою для збереження даного типу оселищ є видобуток піску та промислове рибальство, що знищує оселище фізично при тралюванні дна сітками. Крім того, прибережні осередки оселища можуть знищуватись під час розчистки ділянок пляжів та неконтрольованої рекреації.

В Донецькій області оселища типу A2.61 розміщені в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) та знаходяться під охороною.

A5 Відклади у субліторальній зоні

До цього типу природних оселищ відносять м'які та рухливі субстрати та пов'язану з ними флору та фауну, що постійно вкриті шаром морської води (зона субліторалі). Ґрунти можуть складатися з валунів, великого каміння, гальки, крупнозернистих та дрібнозернистих пісків, мулу та змішаних відкладень. У цій зоні формуються багаті угруповання безхребетних тварин, а також морських трав роду *Zostera*. Угруповання зостер створюють середовище існування для багатьох рідкісних видів водоростей та тварин (багато з них занесені до Резолюції 6 Бернської конвенції).

В Донецькій області всі наявні оселища типу A5. розміщені в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) та знаходяться під охороною.

В Приморські оселища

V1 Приморські дюни та піщані береги

V1.1 Піщані пляжі

До цього типу природних оселищ відносять зону супраліторалі піщаних пляжів, що розташована трохи вище звичайної межі прибою, де накопичуються штормові викиди, а пісок може бути збагачений на азотні органічні речовини. Вища рослинність, якщо така взагалі присутня, дуже розріджена та складається із однорічників.

Оселище даного типу часто зустрічаються як сукупність інших дюнних оселищ (в Донецькій області — таких як V1.3). Ці оселища важливі для мігруючих та місцевих видів птахів як харчовий біотоп та місце відпочинку.

До загроз збереження типу оселищ V1.1 варто віднести рекреаційне освоєння узбережжя: забудову, розчищення пляжів. Крім того, загрозою є і саме перебування відпочиваючих на узбережжях, оскільки наявність постійного фактору непокою не дозволяє даним оселищам виконувати функцію живлення та відпочинку для птахів.

В Донецькій області оселища типу V1.1 наявні вздовж майже всієї берегової лінії Азовського моря і в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) знаходяться під охороною.

Оселище В1.1. Фото — Віктор Спішин, CC-BY-SA-4.0

В1.3 Рухомі приморські дюни

До цього типу природних оселищ відносять мобільні піски узбереж бореальної, неморальної, степової, середземноморської та помірно-теплої гумідної зон, без рослинності або зайняті незімкненими трав'яними угрупованнями; вони можуть утворювати високі гряди дюн або, зокрема, вздовж Середземного та Чорного морів, обмежуються досить плоским пляжем, який все ще частково затоплюється.

До загроз збереження типу оселищ В1.3 варто віднести рекреаційне освоєння.

Оселище В1.3 «Пісок Мертвого» Фото — Олена Бронкова

В Донецькій області всі наявні оселища типу В1.3 розміщені на узбережжі Азовського моря, особливо вони були характерні для східного берегу Білосарайської коси, але наразі майже всі знаходяться під житловою та рекреаційною забудовою населених пунктів. В межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) вони поширені на дуже обмеженій площі.

В1.4 Стабільні приморські дюни з трав'яною рослинністю («сірі дюни»)

До цього типу природних оселищ відносять стабільні або напівстабільні дюни узбереж бореальної, неморальної, степової, середземноморської та помірно-теплої гумідної зон із багаторічним трав'яними угрупованнями, розрідженими хамефітними угрупованнями, напівчагарниковими або сукулентними угрупованнями, які їх стабілізують, та угрупованнями терофітів, які можуть займати прогалини у травостої.

До загроз збереження типу оселищ В1.4 варто віднести рекреаційне освоєння узбереж: забудову, розчищення пляжів.

В Донецькій області всі наявні оселища типу В1.3 розміщені на узбережжі Азовського моря, особливо вони були характерні для східного берегу Білосарайської коси, але наразі майже всі знаходяться під житловою та рекреаційною забудовою населених пунктів. В межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda) знаходяться під охороною.

Оселище В1.4. НПП «Меотида». Фото — Олена Бронскова

С Континентальні поверхневі води

С1 Поверхневі непроточні води

С1.2 Постійні мезотрофні озера, ставки та водойми

С1.22 Вільноплаваючі угруповання мезотрофних водойм

С1.222 Вільноплаваючі скупчення *Hydrocharis morsus-ranae*

До цього типу природних оселищ відносять вільноплаваючі на поверхні угруповання Палеарктичних вод, із великою кількістю жабурника звичайного (*Hydrocharis morsus-ranae*).

В Донецькій області оселища типу С1.222 розміщені здебільшого в межах національного природного парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), а також в долинах річок басейну Сіверського Дінця, де

в заплаві р.Сіверський Донець після весняних паводків формуються постійні мезотрофні озера із вільно плаваючими угрупованнями вищої водної рослинності.

C1.223 Вільноплаваючі скупчення *Stratiotes aloides*

До цього типу природних оселищ відносять вільноплаваючі угруповання з домінуванням різака алоєвидного (*Stratiotes aloides*).

В Донецькій області оселища типу C1.223 розміщені здебільшого в межах національного природного парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), а також в долинах річок басейну Сіверського Дінця, де в заплаві р.Сіверський Донець після весняних паводків в лісах формуються постійні мезотрофні озера із вільно плаваючими угрупованнями вищої водної рослинності.

C1.225 Вільноплаваючі килимки *Salvinia natans*

До цього типу природних оселищ відносять вільноплаваючі угруповання Центральної та Східної Європи з домінуванням вільноплаваючої папороті *Salvinia natans*, яка часто утворює густі килимки. В Донецькій області оселища типу C1.225 розміщені здебільшого в межах національного природного парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), а також в долинах річок басейну Сіверського Дінця, де килимки сальвінії плаваючої утворюються як у затоках та протоках основного русла р. Сіверський Дінець, так і в заплаві річки, де після весняного водопілля наповнюються мезотрофні заплавні озера (стариці).

Оселище C1.225 Русло р. Сіверський Донець (Богородичне, Донецька обл.). Фото — Ганна Казарінова

C1.3 Постійні евтрофні озера, ставки і водойми

C1.32 Вільноплаваюча рослинність евтрофних водойм

Даний тип оселищ включає рослинні угруповання, вільноплаваючі на поверхні більш-менш багатих на поживні речовини вод.

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність у національному природному парку «Святі

Оселище С1.32 Стариця р. Сіверський Донець (Краснолиманський р-н, Донецька обл.). Фото — Ганна Казарінова

Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), в долині річок басейну Сіверського Дінця, переважно в заплавах, затоках.

С1.33 Вкорінена занурена рослинність евтрофних водойм

Даний тип оселищ включає формації природних евтрофних водойм, що складаються із занурених, вкорінених, багаторічних фанерогамів часто із виринаючими квітконосами, і зокрема, повністю занурених рдесників з роду *Potamogeton*.

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність у національному природному парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

С1.34 Укорінена плаваюча рослинність евтрофних водойм

С1.341 Мілководні плаваючі угруповання

С1.3411 Угруповання водяних жовтеців на мілководдях

До цього типу природних оселищ відносять угруповання з домінуванням водяних жовтеців (види роду *Batrachium*) як із зануреними, так і з плаваючими листками, характерні переважно для мілководь Палеарктичних водойм із коливанням рівня води та чутливі до випадкового пересихання.

В Донецькій області всі наявні оселища типу С1.3411 розміщені в межах національного природного парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), а також в долинах річок басейну Сіверського Дінця, де в заплаві на місці колишніх русел річки утворені постійні евтрофні водойми різного розміру.

С1.5 Постійні континентальні солоні та солонуваті озера, ставки та водойми

До цього типу природних оселищ відносять угруповання з домінуванням *Ruppia maritima*, характерних для мілководь солоних та солонуватих водойм із коливанням рівня води. В Донецькій області зустрічається у солонуватоводних евтрофних водоймах поблизу м. Слов'янська Донецької обл.

Оселище С1.5 Озеро Рапне (Слов'янськ, Донецька обл.). Фото — Ганна Казарінова

С1.6 Тимчасові озера, ставки та водойми

С1.66 Тимчасові материкові солоні і солонуваті водойми

Сюди відносяться пересихаючі материкові прісні і солоні водойми та пересихаючі ділянки постійних водойм. Оселища важливі для відпочинку і годування місцевих і мігруючих птахів.

Оселище С1.66 як місце годування птахів. НПП «Меотида». Фото — Олександр Бронсков

C1.67 Турлоги та луки озерного дна

До цього типу природних оселищ відносять наземні угруповання, які заселяють дно водойм, що повністю та періодично звільняються від води на певний період часу.

Такі водойми у Донецькій області утворюються на луках заплави р.Сіверський Дінець після весняного водопілля. Вся заплава річки в межах області розміщена в межах національного природного парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

Оселища класу C1 у Донецькій області поглинаються територією національного природного парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

Оселища класу C1 важливі для мешкання великої кількості прісноводних видів безхребетних, амфібій (в тому числі кумки жовточеревої, що включена до Резолюції № 6 Бернської конвенції), та рептилій (зокрема черепахи болотяної, що включена до Резолюції № 6 Бернської конвенції). В свою чергу наявність безхребетних і амфібій створює умови для харчування багатьох видів навколо водних птахів, в тому числі таких, що включені до Резолюції 6 Бернської конвенції).

Загрозами для угруповань всіх підтипів C1.2 є господарське освоєння заплави: меліорація, забудова, оранка. Для закритих водойм, що наповнюються паводковими або дощовими водами, однією з ключових загроз збереженню оселищ стає стихійне незаконне рибальство із застосуванням сіток. Плавання на човнах, використання сіток та розчистка акваторії озер для цього знищують оселища. У випадку із затоками, що поєднані з основним руслом річок, вагомою загрозою стає курсування моторного водного транспорту. Першочерговою загрозою для збереження оселищ такого типу є курсування моторних човнів (особливо потужних водних мотоциклів та туристичних човнів). Хвиля, що утворюється внаслідок руху таких човнів руйнує рослинність та викидає водні рослини на берег, а також руйнує береги, сформовані іншими типами оселищ.

C2 Поверхневі текучі води

C2.28 Евтрофна рослинність швидких водотоків

Даний тип оселищ включає занурені і плаваючі угруповання водних рослин (еугідрофітів) Палеарктичних швидких водотоків, багатих на поживні речовини.

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність у національному природному парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

C2.33 Мезотрофна рослинність повільно текучих водотоків

До цього типу природних оселищ відносять занурені і плаваючі угруповання водних рослин (еугідрофітів) Палеарктичних повільно текучих водотоків, помірно багатих на поживні речовини. До даного підтипу оселищ відносять ділянки природного русла річок, передусім таких, що переживають водопілля, формуючи обширні повільно текучі мілководдя. Оселища такого типу є місцем мешкання багатьох видів риб, в тому числі таких, що занесені до Резолюції № 6 Бернської конвенції.

Першочерговою загрозою для збереження оселищ такого типу є курсування моторних човнів (особливо потужних водних мотоциклів та туристичних човнів). Хвиля, що утворюється внаслідок руху таких човнів руйнує рослинність та викидає водні рослини на берег, а також руйнує береги, сформовані іншими типами оселищ. Внаслідок цього змінюється якість води та гідрологія річки, унеможливаючи подальше існування оселищ. Також загрозою для збереження таких оселищ є рибальство, розчистка рослинності русла для риболовлі та відпочинку, а також водопій худоби.

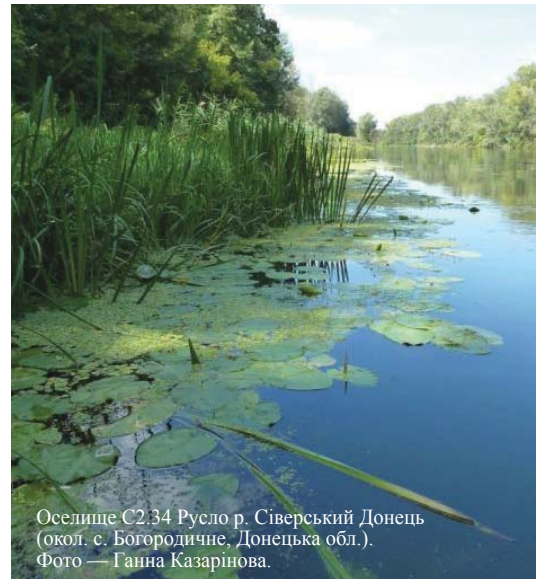
У Донецькій області осередками збереження таких оселищ є русло р. Сіверський Донець в НПП «Святі Гори» та заплавні водойми (сайт UA0000029 Sviati Hory), регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик» (сайт UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park, а також сайт UA0000157 Hrabova balka). Крім того, оселище присутнє в долині р. Кальміус, що пропонується для оголошення новим сайтом Смарагдової мережі.

C2.34 Евтрофна рослинність повільно текучих річок

До цього типу природних оселищ відносять занурені і плаваючі угруповання водних рослин (еугідрофітів) Палеарктичних повільно текучих водотоків, багатих на поживні речовини. У Донецькій області осередками збереження таких оселищ є ділянки водотоків рівнин, зокрема приазовського регіону, що зосереджені в долинах річок азовського басейну, які рясно розливаються у мілководних лучних заплавах.

Головною загрозою для збереження оселищ цього типу є сільськогосподарське освоєння заплав річок.

В Донецькій області оселища типу C2.34 розміщені в межах національного природного парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda), в середній течії р. Берда, а також в долинах річок та інших водоймах басейну Сіверського Дінця, біля мостів.

Оселище C2.34 Русло р. Сіверський Донець (окол. с. Богородичне, Донецька обл.).
Фото — Ганна Казарінова.

Д Трясовини, верхові та низинні болота

D5 Осоки та зарості очерету, переважно без застою води

D5.2 Зарості крупних осок переважно без застою води

До цього типу природних оселищ відносять наземні угруповання високих видів *Carex*, *Cladium* та *Syperus*, скупчення, зазвичай маловидові та часто монодомінантні, на заболочених ґрунтах. Фактично оселище представлене луками, переважно затопленими під час року. Головною загрозою для збереження оселищ цього типу є сільськогосподарське освоєння заплав річок, рекреаційне освоєння узбереж, випас і водопій худоби, а також забудова.

В Донецькій області оселища даного типу формуються в долинах річок Азовського басейну (сайт UA0000065 Meotyda) та долині р. Сіверський Донець (сайт UA0000029 Sviati Hory).

Е Трав'яні угруповання та угіддя з домінуванням різнотрав'я, мохів або лишайників

E1 Сухі трав'яні угруповання

E1.1 Континентальні піски та скелі з розрідженою рослинністю

E1.1.1 Євро-сибірські угруповання на уламках скель

Даний тип оселищ включає розріджені угруповання низовин та височин на уламках скель у регіонах із субокеанічним, помірним, бореальним чи субсередземноморським кліматом Західної та Центральної Європи, сформовані здебільшого однорічниками та сукулентами або напівсукулентами на розкладених кам'янистих поверхнях полиць, виступів чи лобів, вапнякових чи короткопрофільних, ґрунтів на вапнякових субстратах, гранітах, що часто порушуються внаслідок ерозії.

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність на ділянці національного природного парку «Меотида» — «Половецький степ» (сайт UA0000065 Meotyda), а також у відділеннях УСПЗ «Кальміуське» та «Кам'яні Могили» (сайт UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve).

E1.13 Континентальні сухі кам'янисті остепнені трав'яні угруповання та чагарнички на крейдяних відслоненнях

До цього типу природних оселищ відносять угруповання хамефітів на крейдяних відслоненнях у степовій та на півдні лісостепової зон у басейнах річок Дону та (ймовірно) Волги. Типовим є поєднання із видами континентальних степів. Угруповання переважно незімкнені, проективне покриття рослин коливається в межах 30–70. Значна частина видів, що зростають на крейдяних відслоненнях є ендемічними та приурочені лише до такого типу оселищ.

Загрозами для оселища даного типу є випас худоби, створення кар'єрів для видобутку крейди, масове відвідування, що призводить до ерозійних процесів та руйнування рослинності.

В Донецькій області оселища даного типу формуються в місцях оголення крейдяних порід (найбільше — у відділенні Українського степового природного заповідника «Крейдова флора» (сайт UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve), у кількох заказниках (в тому числі «Крейдова рослинність біля с. Свято-Покровське» та «Ділянка Різниківська» (сайт UA0000219 Riznykivskyi), та на окремих ділянках у національному природному парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), Крім цих об'єктів варто включити до Смарагдової мережі ще низку територій, що мають статус природно-заповідного фонду (РЛП «Краматорський», «Скелеподібне оголення верхньої крейди», «Крейдяне», «Обушок», «Пришиб» тощо).

Оселище E1.13, Відділення УССПЗ «Крейдова флора», Донецька область. Фото — Сергій Лиманський. CC-BY-SA-4.0

E1.2 Багаторічні трав'яні кальцифітні угруповання та степи

Даний тип оселищ включає багаторічні трав'яні угруповання, часто бідні на поживні речовини, але з багатим видовим складом, на вапнякових та інших основних субстратах неморальної та степової зон та прилеглих частин суббореальної та субсередземноморської зон. Фактично йдеться про переважну частину територій, зайняту різними типами степової рослинності. Попри те, що степова кліматична зона займає 40 % площі України, степові оселища (більшість з яких деградовані) займають не більше 3 % від площі свого колишнього поширення.

В Донецькій області такі оселища наявні в усіх 10 затверджених сайтах Смарагдової мережі, в усіх проєктованих а також у багатьох інших ділянках. Проте це лише незначна частина даного оселища на територій області. Загальна його площа на Донеччині охоплює біля 8 % області. Більшість цих територій, особливо в південних районах і на крайньому сході області — не охоплені охороною.

Збереженню степових оселищ загрожує багато різних факторів, викликаних діяльністю людини. Це передусім оранка, видобуток корисних копалин, пошкодження рослинного покриву та забудова, що призводять до зменшення площ степів та їх фрагментації. З іншого боку недотримання рекомендацій щодо випасу та сінокосіння, забруднення та інші фактори унеможливають стабільне розмноження рослин і кількість видів стрімко зменшується. Також впливають створення ставків, штучне лісорозведення і поширення чужорідних інвазійних видів. Сукупна дія цих факторів призводить до прямого знищення екосистем степу на одних територіях і трансформації їх на інших. В більшості випадків на південній межі поширення степу відбувається опустелювання і заміна оселища Е1.2 на інші, не властиві Україні типи оселищ, а на північній межі степу відбувається мезофітизація, та заростання степів деревно-чагарниковою рослинністю, внаслідок чого змінюються хімічні показники ґрунту, збільшується ступінь затінення та унеможливується подальше зростання степових видів.

Оселище Е1.2, Відділення ЛПЗ «Стрільцівський степ», Луганська область. Фото –Галина Гузь, СС-BY-SA-4

Е1.9 Незімкнені несередземноморські сухі кислі та нейтральні трав'яні угруповання, у тому числі континентальні трав'яні угруповання на дюнах

Даний тип оселищ складають незімкнені трав'яні угруповання, часто з терофітами, неморальної, борео-неморальної та субсередземноморської зон, що розвиваються на сирих безвапнякових ґрунтах, особливо на континентальних дюнах та стабільних пісках.

Загрозами збереження такого типу оселищ є лісорозведення (дійсно, майже 100 % площ піщаних арен в Донецькій області зайнято штучно створеними насадженнями сосни), а також різні форми порушення ґрунтового покриву (транспорт, випасом), що руйнують нестабільний шар дернини та лишайниково-моховий покрив піщаних дюн.

В Донецькій області оселища даного типу наявні на території відкритих ділянок пісків лівого берега р. Сіверський Донець в НПП «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

Е2.2 Рівнинні та низькогірні сінокосні луки (включає Е2.25 Континентальні луки).

Даний тип оселищ складають мезофітні сінокосні луки Європи на низьких висотах, добре дреновані, на багатих на поживні речовини ґрунтах. У Донецькій області такі оселища мало поширені, оскільки більшість трав'янистих угруповань представлені степами або луками заплав і боліт. Разом з тим, оселища Е2.2 зустрічаються в тальвегах балок, зосереджені на змитих чорноземах, що утримують вологу.

В Донецькій області оселища даного типу наявні в долині р. Сіверський Дінець, в НПП «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory), у відділенні «Кальміуське» Українського степового природного заповідника

(сайт UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve), РЛП «Донецький кряж» (сайт UA0000063 Donetsk Kriazh Regional Landscape Park) та сайті UA0000067 Nykanorivskyi, а також в долинах річок басейну Сіверського Дінця.

Е6 Континентальні засолені степи

Е6.2 Континентальні внутрішні засолені степи

Даний тип оселищ включає засолені степи та пов'язані із ними стійкі до засолення трав'яні угруповання за межами Середземноморського басейну.

Загрозами для збереження такого типу оселищ є забудова, оранка або перевипас на луках, порушення строків випасу, меліоративні заходи, випалювання.

В Донецькій області оселища даного типу наявні в долині р. Сіверський Дінець в НПП «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory.), НПП «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda), а також по заплавах річок.

Оселище Е6.2. НПП «Меотида». Фото — Олександр Бронсков

Е7 Пустища, чагарники і тундра

Е7.24 Температні та середземноморсько-гірські чагарники

Е7.24 Субконтинентальні та континентальні листопадні чагарникові зарості

Е7.247 Понтично-сарматські листопадні чагарникові зарості

Даний тип оселищ складає листопадні зарості лісостепової зони Понтично-Сарматського регіону та прилеглих територій.

У зв'язку з мезофітизацією степових екосистем північної частини Донецької області, оселища даного типу поширені у багатьох сайтах Смарагдової мережі (UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve, UA0000029 Sviati Hory, UA0000065 Meotyda, UA0000063 Donetsk Kriazh Regional Landscape Park, UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park, UA0000067 Nykanorivskyi, UA0000219 Riznykivskyi). Осередки природної чагарникової рослинності наявні і на багатьох інших територіях.

Оселище даного типу є важливим фактором формування видового багатства Донеччини, адже чагарникові куртини посеред степових екосистем не лише дають прихисток для гніздування птахів, переховування плазунів, дрібних ссавців, а й формують екотони, що є природними осередками біорізноманіття.

Оселище F3.247. НПП «Меотида». Фото — Олена Бронскова

F9.1 Прирічкові чагарники

Даний тип оселищ формується по берегах великих річок і представлений переважно угрупованнями чагарникових широколистяних верб.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у сайтах, розміщених вздовж р. Сіверський Дінець (сайти UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve, UA0000029 Sviati Hory). Традиційно, такі оселища знаходяться під охороною законодавства, адже розміщені в межах передбаченої Водним кодексом України прибережної захисної смуги. Даний тип оселища часто утворює вузьку смугу подвійного екотону, адже формує межу між руслом річки або озером з його водними оселищами, самими чагарниками та розміщеними за ними заплавними луками або лісами.

F9.3 Південні прибережні галереї і чагарникові зарості (за винятком F9.35: Прибережні ділянки інвазивних заростей)

Даний тип оселищ включає галереї низькорослої деревно-чагарникової рослинності уздовж постійних або тимчасових водотоків і водно-болотних угідь.

Оселище F9.3. НПП «Меотида». Фото — Олександр Бронсков

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність по берегах тимчасових материкових солоних і солонуватих водойм (оселище С1.66) на Білосарайській косі (сайт UA0000065 Meotyda), де вони представлені угрупованнями *Tamarix gracilis*.

G Ліси та інші заліснені землі

G1 Широколистяні листопадні ліси

G1.1 Прирічкові та галерейні ліси із домінуванням *Alnus*, *Betula*, *Populus* чи *Salix*

G1.11 Прирічкові вербові ліси

Даний тип оселищ представлений заплавленими лісами по берегах річок.

Такі лісові угруповання не вирубують і зазвичай вони розвиваються природним чином, стаючи рідкісним випадком природних лісів як для Донеччини, так і для України в цілому. В свою чергу, даний тип оселища часто утворює вузьку смугу подвійного екотону, адже формує межу між руслом річки або озером з його водними оселищами, прирічковими лісами та розміщеними за ними заплавленими луками або лісами інших типів.

Угруповання вербових лісів у долині р. Сіверський Донець зазнають значного рекреаційного навантаження. Основними наявними проблемами та загрозами є рекреаційна дегресія травостану і підліску поблизу визначених та стихійних пляжів, кемпінгів; вирубування дерев верби різного віку (в основному молодих і середнього віку), підрубання гілок заради вогнищ; підпалення окремих старих верб, які мають великий діаметр, заради вогнища; обгорання стобурів верб та інших заплавлених дерев під час випалювання трави на луках навесні та восени. Також негативний вплив має пасквальна дергерсія. Серйозну загрозу складає загальне порушення гідрологічного режиму р. Сіверський Донець, що призводить до всихання верб та їх схильності до хвороб.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у сайтах, розміщених вздовж р. Сіверський Дінець (сайти UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve, UA0000029 Sviati Hory).

G1.2 Мішані прирічкові затоплені та галерейні ліси

G1.21 Прирічкові ясеневі-вільхові ліси зі змінним зволоженням

Даний тип оселищ представлений прирічковими лісами на ґрунтах, які періодично затоплюються щорічною повінню, але водночас добре дреновані і аеровані; вони відрізняються від прирічкових вільхових лісів, що належать до одиниць G1.41 та G1.52, значною представленістю у домінуючих ярусах лісових видів, які не здатні рости на постійно заболочених ґрунтах.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у національному природному парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

G1.22 Мішані дубово-в'язово-ясеневі ліси великих річок

Даний тип оселищ представлений південно-східними європейськими ясеневі-дубово-вільховими лісами, що затоплюються лише сильними повенями. Складається з дерев листяних порід з домінуванням *Fraxinus*, *Ulmus* чи *Quercus* spp. дуже типовим весняним аспектом трав.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у національному природному парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

G1.4 Широколистяні заболочені ліси не на кислому торфі

G1.41 Заболочені ліси з *Alnus* не на кислому торфі

G1.414 Степові заболочені ліси з *Alnus glutinosa*

Даний тип оселищ включає лісові трясовини з *Alnus glutinosa* степових регіонів Євразії, на захід до Панонського басейну.

Суттєвою загрозою для збереження оселища є вплив суцільних та вибіркового рубок.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у лісових сайтах, розміщених вздовж р. Сіверський Дінець (сайт UA0000029 Sviati Hory).

G1.7 Термофільні листопадні ліси

Даний тип оселищ включає в Україні Мішані термофільні ліси (G1.7C), з домінуванням листопадних або напівлистопадних термофільних видів *Quercus* або інших південних дерев, таких як *Carpinus orientalis* та *Ostrya carpinifolia*. Термофільні листопадні дерева можуть в місцевих мікрокліматичних чи едафічних умовах заміщувати вічнозелені дубові ліси у мезосередземноморських та термосередземноморських районах, і простягаються локально на північ у Центральну та Західну Європу.

Вперше увагу до лісів, представлених такими оселищами, звернули ще на початку 20 століття. Внаслідок проведення наукових вишукувань на території Донеччини були оголошені пам'ятками природи природні ліси Маяцької дачі у Святих горах, урочища «Грабове», «Леонтієво-Байрацьке», «Орлів ліс» та ліси схилів урочища «Савур-Могила».

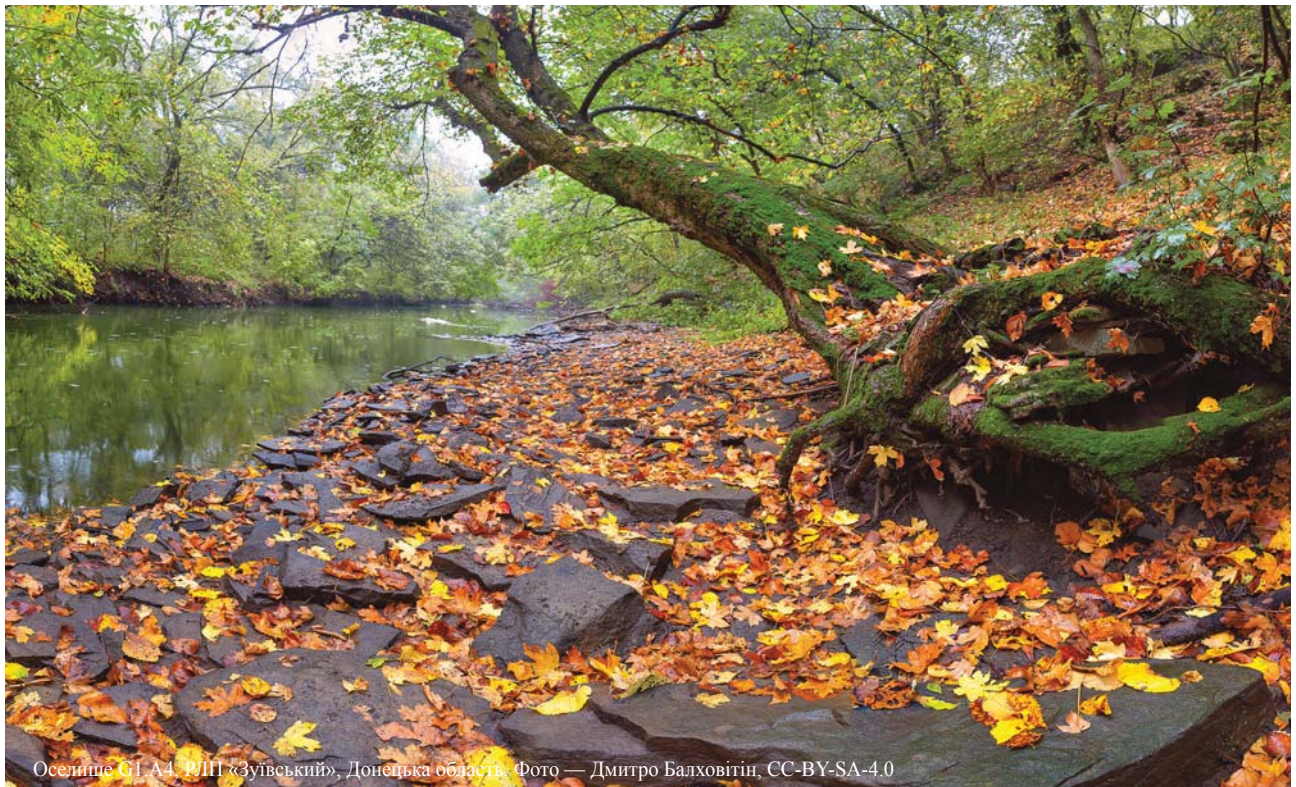
Загрозами для збереження таких оселищ є проведення санітарних та суцільних рубок. В умовах сучасного клімату, зменшення проєктивного покриття лісу такого типу призводить до того, що природне поновлення стає майже неможливим через прогресуюче підвищення температур та зсушення клімату.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у лісових сайтах (UA0000029 Sviati Hory, UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve, UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park, UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park, UA0000066 Prystenske Zakaznyk, UA0000067 Nykanorivskyi, UA0000096 Velykoanadolskyi, UA0000157 Hrabova balka, UA0000219 Riznykivskyi).

G1.A Мезо- та евтрофні *Quercus*, *Carpinus*, *Fraxinus*, *Acer*, *Tilia*, *Ulmus* та споріднені ліси

G1.A1 Дубово-ясенєво-грабові ліси на евтрофних і мезотрофних ґрунтах

Даний тип оселищ включає східноєвропейські ліси з домінуванням *Quercus robur* або *Quercus petraea*, на евтрофних або мезотрофних ґрунтах, із зазвичай рясним і багатовидовим трав'яним та чагарниковим ярусами. Часто присутній *Carpinus betulus*. Вони утворюються за умови надто сухого клімату або на ґрунтах, надто вологих або надто сухих для бука або внаслідок лісового менеджменту, сприятливого для дубу. Грабові ліси на Донеччині здавна є об'єктом уваги науковців, адже є природним острівним місцезнаходженням грабу, значно відірваним від свого суцільного ареалу [35].

Оселище G1.A4, РЛП «Зуївський», Донецька область. Фото — Дмитро Балховітін, CC-BY-SA-4.0

Загрозами для збереження таких оселищ є проведення санітарних та суцільних рубок. В умовах сучасного клімату, зменшення проективного покриття лісу такого типу призводить до того, що природне поновлення стає майже неможливим через прогресуюче підвищення температур та зсушення клімату.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у лісових сайтах (UA0000029 Sviati Hory, UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve, UA0000157 Hrabova balka).

G1.A4 Яружні та схилові ліси

Даний тип оселищ включає прохолодні, вологі ліси з різноманітним деревним ярусом, зокрема, зі змінним домінуванням видів *Acer*, *Tilia* та *Fraxinus*, найчастіше на крутих схилах.

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність у Донецькій області (сайти: UA0000029 Sviati Hory, UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park, UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park, UA0000157 Hrabova balka та в інших територіях, що мають у своєму складі байрачні та схилові ліси).

G3 Хвойні ліси

G3.4 Ліси з *Pinus sylvestris* на південь від тайги

G3.42 Середньоєвропейські ліси з *Pinus sylvestris*

G3.423 Степові соснові ліси західної Євразії

G3.4232 Сарматські ліси степової зони з *Pinus sylvestris*

Даний тип оселищ включає ксерофільні ліси *Pinus sylvestris* лісостепового поясу Сарматського регіону Західної Євразії, і територій з екстремальними мікрокліматичними умовами північного сходу Центральної Європи та Східної Європи, що простягаються з північного сходу та сходу Бранденбурга та Макленбурга-Передньої Померанії, північного центру та сходу Польщі на захід, через Поділля та південне плато Росії до Башкирії. Такі соснові ліси в степовій зоні ростуть по правих крутих берегах на рендзинах, що підстилаються рихлою крейдою, мають лужну реакцію, а в трав'яному ярусі домінують степові види: *Stipa pulcherrima*, *Teucrium polium*, *Inula ensifolia*, *Cotinus coggygria*, *Cerasus fruticosa* та ін.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у національному природному парку «Святі Гори» (сайт UA0000029 Sviati Hory).

Оселище G3.4232 Сарматські ліси степової зони з *Pinus sylvestris* — Фото Ольга Чусова

Н Континентальні оселища, позбавлені рослинності, або з розрідженою рослинністю

Н2 Кам'янисті осипища

Н2.6 Кальцифітні та ультраосновні осипища теплих експозицій

Даний тип оселищ включає карбонатні і карбонатно-сланцеві осипища теплих експозицій гірських хребтів неморальної зони, у тому числі Альп, Піреней та Кавказу, гір Середземномор'я, та локально теплих, сонячних ділянках височин або низовин Середньої Європи.

В Донецькій області оселища даного типу зазначені для сайтів: UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve, UA0000029 Sviati Hory, UA0000219 Riznykivskyi, але окрім того, дослідження авторів цього видання відмітили їх також для сайтів: UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park, UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park.

Н3 Континентальні кліфи, скелі та відслонення

Н3.1 Кислі силікатні континентальні кліфи

Даний тип оселищ включає сухі невапнякові континентальні кліфи. Специфічні рослинні асоціації, які займають гірські та середземноморські кліфи. Більшість підтипів належить до них. Кліфи північних низовин, як правило, включають фрагменти інших, менш спеціалізованих угруповань.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у відділеннях «Кальміуське» та «Кам'яні Могили» Українського степового природного заповідника (сайт UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve), ділянці «Половецький степ» НПП «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda).

Оселище Н3.1. НПП «Меотида». Фото — Олександр Бронсков

Н3.2 Основні та ультраосновні континентальні кліфи

Даний тип оселищ включає сухі карбонатні континентальні кліфи. Специфічні рослинні асоціації, які займають відслонення карбонатних порід, які формують кліфи.

В Донецькій області оселища даного типу не зазначені у стандартних формах даних затверджених сайтів. Проте, нові дослідження вказують на їх наявність в долині. Кальміус та її приток, що також утворюють каньйони.

X Комплекси оселищ

X02 Солоні приморські лагуни

Даний тип оселищ включає лагуни (прибережні розливи солоної води з різним вмістом солі та різного розміру, які повністю або частково відокремлені від моря піщаними берегами або, рідше, скелями). Солоність може змінюватися від солонуватої до гіперсолонної, залежно від кількості атмосферних опадів, випаровування та додаткового припливу свіжої морської води під час штормів, періодичних затоплень морем у зимовий період або припливів. Може бути присутня рослинність у вигляді морських трав (*Ruppia maritima*, *R. cirrhosa*, *Zannichellia palustris* subsp. *major*) або харових водоростей.

Такий тип оселищ важливий для тимчасового перепочинку мігруючих видів птахів.

Загрозами для збереження даного типу оселищ є забудова берегів, рекреаційне використання мілководь.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у Національному природному парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda).

Оселище X02 Солоні приморські лагуни

X03 Солонуваті приморські лагуни

Оселище X03. НПП «Меотида». Фото — Олександр Бронсков

Даний тип оселищ включає солонуватоводні узбережні лагуни, на формування яких впливають виходи прісної води (лагуни із солоною водою включені до типу X02). Можуть розвиватися угруповання морських трав, а в місцях виходів прісної води — угруповання *Juncetum* і *Phragmitetum*.

Такий тип оселищ важливий для тимчасового перепочинку мігруючих видів птахів.

Загрозами для збереження даного типу оселищ є забудова берегів, рекреаційне використання мілководь.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у національному природному парку «Меотида» (сайт UA0000065 Meotyda).

X18 Степи, що заростають лісом

Даний тип оселищ включає перехідну зону між лісами та середньо-євразійськими, ірано-анатолійськими чи сахаро-середземноморськими степами, що утворюються величезною смугою, яка простягається від Панонії до Далекого Сходу. Лісові елементи часто зосереджені на пористих або злегка піднесених ґрунтах, долинах або схилах, трав'яні угруповання займають менш дренажовані ґрунти та нижчі місця. Компонентами цього типу оселища є E1.2 у комбінації з G1.7.

В Донецькій області оселища даного типу наявні у сайтах: UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve, UA0000063 Donetskyy Kriazh Regional Landscape Park, UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park та UA0000067 Nykanorivskyyi.

Оселище X18, заказник «Тулинецькі переліски», Київська область. Фото — Микита Перегрим, CC-BY-SA-4.0

РЕЄСТР ОСЕЛИЩ РЕЗОЛЮЦІЇ № 4 БЕРНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ХИБНО ЗАЗНАЧЕНІ В БАЗІ ДАНИХ СМАРАГОВОЇ МЕРЕЖІ

Аналіз стандартних форм даних територій Смарагдової мережі Донецької області, проведений авторами цього видання, виявив, що низка типів оселищ зазначена у них помилково. Такі оселища відсутні у вказаних сайтах та Донецькій області в цілому. Також частина взагалі відсутня в межах України.

Тип B2.1, хибно зазначений для UA0000065 Meotyda.

Тип B2.3, хибно зазначений для UA0000065 Meotyda.

Тип C3.51, хибно зазначений для UA0000029 Sviati Hory, UA0000065 Meotyda.

Тип E3.4, хибно зазначений для UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve, UA0000029 Sviati Hory, UA0000063 Donetskyyi Kriazh Regional Landscape Park, UA0000067 Nykanorivskyi.

Тип E5.4, хибно зазначений для UA0000019 Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve, UA0000029 Sviati Hory, UA0000063 Donetskyyi Kriazh Regional Landscape Park, UA0000064 Kleban-Byk Regional Landscape Park.

Тип G1.3, хибно зазначений для UA0000029 Sviati Hory.

Крім того, **тип G1.414** Степові заболочені ліси з *Alnus glutinosa* хибно зазначений для сайту UA0000063 Donetskyyi Kriazh Regional Landscape Park.

ОБГРУНТУВАННЯ ВКЛЮЧЕННЯ ДО РЕЗОЛЮЦІЇ 4 НОВИХ ОСЕЛИЩ, ПОШИРЕНИХ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

У 2017 Україна подала на розгляд Постійного комітету Бернської конвенції пропозиції щодо включення до Резолюції 4 Конвенції нових типів оселищ. Такі оселища відсутні в країнах Західної Європи і тому охороняти в Європі їх можна, здійснюючи заходи охорони тут — в Україні. Одне з таких оселищ зустрічається в долині річки Сіверський Дінець і переважно трапляється саме на Донеччині. Це Ліси з *Pinus sylvestris* на крейді.

G3.4. Ліси з *Pinus sylvestris* на крейді

Даний тип оселищ відрізняється від сарматських лісів степової зони за структурою, екологічними умовами та флористичним складом. Ці соснові ліси в степовій зоні ростуть по правих крутих берегах річок та схилам балок в басейнах Дону та Волги на рендзинах, що підстилаються рихлою крейдою та мають лужну реакцію. В трав'яному ярусі домінують степові види: *Stipa pulcherrima*, *Teucrium polium*, *Inula ensifolia*, *Cotinus coggygria*, *Cerasus fruticosa* та ін. Характерною рисою крейдяних борів є нетипове поєднання сосни та ксерофітно-петрофітного трав'янистого ярусу, в якому представлено багато ендемічних та рідкісних видів.

Загрозами для збереження таких оселищ є проведення санітарних та суцільних рубок, а також низові пожежі, при яких змінюється хімічний склад ґрунту. В Донецькій області оселища даного типу наявні в відділенні Українського степового природного заповідника «Крейдова флора» (сайт UA0000019 Ukrainskyi Stepovy Nature Reserve).

Крейдяні бори, Український степовий природний заповідник, відділення «Крейдова флора», Лиманський р-н, Донецька обл. Фото — Ольга Чусова

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 50 рідкісних рослин Донеччини. Атлас-довідник/ Перегрим М., Василюк О., Бронсков О., Бронскова О., Ширяева Д., Спінова Ю., Коломицев Г., Марущак О., Осирко О. — К. : LAT & K, 2017. — 64 с.
- Description Of The Action — European Union — Council of Europe Joint Programme for the preparation of the Emerald Network of Nature Protection Sites, phase II (DCI-ENV/2012/289– 173) — Version 2. — May 2014.
- Акопов В. Острівне знаходження грабу понад р.Донцем в Артемовськ окр. // Охорона пам'яток природи на Україні. — 1928. — Збірник № 2. — 114 с.
- Билык Г.И., Шеляг-Сосонко Ю.Р., Ткаченко В.С. Состояние охраны ботанических объектов на Украине // Вопросы охраны ботанических объектов. — Л.: Наука, 1971. — 132 с.
- Брызгалов Г. А., Захаров С.С. Что такое национальные парки и для чего они учреждаются. — Харьков, 1919. — 95 с.
- Василюк А.В., Коломицев Г.К., Кривохижа М.В. Геоботанические округа Восточной Украины отличаются по сохранности степей // Степной бюллетень. — № 38. — лето 2013.
- Геологические памятники Украины: справочник-путеводитель / Коротенко Н.Е., Щирица А.С., Каневский А.Я. и др. — Киев : Наук. думка, 1985. — 156 с.
- Донбасс заповідний : Наук.-інформац. Довідник-атлас. — Донецьк, 2003. — 159 с.
- Дрозд П. Природоохоронна діяльність академіка АН СРСР Є.М. Лавренка (1900-1987 рр.) в Україні // Переяславський літопис. — Вип. № 8, 2015. — С.148-154.
- Загороднюк І., Коробченко М. Раритетна теріофауна східної України: її склад і поширення рідкісних видів // Раритетна теріофауна та її охорона. Праці Теріологічної школи. — Луганськ, 2008. — випуск № 9 — С. 107-156.
- Заповідна природа Донбасса: Путеводитель / Сост. А.З. Дидова. — 2 изд., доп. — Донецк : Донбасс, 1987. — 168 с.
- Ібатуліна Ю.В. Стан ценопопуляцій степових видів у регіональному ландшафтному парку «Донецький кряж». — Чорноморськ. бот. ж. — 2009. — Т. 5, № 1. — С. 124-132.
- Клеопов Ю. Д. Хомутовський степ. (Маріупільська округа) //Охорона пам'яток природи на Україні. — 1927. — Збірник № 1. — С. 40-49.
- Клоков М. Кам'яні могили. (Загальний начерк рослинності) //Охорона пам'яток природи на Україні. — 1927. — Збірник № 1. — С. 34-39.
- Коваленко І. П. Заповідники на Маріупільщині. З праць Маріупільського музею краєзнавства // І. П. Коваленко. — Харків: 1928. — С. 17-19.
- Коваленко І.П. Заповідники на Маріупольщині //Охорона пам'яток природи на Україні. — 1928. — Збірник № 2. — С. 68-89.
- Ковила вздовж води. Нариси до літопису природи РЛП «Клебан-Бик» / За ред. В. А. Денщика. — Луганськ : СПД Резніков В. С., 2005. — 132 с.
- Коломійчук В. П., Оніщенко В. А., Перегрим М. М. Важливі ботанічні території Приазов'я / За ред. Т. Л. Андрієнко. — Київ : Альтерпрес, 2012. — 116 с.
- Котов М. І., Храневич С. С. Охорона природи в Українській РСР та завдання ботаніків // Укр. ботан. журн. — 1956. — Т. 13, № 2.
- Котов М. Новые заповедники на Украине // Природа. — 1937. — № 8. — С.105-108.
- Котов М.І., Карнаух Є.Д. Рослинність заповідників Сталінської області // Ботанічний журнал АН УРСР. — 1940. — Т.1, № 3-4. — С.335-351.
- Лавренко Г. Цілинні степи України і потреба їхньої охорони // Вісти ВУ ВЦВК. — 1927. — № 8 (1898), 11 січня. — 5 с.
- Лавренко Є. Нова знахідка Сосни на крейді понад р. Донцем //Охорона пам'яток природи на Україні. — 1928. — Збірник № 2. — 114 с.
- Лавренко Є. М. Ботанико-географические исследования между р. Миусом и р. Кальмиусом // Тр. сельск.-хоз. оптных учреждений Дона и Сев. Кавказа. — 1925. — С. 7-10.
- Лавренко Є. Охорона природи на Україні // Вісник природознавства. — 1927. — № 3-4. — 165 с.
- Муленкова О. Г., Гнатюк Н. Ю. Флористичні критерії формування регіональної екологічної мережі в басейні річки Кринки (басейн річки Миус). — Чорноморський ботанічний журнал. — 2010. — Т. 6, № 1 — С. 115-127.
- Остапко В. М. Раритетный флорофонд юго-востока Украины (хорология). — Донецк : ООО «Лебедь», 2001. — 121 с.
- Пегррим М. М. Рідкісні та зникаючі види флори Донецького кряжу: Дис. канд. біол. наук: 03.00.05 / НАН України; Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка. — К., 2005. — 179 с.
- Пегррим М.М. Нові місцезнаходження рідкісних видів рослин на території Донецького кряжу // Укр. ботан. журн. — 2006. — 63, №4. — С. 519-522.
- Пилипенко Д. В., Дяков В. А. Спостереження в Донецькій області деяких видів птахів з Червоної книги України // Знахідки тварин Червоної книги України. — Київ, 2008. — С. 264-273.
- Природно-заповідний фонд Луганської області // О. А. Арапов (заг. ред.), Т. В. Сова, В. Б. Ференц, О. Ю. Іванченко. Довідник. — 2-е вид., доп. і перерб. — Луганськ : БАТ «ЛЮД», 2008. — 168с.
- Протоколи Народи Природників України від 3-6 серпня 1918 року // Вісті природничої секції Українського Наукового товариства. — 1918-1919. — Т.1. — Число 1. — 16 с.
- Святые горы Харьковской губ., как «памятник природы» / Прив.-доц. В. И. Талиев; Харьк. о-во любителей природы. — Харьков : Типо-лит. М. Сергеева и К. Гальченка, 1914. — 20 с.
- Спінова Ю. О., Василюк О. В. «Обґрунтування включення долини річки Кальміус до Смарагдової мережі України» // «Біологія: від молекули до біосфери». Тези доповідей XI Міжнародної конференції молодих учених (26 листопада — 2 грудня 2016 р., м. Харків, Україна). — Харків, 2016. — С. 188-189.
- Шалит М. Заповідники та пам'ятки природи України. — Харків, 1932. — 76 с.
- Шарлемань М. Охороняйте рідну природу! — Харків, 1918. — 31 с.

Василюк О.В., Спінова Ю.О., Садогурська С.С.,
Бронскова О.М., Казарінова Г.О., Бронсков О.І.,
Гончаров Г.Л., Чусова О.О., Яроцька М.О, Куземко А.А.,
Вашеняк Ю.А., Щерба Ю., Залевський В.Д.

СМАРАГДОВА МЕРЕЖА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Формат 84x108/16. Підписано до друку 01.11.2018.

Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Обл.-вид. арк. _____. Ум. друк. арк. _____

Наклад 1000 прим.

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»
КП «ДАК «Укрвидавполіграфія»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 3985 від 22.02.2011 р.

www.globus-book.com

Фото на обкладинці:
Дмитро Балховітін

«Смарагдова мережа Донецької області» є першим в своєму роді регіональним виданням, присвяченим формуванню Смарагдової мережі. Передусім, книжка містить базову інформацію про саму мережу, процедури її створення та функціонування. Також, у виданні зібрана інформація про всі існуючі території Смарагдової мережі, території, що знаходяться на етапі проектування, та ті, що лише розглядаються як перспективні, але до цього часу робота щодо них ще не почалась. Ця інформація в узагальненому вигляді публікується вперше.

Видання розраховане на широке коло читачів: науковців, природоохоронців, працівників установ природно-заповідного фонду, студентів та викладачів природничих спеціальностей, вчителів, учнів та краєзнавців. Також, без сумніву, видання буде корисним для представників об'єднаних територіальних громад, в межах яких розміщені «смарагдові» території.

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

вул. Богдана Хмельницького, 6,
м. Краматорськ, 84313,
e-mail: eco.d@dn.gov.ua,
веб-сайт: www.ecology.donoda.gov.ua